

ДЕПАРТАМЕНТ КУЛЬТУРИ ВИКОНАВЧОГО ОРГАНУ КИЇВСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
(КИЇВСЬКОЇ МІСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ)

УПРАВЛІННЯ КУЛЬТУРИ, ТУРИЗМУ ТА ОХОРОНИ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ
ДЕСНЯНСЬКОЇ РАЙОННОЇ В МІСТІ КИЄВІ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

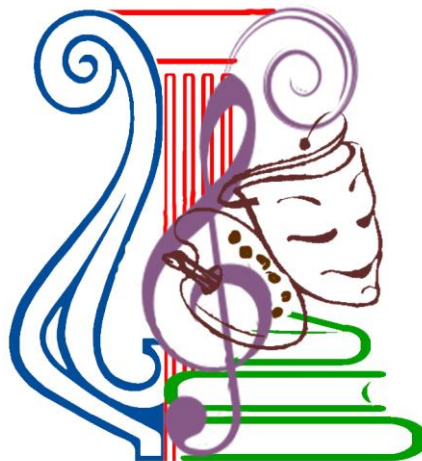
ВІДДІЛ АНДРАГОГІКИ ІНСТИТУТУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВИТИ І ОСВИТИ ДОРΟΣЛИХ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ

ЦЕНТРАЛІЗОВАНА БІБЛІОТЕЧНА СИСТЕМА ДЕСНЯНСЬКОГО РАЙОНУ М. КИЄВА

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ КЕРІВНИХ КАДРІВ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
науково-практичної конференції з міжнародною участю

26 жовтня 2017 р., м. Київ

Київ – 2017

ББК 77.0
УДК 374.7:005.35(351.85)
Т 11

Рекомендовано до друку Вченою радою Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих Національної академії педагогічних наук України (протокол №13 від 28 грудня 2017 р.)

Редакційна колегія:

Аніщенко О. В. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач відділу андрагогіки Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України

Зінченко С. В. – кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник відділу андрагогіки Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України

Закомірний І. М. – начальник Управління культури, туризму та охорони культурної спадщини Деснянської районної в місті Києві державної адміністрації

Калюжна Т. Г. – кандидат філософських наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник відділу андрагогіки Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України

Котирло Т. В. – старший науковий співробітник відділу андрагогіки Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України

Рецензенти:

Солдатенко М. М. – доктор педагогічних наук, професор, провідний науковий співробітник відділу змісту і технологій навчання дорослих Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України

Бабушко С. Р. – доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри туризму Національного університету фізичного виховання і спорту України.

Теоретичні та практичні аспекти управлінської діяльності у сфері культури і мистецтв: зб. матеріалів науково-практичної конференції з міжнародною участю (26 жовтня 2017 р., м. Київ) / [редкол.: Аніщенко О. В., Зінченко С. В., Закомірний І. М., Калюжна Т. Г., Котирло Т. В.]; Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих Національної академії педагогічних наук України. – К.: ІПООД НАПН України, 2017. – 82 с.

У збірнику викладено статті з актуальних проблем управлінської діяльності у сфері культури і мистецтв, охарактеризовано педагогічні традиції та інновації у позашкільних навчальних закладах, висвітлено особливості українського мистецтва та освіти в контексті діалогу культур, викладено особливості діяльності сучасної бібліотеки як відкритого простору соціокультурної комунікації.

Відповідальність за зміст матеріалів, точність викладених фактів несуть автори. У статтях візуалізовано думки авторів, які можуть не збігатися з точкою зору редакційної колегії.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	6
------------------------	---

Розділ I ОСОБЛИВОСТІ МЕНЕДЖМЕНТУ У СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНІЙ СФЕРІ

Закомірний І.М. <i>Концептуальні напрями управлінської діяльності у сфері культури і мистецтв</i>	7
Калюжна Т.Г. <i>Неперервна професійна освіта державних службовців</i>	9
Літвінчук Л.Й. <i>Соціокультурний простір професійного навчання дорослого населення</i>	12
Піддячий В.М. <i>Ціннісна основа громадянської компетентності майбутнього педагога</i>	14
Тадля О.М. <i>Управлінські технології в менеджменті соціокультурної сфери</i>	16
Терещенко А.О. <i>«М'які» навички – підґрунтя розвитку організаційної культури майбутнього вчителя початкових класів</i>	18
Халемендик Ю.Є. <i>Іншомовна компетентність студентів у контексті соціокультурної діяльності вищого навчального закладу</i>	19

Розділ II ПЕДАГОГІЧНІ ТРАДИЦІЇ ТА ІННОВАЦІЇ У ПОЗАШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Волошина Л.І. <i>Сучасні інноваційні тенденції творчої педагогіки</i>	21
Волярська О.С. <i>Соціальні інновації в освіті дорослих</i>	23
Котирло Т.В. <i>Педагогізація батьків в умовах неформальної освіти</i>	25
Куцарська А.О. <i>Педагогічні умови формування готовності педагогів до інноваційної діяльності у позашкільних навчальних закладах</i>	27
Липчук Я.Б. <i>Методи формування професійного іміджу педагога позашкільного навчального закладу</i>	29

Лі Хан	
<i>До проблеми формування педагогічної позиції майбутніх учителів образотворчого мистецтва</i>	31
Полева Х.І.	
<i>Методична робота у формуванні інноваційної культури педагога</i>	33
Савенко О.О.	
<i>Державно-громадське управління як фактор інноваційного розвитку позашкільного навчального закладу.....</i>	35
Шестакова Т.В.	
<i>Самоводосконалення викладачів дисциплін мистецького спрямування в умовах неформальної освіти.....</i>	37
Шугайло Я.В.	
<i>Формування критичного ставлення до засобів масової інформації в умовах громадських організацій.....</i>	39
Щербина Д.В.	
<i>Педагогічна просвіта батьків в умовах позашкільного навчального закладу.....</i>	41

Розділ III

УКРАЇНСЬКЕ МИСТЕЦТВО ТА ОСВІТА В КОНТЕКСТІ ДІАЛОГУ КУЛЬТУР: ТЕОРІЯ, ДОСВІД, ПЕРСПЕКТИВИ

Бісюган А.І.	
<i>Постать Олекси Довбуша як символ нескореності в хореографічних постановках Прикарпаття</i>	43
Бородіна А.В.	
<i>Проблема збереження академічного вокального мистецтва в умовах глобалізації культури</i>	45
Горбачик Я.Ю.	
<i>Трансформаційні процеси Різдва в соціокультурному просторі</i>	50
Гузій Н.В.	
<i>До проблеми біфункціональної спрямованості початкової мистецької освіти дітей у школах естетичного виховання</i>	52
Дорошкевич І.Л.	
<i>Артистична надійність учнів естрадного вокалу</i>	54
Дорошкевич Н.В.	
<i>Роль українських композиторів у вихованні цілісної особистості учнів шкіл мистецтв</i>	56
Дяків О.М.	
<i>Деякі аспекти подолання сценічного хвилювання музиканта-виконавця</i>	57
Кадирова І.О.	
<i>Культурно-просвітницька діяльність етнічних товариств міста Києва (на прикладі ГО «Рада національних спільнот України»).....</i>	59

Кушнарєнко Г.Д. <i>Шляхи удосконалення процесу формування вольових якостей учнів у період навчання музиці</i>	62
Мирошничєнко О.М. <i>Комплексний підхід у формуванні професійних навичок соліста-вокаліста в жанрі естрадного ансамблю</i>	64
Мустафаєв Ф.М. <i>Процес діалогу національних культур сучасної України в контексті європейської інтеграції</i>	67
Туріна О.А. <i>Моделі культурно-мистецького середовища в контексті сучасної наукової думки</i>	69
Шерєметова Т.І. <i>Вплив англомовної естрадної пісні на формування української естрадної пісенної культури (друга половина ХХ – початок ХХІ століття)</i>	71

Розділ ІV

СУЧАСНА БІБЛІОТЕКА – ВІДКРИТИЙ ПРОСТІР СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Аніщенко О.В., Прийма С.М., Іванова Н.А. <i>Діяльність сучасних бібліотек у контексті освіти впродовж життя (на прикладі проекту «Замінімо мури відчинєними вікнами»)</i>	74
Навруленко К.М. <i>Library of the modern University</i>	77
Гомєля Н.С., Скінтей Я. <i>Інноваційна діяльність бібліотеки як умова якості освітньої діяльності сучасного ВНЗ</i>	79
Зінченко С.В. <i>Особливості організації неформальної освіти педагогів у закладах культури і мистецтв</i>	81

ПЕРЕДМОВА

26 жовтня 2017 р. у м. Києві вперше відбулася науково-практична конференція з міжнародною участю «Теоретичні та практичні аспекти управлінської діяльності у сфері культури і мистецтв». Організатори заходу – Управління культури, туризму та охорони культурної спадщини Деснянської районної в місті Києві державної адміністрації, відділ андрагогіки Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України спільно з Департаментом культури виконавчого органу Київської міської ради (Київська міська державна адміністрація), Національною Академією керівних кадрів культури і мистецтв і Централізованою бібліотечною системою Деснянського району м. Києва.

Мета конференції – залучення учасників до обговорення актуальних питань управлінської діяльності у сфері культури і мистецтв, обміну досвідом, координації науково-дослідної роботи, розв'язання нагальних завдань управління закладами культури, бібліотеками, вищими навчальними закладами. Адже сучасна українська культура потребує від керівників нових управлінських конструкцій з чіткою розшифровкою базових культурних основ, активізації впливів духовних еталонів «справжнього мистецтва» на українську спільноту.

У збірнику матеріалів науково-практичної конференції з міжнародною участю «Теоретичні та практичні аспекти управлінської діяльності у сфері культури і мистецтв» висвітлено актуальні проблеми менеджменту у соціально-культурній сфері, використання педагогічних традицій та впровадження інновацій у позашкільних навчальних закладах, роль українського мистецтва та освіти у житті сучасної людини, а також діяльність сучасної бібліотеки.

Збірник містить результати аналізу інноваційного досвіду організації та координації методичної і навчально-виховної роботи у закладах культури, а також впровадження ідей мистецької і музейної педагогіки, креативного управління мистецькою індустрією. Зосереджено увагу на використанні інноваційного потенціалу сучасної бібліотеки, особливостях діалогу національних культур сучасної України в контексті Європейської інтеграції та проблемах біфункціональної спрямованості початкової мистецької освіти дітей у школах естетичного виховання. Особливу увагу приділено висвітленню перспектив подальших наукових досліджень з державно-громадського управління інноваційним розвитком позашкільних навчальних закладів, академічного вокального мистецтва в умовах глобалізації культури, формування інформаційно-культурного простору в клубних закладах, розвитку інклюзивної освіти у початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладах.

Розділ I
ОСОБЛИВОСТІ МЕНЕДЖМЕНТУ
У СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНІЙ СФЕРІ

Закомірний І.М.,

Начальник Управління культури, туризму
та охорони культурної спадщини Деснянської районної
в місті Києві державної адміністрації, м. Київ

КОНЦЕПТУАЛЬНІ НАПРЯМИ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
У СФЕРІ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ

Управлінська діяльність щодо визначення політики у сфері культури та мистецтв належить передусім Верховній Раді України. Наступним органом в управлінні є Міністерство культури і мистецтв України, яке несе пряму й безпосередню суспільну відповідальність за утримання підпорядкованих йому закладів, а також забезпечення урядових масових культурно-мистецьких заходів. Згідно з Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» створено відповідні структурні підрозділи при держадміністраціях (управління або відділи культури). Отже, політична складова в управлінні сферою культури та мистецтв чітко визначена. Однак, чи маємо ми на сьогоднішній день чітко реалізовану політиками економічну модель розвитку галузі?

Управлінський інструментарій у сфері культури та мистецтв повинен застосовуватись відповідно до напрямів, відображених на рисунку 1.

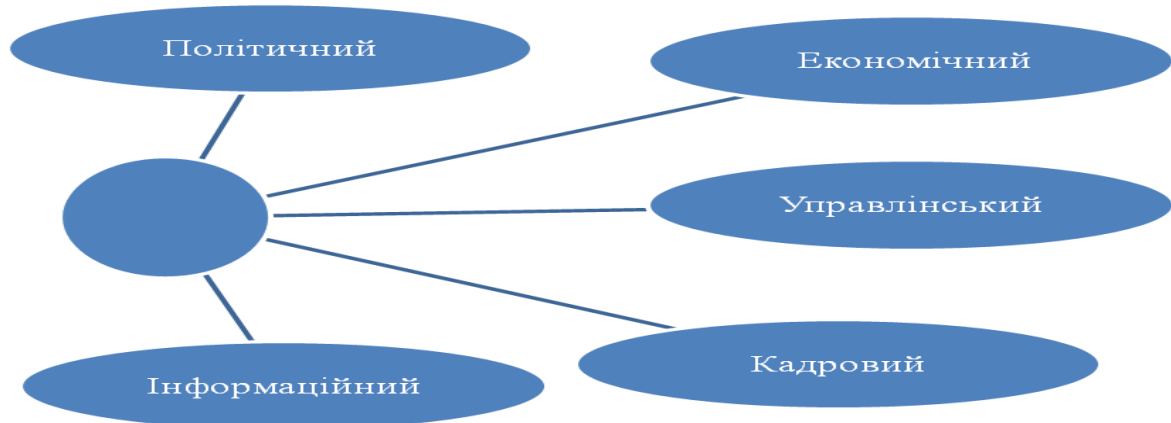

Рис. 1. Напрями щодо застосування управлінського інструментарію у сфері культури і мистецтв

Однак в сучасних умовах економічна модель розвитку сфери культури спирається тільки на наявні локальні ресурси, в той час, як вона потребує допомоги ззовні або появи радикальних інновацій. Відповідно потрібно, в першу чергу, приділити увагу вивченню досвіду управлінської діяльності у сфері культури та мистецтв.

Економічна орієнтація регіональної культурної політики зводиться до поступової переорієнтації культури з повністю витратних принципів на принципи часткової комерціалізації. При цьому особлива роль відводиться саме активному пошуку цих можливостей, а не випадковому слідуванню за ними [2].

Варто відзначити, що комерціалізація сфери культури не повинна бути абсолютною, а у співвідношенні з державною підтримкою. Діюча мережа інноваційних закладів культури дозволяє сприяти можливості збільшення позабюджетних надходжень. Проте, наприклад у Деснянському районі міста Києва недостатня кількість інноваційних закладів культури. Немає центрів культури і дозвілля, будинків народних традицій, центрів національних культур, будинків народної творчості, культурно-оздоровчих центрів, будинків фольклору, природи, дозвілля, центрів духовного розвитку, сімейного дозвілля, а також клубів-музеїв, культурно-дозвільних комплексів, народний дім, кінодозвільних центрів тощо. Саме ці типи закладів культури можуть охопити всі верстви населення, а також застосувати різноманітні форми організації дозвілля на платній основі. Збільшенню позабюджетних надходжень сприяє і постанова Кабінету Міністрів «Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися закладами культури і мистецтва, заснованими на державній та комунальній власності» (1997 р.) у редакції 2017 року [1].

Однією з нових соціокомунікативних новітніх технологій, на яку варто сьогодні звернути увагу, є краудсорсинг, деякі принципи якої реалізуються у проекті «Громадський бюджет м. Києва». Проте, якщо розглядати цю технологію дещо ширше, то можна стверджувати, що вона дозволить створити така звану «думаючу», «розумну», «смайт»-організацію, заклад чи управління.

Управлінською практикою у сфері культури накопичено певний досвід діяльності за даною схемою: традиційно сформовані колегії, ради, комісії. Але слід мати на увазі, що суть партисипативного (співучасного) органу управління полягає у тому, що він об'єднує в першу чергу тих, хто глибоко зацікавлений у реалізації даного конкретного проекту. Соціальна ефективність управлінських рішень може бути забезпечена лише за умови участі в їхній діяльності трьох сторін: суб'єкта управління, експертів-спеціалістів і тих представників громадськості, які будуть брати участь у виконанні цих рішень.

Сумісна розробка рішень дозволяє підтримувати ще одну важливу компоненту конструктивності управлінської діяльності у сфері культури: поєднання довготривалих і короткострокових стратегій при підході до проблеми. В цьому випадку довготривалі стратегії с вихідними пунктами в оцінці ситуації суб'єктом управління; короткострокові – в оцінці виконавцями з точки зору можливості використання результатів своєї діяльності в ході реалізації довгострокових стратегій.

Інформаційний управлінський напрям діяльності заключається у зборі оперативної інформації щодо передового досвіду, формуванні методичних описів культурно-мистецьких заходів, збиранню методичних, сценарних, інформаційних матеріалів. З цією метою мають бути створено фонди: відеозаписів масових заходів, концертів, виступів кращих колективів; аудіо записів фонограм для проведення заходів; законодавчих і нормативних

документів, що стосуються закладів культури; сценарних матеріалів; інформаційно-методичних матеріалів тощо.

Таким чином, трансформація управління у сфері культури і мистецтв повинна бути вчасно і чітко регламентована відповідними державними установами. Зміст їхньої управлінської діяльності повинен відповідати новій соціокультурній реальності. Необхідно встановити конструктивний діалог і налагодити механізм взаємодії між державними органами та громадськістю з проблем культурного розвитку. Створити належну інформаційну систему у потужній культурно-мистецькій сфері. А для вирішення складних соціокультурних проблем необхідно переосмислити сучасні пріоритетні напрями, завдання і механізми реалізації у сфері культури та мистецтва.

Список використаних джерел

1. Бреусова Е. А. Проблемы управления сферой культуры на современном этапе рыночных преобразований / Бреусова Е.А., Загорулько А.В. // Научно-методический электронный журнал «Концепт». – 2016. – Т. 2. – С. 576-580. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://e-koncept.ru/2016/46133.htm>.

2. Практичні засади інноваційного менеджменту в галузі культури і мистецтв [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/culture/10388/>.

Калюжна Т.Г.,

кандидат філософських наук,
старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник
відділу андрагогіки Інституту педагогічної освіти
і освіти дорослих НАПН України, м. Київ

НЕПЕРЕРВНА ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

На сучасному етапі в умовах прискореного соціального і економічного розвитку світового співтовариства підвищуються вимоги до системи професійної освіти. Сучасна економіка вимагає високоосвічених фахівців, здатних отримувати і творчо застосовувати нові знання. Подібний фахівець може бути підготовлений тільки ефективною системою освіти, націленою на майбутнє.

Очевидна необхідність послідовного і наполегливого вибудовування моделі випереджаючої освіти. Колишня модель характеризується неповороткістю освітніх систем, зі слабкою реакцією на зміни, що відбуваються в усіх сферах людської діяльності. Система генерації і передачі знань за останні десятиліття ускладнилася, а обсяг існуючих знань і інформації зріс в декілька раз. Сьогодні не можна за один рік, навіть за п'ять або шість років, підготувати людину до професійної діяльності на все життя. Принцип

безперервності професійної освіти передбачає багаторівневність системи освіти, спадкоємність загальних і професійних освітніх програм. На сьогодні є три основні підходи до розуміння сутності безперервної освіти:

1. Традиційний підхід відрізняється тим, що в безперервній освіті бачать професійну освіту дорослих, необхідну компенсацію знань і умінь, незмінних в ході навчання.

2. Другий підхід розглядає освіту як довічний процес «вчитися все життя», що проходить в організованих структурах (гуртки, курси, засоби масової інформації, заочне і вечірнє навчання тощо).

3. Третій підхід – ідея довічної освіти «пропускається» через потреби особистості, яка прагне до постійного пізнання себе і навколишнього світу «освіта через усе життя».

Метою безперервної освіти у цьому випадку стає всебічний розвиток людини. Ідея необхідності навчання «впродовж життя», трансформована в теорію «безперервної освіти», сьогодні прийнята в усьому світі.

Вирішуючи проблему безперервної освіти, не можна обмежитися механічною добудовою існуючої системи, коли посилюються лише компенсаційні та адаптаційні функції освіти. Безперервна освіта – освіта, що охоплює все життя людини. Вона включає в себе формальні і неформальні види освіти, зв'язок між досліджуваними предметами і різними аспектами розвитку людини на окремих етапах життя, здатність до асиміляції нових досягнень науки; вдосконалення вміння вчитися; стимулювання мотивації до навчання; створення відповідних умов і атмосфери для навчання; реалізацію творчого та інноваційного підходів, з акцентом на самоосвіту і самоорганізацію.

Сучасна теорія управління і світовий досвід свідчать, що в кризові ситуації періодично потрапляють усі країни і цивілізації. Але вихід з них здійснюється на основі корінних змін в самій системі управління, включення в процес управління інтелекту, стратегічного мислення кадрів, корінних змін в самій кадровій політиці і всій системі підбору, підготовки та мотивування управлінців. Україні потрібні проривні механізми виходу з кризи, принципові зміни її управлінських, організаційних і кадрових структур. Ситуація, що склалася вимагає розгляду питань функціонування системи професійної освіти державних і муніципальних службовців. Причому мову слід вести не просто про підготовку кадрів для органів влади, а про безперервну професійну освіту державних і муніципальних службовців, починаючи з самого раннього профорієнтаційного віку і протягом усього терміну перебування на державній і муніципальній службі. Для того, щоб конкретні державні і муніципальні службовці могли ефективно управляти своїм об'єктом, вони повинні постійно формувати свою свідомість і мислення, а отже, і поведінку відповідно до вимог випереджаючого саморозвитку, тобто розвивати свій культурний потенціал. Безперервна цільова професійно-освітня підготовка державних і муніципальних службовців забезпечує зростання їх професіоналізму, підвищення компетентності, адаптованість до нових умов, поєднання стратегічного мислення і оперативності у виконанні своїх функціональних обов'язків. Від сучасних українських управлінців потрібне знання теорії розвитку держави,

проблем науково-технічного прогресу і його соціальних наслідків, глибоке розуміння процесів, що відбуваються в суспільстві, вміння приймати рішення на власному управлінському рівні.

Рівень компетентності фахівців державної та муніципальної служби, які зобов'язані проводити безпосередні перетворення у всіх сферах соціального життя, відіграє першочергову роль як в темпах цих перетворень, так і в їхньому напрямку. Уміння будувати управління з урахуванням людського фактора, дозволяє фахівцям державної і муніципальної служби успішно реагувати на невизначеність і швидко вирішувати багатогранні завдання управління. При цьому важливо виходити з того, що кожен фахівець в галузі управління має здібності до самостійного позитивного росту і має у цьому потребу. Існуючі інституційні форми освіти повинні стати формою творчої самодіяльності учня, який вибирає не тільки чому вчитися, але і як вчитися. В кінцевому підсумку неперервна професійна освіта повинна приводити фахівців в галузі управління до вироблення навичок самоосвіти. Саме здатність до самоосвіти в цьому мінливому світі супроводжує державного і муніципального службовця все свідоме життя, дозволяє адаптуватися до нових умов. У цьому світі виникає необхідність усвідомити принципівість безперервної освіти, зрозуміти її як спосіб подолання виникаючих соціальних і управлінських проблем. На перший план в такому випадку виходить застиглий стандарт педагогічних вершин у вигляді професіограм та моделі особистості професіонала.

До теперішнього часу система безперервної освіти фахівців державної та муніципальної служби знаходиться в стадії формування, і таке формування базується на позитивному світовому і вітчизняному досвіді. Підготовку фахівців, здатних працювати в органах державного і муніципального управління, здійснюють багато вузів України. У навчальні заклади звертається багато людей різного віку, що мають різний стаж роботи і професійний досвід, які володіють різними типами професійної культури і знань. Усі вони потребують термінової підтримки і всебічної уваги з боку навчальних організацій.

Фахівці та керівники всіх рівнів усвідомлюють реальну користь отриманих знань після проходження перепідготовки, говорять про власне інтелектуальне зростання. Добре проглядається саме внутрішня мотивація респондентів на отримання перепідготовки. Про те ж свідчать різноманітні відповіді на відкрите питання: «Чим викликана Ваша потреба у додатковій професійній освіті у найближчі три роки?»:

- необхідне постійне спілкування на професійному рівні;
- це цікаво, дозволяє професійно зростати;
- інтелектуальне зростання;
- стимул в конкуренції на ринку праці;
- необхідно для життєвого досвіду;
- нові знання дозволяють активізувати і систематизувати працю;
- обмін досвідом з колегами;
- постійно працюю над собою;
- бути в курсі нового, передового в своїй галузі.

Фахівці, які усвідомили необхідність перейти в режим довічної навчальної активності, розглядаються в якості довгострокових клієнтів навчальних організацій. Проведені дослідження показують, що є широке коло фахівців у соціально-професійній групі державних і муніципальних службовців, готових реально взаємодіяти з відкритою системою безперервної освіти. Вони сприймають і усвідомлюють не тільки формально-соціалізуючу функцію додаткової професійної освіти, результатами якої є дипломи і сертифікати, а й самоцінність розвитку таких особистісних якостей, як системність мислення, аналітичність, уміння працювати з людьми, розвиток організаційних та лідерських здібностей.

Як показують проведені дослідження, в рамках сучасної концепції безперервної освіти державних і муніципальних службовців логіка взаємовідносин клієнта з навчальною організацією змінюється. На перший план висуваються: індивідуалізація навчання; діагностика виявлення попереднього рівня освіченості; пріоритетність самостійної організації процесу свого навчання; багатопланова система виявлення особистих досягнень клієнтів як результатів взаємодії з навчальною організацією; прогнозування освітніх маршрутів клієнта для досягнення нового рівня освіченості; розвиток освітніх потреб. Безперервна освіта повинна бути спрямована на розвиток у фахівців в галузі управління досвіду самоконтролю мислення у взаємозв'язку з власною діяльністю.

Літвінчук Л.Й.,
старший науковий співробітник
проблемної науково-дослідної лабораторії
з професійної орієнтації та професійного навчання безробітних
Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості України, м. Київ

СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ПРОСТІР ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ДОРΟΣЛОГО НАСЕЛЕННЯ

Трансформаційні процеси в Україні, що відбувалися впродовж останніх років актуалізували проблему підготовки до життя покоління громадян, здатних адаптуватися до мінливих соціальних процесів. В. Степанов зазначає, що «розвиток соціально відповідальної активної особистості неможливий без усвідомлення й опанування нею соціокультурного простору як колективного інтелекту, умов самоорганізації та саморозвитку, оскільки забезпечує населенню духовну свободу і формує національну самосвідомість» [7].

Соціокультурний простір, на нашу думку, слід розглядати з позиції системного підходу, маючи на увазі, що в його межах реалізується соціокультурна діяльність дорослої людини. Слушним для нашого дослідження є визначення соціокультурного простору як культурної діяльності соціальних суб'єктів щодо створення культурних цінностей, розвитку здібностей індивідів та обслуговування їх творчої діяльності [6]. Ми погоджуємося з таким

розумінням соціокультурного простору у контексті професійного навчання дорослого населення.

На сьогодні, маючи лише базову професійну освіту, доросла людина гостро відчуває потребу у оновленні знань, набутті додаткових компетенцій, необхідності розвитку власного творчого потенціалу для формування особистого професійного капіталу, ефективного використання якого дозволить забезпечити гідний рівень життєдіяльності. Як зазначав Карл Роджерс, на початку 80-х років ХХ сторіччя, «...освіченою людиною вважається та, яка навчилася вчитися, навчилася змінюватися, яка ясно розуміє, що жодне знання ненадійне, що тільки процес пошуку знань дає основу для надійності» [1]. Тому сучасна педагогічна наука має бути орієнтована не лише на підготовку до професійної діяльності, а створювати умови для формування розуміння та готовності навчатись протягом життя. Тим більше це актуально у ситуації, коли людина опиняється без роботи, отримує статус безробітного. У Законі України «Про зайнятість населення» (2012 р.) професійне навчання безробітних визначається як процес «набуття та удосконалення професійних знань, умінь та навичок особи відповідно до її здібностей, що забезпечує відповідний рівень професійної кваліфікації для професійної діяльності та конкурентоспроможності на ринку праці» [2].

Одним із напрямів активної політики зайнятості, яку проводить державна служба зайнятості України, є професійне навчання безробітних за професіями і спеціальностями, що користуються попитом в умовах ринку праці і дають можливість професійної самореалізації. Безробітним, які звертаються до державної служби зайнятості, надається допомога у підборі роботи, сприяння у працевлаштуванні, залучення до участі в громадських роботах, направлення на професійну підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації, згідно з потребами роботодавців. Як зазначає український дослідник О. Волярська [3], особливостями організації та впровадження елементів професійного навчання цієї категорії дорослих є: короткотермінове навчання та його практико-орієнтована спрямованість. Варто відзначити, що безробітні, які проходять професійну підготовку за направленням державної служби зайнятості України, потребують особливих підходів до організації й науково-методичного забезпечення навчання. Це зумовлено наявністю у дорослих певного базового професійного досвіду, емоційного ставлення до пошуку роботи, їх психофізіологічних і соціокультурних особливостей. Останні характеризують мотиваційну, емоційну, пізнавальну сферу та соціальну поведінку безробітних. Наголосимо, що специфіка контингенту безробітних вимагає використання інноваційних підходів у професійному навчанні, забезпечення соціальної та гендерної рівності, урахування особливостей соціокультурного простору навчального процесу. Як зазначає Т. Браже, «...щоб стати авторитетом для дорослих, необхідно володіти ґрунтовними базовими науковими знаннями і вміннями, загальною ерудицією, педагогічною майстерністю, стриманим стилем спілкування, високою мірою особистої відповідальності, здатністю розкриті приховані можливості людини, вірою у своїх слухачів» [2].

Таким чином, аналізуючи специфіку соціокультурного простору відзначимо, що це винятково та сфера, в якій поширюється і функціонує соціальна і культурна інформація. З нашої точки зору, цей простір об'єктивно є основою формування культурного середовища, спрямованого на засвоєння навчальної інформації, як необхідного ресурсу професійної діяльності людини. Тому врахування особливостей соціокультурного простору в процесі організації професійного навчання безробітного населення зумовлює формування нових вимог до технологій, форм, методів і засобів навчання дорослих.

Список використаних джерел

1. Бідюк Н.М. Професійне навчання безробітних у США: теорія і практика : [монографія] / Н.М. Бідюк ; за ред. Н.Г. Ничкало ; Акад. пед. наук України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. – Хмельницький : [ХмЦНТЕІ], 2009. – 542 с.
2. Браже Т.Г. Принципы оценки деятельности андрагога / Т.Г. Браже // Педагогика. – 2000. – № 6. – С. 18-20.
3. Волярська О. С. Професійна підготовка безробітних: зарубіжні та вітчизняні тенденції / Олена Волярська // Порівняльна професійна педагогіка. – 2015.– Т. 5, вип.. 2. – С. 170-175.
4. Закон України «Про зайнятість населення» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>.
5. Соколов А.В. Феномен соціокультурної діяльності : монографія / А.В. Соколов. – СПб., 2003. – С. 19.
6. Степанов В.Ю. Соціокультурний простір сучасності // В.Ю. Степанов // Вісник Харківської державної академії культури. – 2014. – Вип. 43. – С. 104-110.

Піддячий В.М.,

кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник
відділу андрагогіки Інституту педагогічної освіти
і освіти дорослих НАПН України, м. Київ

ЦІННІСНА ОСНОВА ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

Цінності є однією з найважливіших основ для розбудови громадянського суспільства країн світового співтовариства. Вони спрямовують вектор його розвитку та формують образ бажаного майбутнього. Саме тому формування цінностей у дітей і молоді є ключовим питанням освітньої політики провідних країн світу, яка реалізується у процесі педагогічної дії, незмінними суб'єктами якої є учитель та учень. Учитель є фахівцем що навчає, виховує, розвиває та веде за собою, а учень є особистістю, яка намагається через власну емоційно-

почуттєву сферу сприйняти й осмислити ту інформацію, яку їй пропонують з метою подальшого її застосування у власній життєдіяльності задля розвитку тих особистісних і професійних якостей, які допоможуть їй бути успішною у сучасному світі.

На сьогодні залишається незгодженою позиція щодо сталого визначення основних цінностей для людини, суспільства та держави. Точиться жвава дискусія, в якій науковці відстоюють свої позиції. Це пов'язано з тим, що поняття цінність є полісемантичним, яке трактують як духовне формоутворення, об'єктивну суть і властивість речей, вартість, важливість і значущість чого-небудь, благо, що задовольняє потреби людини. У зв'язку з цим цінності класифікують за [2, с. 118-124]: об'єктом засвоєння (матеріальні, моральні, духовні); метою засвоєння (альтруїстичні, егоїстичні); рівнем узагальненості (конкретні, абстрактні); способом вияву (ситуативні, стійкі); роллю у діяльності людини (термінальні, інструментальні); змістом діяльності (пізнавальні, предметно-перетворювальні (творчі, естетичні, наукові, релігійні та ін.)); належністю (особистісні (індивідуальні), групові, колективні, суспільні (також і демократичні), загальнонародні (національні), загальнолюдські тощо).

Гострі проблеми, з якими стикнулося українське суспільство та керівництво держави, потребують системного підходу до їх вирішення. Серед важливих його компонентів – розробка й реалізація ціннісних основ розвитку людини, суспільства та держави. Ця місія покладена на всі державні інституції та недержавні організації, що зацікавлені у динамічному поступі України на шляху європейської інтеграції. Ключову роль у цьому процесі відіграє система освіти, цілі якої в значній мірі реалізуються завдяки діяльності педагога. Зважаючи на це, у Державній національній програмі «Освіта (Україна XXI століття)» та Національній доктрині розвитку освіти наголошено на необхідності сприяння розвитку особистості суб'єктів учіння, взявши за основу загальнолюдські, загальноєвропейські і національні цінності. На цій базі доцільно розробляти вимоги до організації та здійснення освітнього процесу, який має забезпечити формування зазначених цінностей у суб'єкта учіння, що проявляються у раціональній, емоційно-почуттєвій та діяльнісній сферах особистості. На наш погляд, зазначені групи цінностей доцільно брати за основу у формуванні громадянської компетентності майбутнього педагога, який проходить підготовку у вищих педагогічних навчальних закладах України.

До основних загальнолюдських цінностей ми відносимо: добро, красу, істину, справедливість і сім'ю. Серед пріоритетних національних цінностей виокремлено: патріотизм, державний суверенітет, національну безпеку та національну культуру. Ключовими європейськими цінностями виокремлено: природні права людини, демократію та верховенство права.

Список використаних джерел

1. Євтодюк А.В. Аксиологічні засади сучасної системи освіти України / А.В. Євтодюк // Педагогічний пошук. – 2014. – № 2. – С. 12-15.
2. Ігнатенко П.Р. Аксиологія виховання: від термінології до постановки проблем / Ігнатенко П.Р. // Цінності у вихованні підростаючого покоління:

проблеми, пошуки, перспективи: матеріали міжнар. наук.-практ. читань (м. Київ, 20-21 листопада 1996 р.) // Педагогіка і психологія. – 1997. – №1. – С. 118-124.

Тадля О.М.,

старший викладач кафедри менеджменту соціокультурної діяльності
Київського національного університету культури і мистецтв, м. Київ

УПРАВЛІНСЬКІ ТЕХНОЛОГІЇ В МЕНЕДЖМЕНТІ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ СФЕРИ

Організаційна робота яку здійснює в наш час менеджер соціокультурної сфери з творчого втілення фестивалів, концертів, конкурсів, масових свят та інших культурно-мистецьких заходів, тісно пов'язана з управлінською діяльністю, та має в своєму підґрунті загальні і специфічні особливості та характеристики. Серед загального, що об'єднує «організацію» і «управління», можна виділити спільну місію, цілі, мету по досягненню продуктивного результату з реалізації творчого продукту від ідеї до його завершення. Відрізняє їх те, що «управління» в своїй основі базується на взаємовідносинах між фахівцями, тоді як «організація» заснована на взаємодії як організаторів, так і учасників, представників громадськості, які за згодою з власного бажання долучилися до реалізації культурно-мистецьких проектів.

Поняття «управління» найбільш універсальне і використовується в тих випадках, коли потрібно вирішити завдання в процесі впливу менеджера (керівника) на систему, або персонально на особистість підлеглого. Цей вплив здійснюється з метою переведення об'єкта управління в нову змістовну результативну форму на основі об'єктивних законів існування по досягненню цілей та поетапних завдань з реалізації соціокультурних проектів та програм. Управління можна розглядати в статиці як систему організації, яка виконує функції регулювання, координації і контролю за діяльністю всіх частин цілого на різних організаційних рівнях, що репрезентує собою керівні органи. Якщо розглядати управління в динаміці, то воно представляє собою процес функціонування та взаємовідносин органів керування (суб'єкта управління) і працівників (об'єкта управління) з планування, організації, мотивації, контролю в ході безпосередньої діяльності.

Успішна управлінська діяльність залежить від системного підходу до вирішення поставлених завдань, який включає: стратегічне планування; формування цілей та мети за ступенем пріоритету; функціональне структурування команди за змістом діяльності; встановлення виробничих взаємовідносин; регулювання, оперативність і координація діяльності; система інформаційного забезпечення; аналіз діяльності; впровадження інноваційних технологій; створення психологічного клімату; мотивація персоналу і учасників; стимулювання та підвищення кваліфікації, творча креативність.

Що стосується технологій управління, то саме слово «технологія» (від

грец. *techne* – «мистецтво, ремесло, наука» і *logos* – «поняття, вчення») означає «сукупність знань про способи і засоби проведення виробничих процесів» [1]. Технології управління, широко втілюються в соціокультурній сфері, мають досить динамічну структуру, в якій можна виділити три взаємопов'язані сторони: функціональну (англ. *functional*), структурну (*structural*), інформаційну (*informational*). Кожен елемент системи існує, функціонує і розвивається на основі вирішення певних цілей і завдань в цілому, цей процес характеризується постійною зміною станів, змінами зв'язків між елементами системи, зумовленими цілями і завданнями певної цільової аудиторії, вікової або соціальної групи на яку зосереджена наша увага.

Управлінські технології в діяльності менеджера соціокультурної сфери мають ряд особливостей, які проявляються в тому, що: зміст діяльності менеджера дозволяє використовувати широкий діапазон видів і форм управління; на основі взаємної зацікавленості здійснюється співробітництво та залучаються можливості різноманітних фінансових ресурсів; застосовуються методи конкуренції за реалізацію комерційних та соціальних проектів, з отримання бюджетних та позабюджетних коштів; здійснюється пошук нових інноваційних механізмів управління; засвоюються нові знання і уміння не тільки в сфері культури і мистецтва, а й в сфері управління, економіки і права.

Зміна стилю життя сучасної людини, в характері його побуту, трудової та навчальної діяльності призвело до зміни його потреб у відпочинку, дозвіллі, манерах поведінки і відповідно до цього відбуваються і зміни сутності соціокультурного продукту. Соціокультурну діяльність доцільно розглядати як процес, спрямований на створення середовища, що сприяє відкриттю в собі й розвитку в інших атрибутів, які роблять людину гармонійно щасливою. Таким чином, соціокультурна діяльність – це задоволення специфічних потреб людини у спілкуванні, культурі, творчості, дозвіллі, яке має значення не тільки для особистості, але для суспільства в цілому.

Підводячи підсумок, слід наголосити на основних рисах менеджера соціокультурної сфери, який визначає та втілює управлінські технології: проблемне бачення; моделювання ситуацій; продуктивна пізнавальна, комунікаційна та презентаційна активність під час теоретичних, практичних, тренінгових занять; креативні підходи з використанням уяви, фантазії та інтуїції; постановка та формулювання управлінських цілей і завдань; здійснення системного і панорамного сприйняття дійсності, психологічна саморегуляція, підсвідома гіпотеза, інерційність мислення, здатність залучати людей до спільної діяльності, здібність швидко перебудовуватися [2, с. 76]. Нові дослідження зазначеної проблеми мають бути спрямовані на уточнення складу елементів системи менеджера соціокультурної сфери та розробку нових інноваційних методів в управлінській діяльності.

Список використаних джерел

1. Лесик В.О. Економіка розвитку (*Economics of Development*) / В.О. Лесик, В.М. Григоренко. – 2013. – № 4 (68) [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://www.ed.ksue.edu.ua/ER/knt/ee134_68/e134les.pdf (дата звернення: 10.10.2017).

2. Тадля О.М. Менеджмент шоу-бізнесу: інноваційний підхід та креативні технології освіти / О.М.Тадля // Креативні технології, підприємництво і менеджмент в організації соціокультурної сфери XXI століття: зб. доповідей I Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 25-26 травня 2017 р.) / Наук. ред. Я.М. Мартинишин. – К.: КНУКІМ, 2017. – С. 74-76.

Терещенко А.О.,

завідувач організаційно-масовим відділом
комунального позашкільного навчального закладу
«Обласний палац дітей та юнацтва», м. Чернігів

«М'ЯКІ» НАВИЧКИ – ПІДГРУНТЯ РОЗВИТКУ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

В умовах розвитку суспільства знань все більшої актуальності набуває формування «м'яких» і «твердих» навичок молоді та різних категорій дорослих. Не є винятком і майбутні вчителі початкових класів.

Як відомо, м'які навички (soft skills) є навичками соціальними, необхідними в будь-якій діяльності. Їх досить важко виміряти (на відміну від твердих), проте саме вони допомагають найбільш ефективно продемонструвати і застосувати тверді навички. Водночас тверді навички (hard skills) – ті, які досить легко побачити, виміряти і продемонструвати. Вони необхідні для того, щоб більш ефективно здійснювати певний вид діяльності [3, с. 3].

На нашу думку, організаційна культура вчителя початкових класів може стати підґрунтям формування й розвитку організаційної культури школярів загальноосвітнього навчального закладу I ступеня, їхніх батьків і членів родин. Водночас переважна більшість «м'яких» навичок вчителів початкових класів є складовими їх організаційної культури. Серед них – «навички конструктивного спілкування, побудови горизонтальних зв'язків, вміння працювати в команді, ... а також стресостійкість, тактовність, упевненість у собі, гнучкість», бажання вчитися, готовність до змін [1, с. 28]. Як свідчать результати досліджень Американської Національної Асоціації коледжів і працедавців, здійснених на базі 260 організацій, найбільш цінними для співробітників є п'ять м'яких навичок (за ступенем важливості й значущості): здатність працювати в команді, здатність приймати рішення й розв'язувати проблеми, здатність спілкуватися з людьми в організації і поза нею, здатність планувати, організовувати і виділяти пріоритети, здатність шукати й обробляти інформацію [3, с. 3-4].

Таким чином, для успішної професійної діяльності майбутніх вчителів початкових класів, забезпечення їхньої конкурентоздатності на ринку праці доцільно розвивати в них як «тверді», так і «м'які» навички. Аналіз науково-педагогічних джерел [2], власний досвід викладацької діяльності дають підстави стверджувати, що у переважній більшості сучасних українських

закладів вищої освіти недостатньо уваги приділяється розвитку «м'яких» навичок майбутніх педагогів. Це зумовлює необхідність розроблення та впровадження гнучких навчальних програм з дисциплін зокрема психолого-педагогічного циклу, посилення практичної спрямованості педагогічної практики (яку вже майже знищено). Напевно, щоб здійснювати підготовку педагогів нової генерації, педагогічні й науково-педагогічні працівники закладів вищої освіти мають пройти відповідну перепідготовку, підвищення кваліфікації у закладах післядипломної освіти (за оновленими програмами) та у неформальній освіті.

Список використаних джерел

1. Аніщенко О.В. Неперервна освіта: потенціал для особистісного і професійного розвитку дорослих // Особистісний і професійний розвиток дорослих: теорія і практика: [монографія] / авт. кол.: Баніт О.В., Василенко О.В., Волярська О.С., Дорошенко Н.І., Зінченко С.В., Сігаєва Л.Є.; за ред. Аніщенко О.В. – К.: ІПОД НАПН України, 2016. – С. 28.

2. Коваль К.О. Розвиток «soft skills» у студентів – один з важливих чинників працевлаштування / К.О. Коваль // Вісник Вінницького політехнічного інституту. – 2015. – №2. – С. 162-166.

3. «Мягкие» навыки для жизни и карьеры: Руководство для старшеклассников / Автор-составитель Сластикова Н.Г.; Американский университет в Центральной Азии. – Бишкек: Б. изд., 2015. – 45 с.

Халемендик Ю.Є.,

кандидат педагогічних наук, старший викладач
кафедри іноземних мов професійного спрямування
Запорізький національний університет, м. Запоріжжя

ІНШОМОВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ СТУДЕНТІВ У КОНТЕКСТІ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

У ХХІ ст. кардинальних змін зазнав соціокультурний контекст вивчення іноземних мов в Україні. Поясненням цьому є розвиток сучасної цивілізації з її зростаючими потребами в налагодженні міжкультурних зв'язків та інтеграції населення в світовий професійний простір.

Головною метою вивчення іноземної мови студентами вищих навчальних закладів різних напрямів підготовки, як зазначає М. Гулович, стає розвиток іншомовної компетентності особистості, а бажаним результатом – використання іноземної мови як доступного засобу професійного і міжособистісного спілкування і збагачення досвіду фахової підготовки.

Слушним є твердження Е. Бібікової про те, що іншомовна компетентність передбачає сформованість у студентів комунікативних умінь у чотирьох видах мовленнєвої діяльності (мовлення, аудіювання, читання, письмо), наявність

мовних знань (фонетичних, граматичних, лексичних) та навичок оперування ними. Відзначимо, що іншомовна компетентність забезпечує певний культурний рівень усного і писемного мовлення та невербальної мовленнєвої поведінки особистості. Розвиток іншомовної компетентності у студентів вищих закладів освіти різних напрямів підготовки, на нашу думку, слід розглядати як обов'язковий чинник соціокультурного розвитку майбутнього фахівця.

Узагальнюючи праці науковців з проблем формування і розвитку іншомовної компетентності майбутніх фахівців, можемо сказати, що перш за все, важливо визначити організаційні та управлінські питання застосування іноземної мови у процесі підготовки студентів в умовах вищої школи. Так, з метою забезпечення ефективності процесу управління розвитком іншомовної компетентності слід розробляти нові методологічні підходи і визначати педагогічні умови їх реалізації.

Організація розвитку іншомовної компетентності студентів безумовно потребує підтримки на державному рівні і на рівні адміністрації вищого навчального закладу. Наприклад, розвиток іншомовної компетентності студентів є одним із пріоритетних напрямків міжнародної і соціокультурної діяльності Запорізького національного університету (ЗНУ). Університет брав активну участь у проектах «ERASMUS MUNDUS» – «ELECTRA» та «ERASMUS MUNDUS» – «HUMERIA». Ці проекти передбачали навчання та стажування студентів, викладачів і науковців у партнерських вишах Європейського Союзу у таких країнах як Естонія, Італія, Нідерландів, Словаччини, Румунії, Чехії та Швеції за такими пріоритетними напрямами, як енергоефективні технології, чисті технології, зелена енергетика, екологія та охорона довкілля, сталий розвиток..

Отже, у процесі підготовки студентів, вищий навчальний заклад має зважати на необхідний імператив сьогодення – здатність конкурувати не тільки на українському, але й на європейському та світовому ринках праці, у зв'язку з чим, слід приділяти увагу розвитку іншомовної компетентності майбутніх фахівців.

Список використаних джерел

1. Библикова Э. В. Формирование основ иноязычной коммуникативной компетентности у будущих экологов : автореф. дис. канд. пед. наук : спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / Элеонора Васильевна Библикова. – Майкоп, 2006. – 29 с.

2. Гулович М. М. Формування іншомовної компетентності студентів як необхідного фактору академічної мобільності / М. М. Гулович // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти : зб. наук. праць // Вісник НТУ «ХП». – 2012. – № 32 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://archive.kpi.kharkov.ua/View/25660/>.

Розділ II
ПЕДАГОГІЧНІ ТРАДИЦІЇ ТА ІННОВАЦІЇ
У ПОЗАШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Волошина Л.І.,
викладач-методист вищої категорії
Запорізької дитячої музичної школи № 7, м. Запоріжжя

СУЧАСНІ ІННОВАЦІЙНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТВОРЧОЇ ПЕДАГОГІКИ

У сучасному суспільстві відбувається процес інформатизації та комп'ютеризації. Розвиток освіти стає дедалі все більш пов'язаний з ним. А музична педагогіка зазнає значних змін не тільки в сфері технічного інструментарію, але й в сфері педагогічних методів, прийомів, форм роботи з учнями. Сучасний викладач має швидко реагувати на зміни, що відбуваються, підлаштовуватись під них, шукати і використовувати у своїй роботі нові підходи та інноваційні форми роботи [2]. Метою даного дослідження є виявлення перспективних чинників для оновлення та вдосконалення методів роботи з учнями на уроках. Сьогодення потребує від викладача музичної школи нових підходів. Основні завдання дитячої музичної освіти – розвиток музикальності та музичного мислення дитини; перетворення навчання на захоплення; забезпечення активної участі учня в навчальній діяльності; підвищення особистого інтересу до музичних занять; організація умов, при яких проявились би самостійність і творча особистість учнів. На мою думку, виконання цих завдань активно сприяють сучасні тенденції творчої педагогіки. Вони містяться в методиках, засобах, прийомах, технологіях, у формах і способах організації навчання і виховання, у діяльності педагогів та учнів [1].

У сучасній методиці, наприклад, викладання гри на фортепіано, з'явилися такі інновації: ранній підхід до навчання учнів (навчання з двох років), але вік 3-5 років є найбільш сприятливим для навчання дітей і слугує доброю базою для подальшого музичного розвитку учня; тенденція до зацікавленості батьків у ранньому розвитку дітей, навчанні з 3-5 років; тенденція до використання на уроці пальчикової гімнастики, бо розвиток моторності пальців впливає на музичний розвиток учня; тенденція до синтезу, використання на уроці таких форм роботи, в яких музика поєднується з малюнком, художнім словом тощо.

Про переваги раннього навчання музиці наголошувало багато педагогів-музикантів, зокрема Т. Юдовіна-Гальперіна «За роялем без сліз, або я – дитячий педагог». Вона також є автором методики музичного розвитку дітей 2-3 річного віку, що узагальнює досвід занять і спілкування з малюками. Уроки раннього навчання гри малюків на фортепіано розкрито в майстер-класах німецького викладача І. Мінтс, в її методичному посібнику «Привіт, піаніно».

Сучасна наукова думка наголошує, що раннє музичне навчання є ефективним

засобом активізації вищих функцій мозку, зокрема абстрактного мислення. Дитина залучається до музичного мистецтва в процесі виконання різноманітних видів навчальної діяльності: слухання музики, виконавства (співу, музично-ритмічних рухів, гри на фортепіано, створення музичних образів за малюнком), тощо.

На уроках під час роботи з учнями ми використовуємо індивідуальні комплексні завдання. Усі аспекти музичного розвитку в них взаємопов'язані. Наприклад, знайомство початківців з музикою розпочинається з музичних звуків, з визначення, про що розповідає музика, які почуття передає. В цьому дуже допомагають малюнки на образну тему, як професійні, так і дитячі.

Процес навчання повинен проходити так, щоб разом зі знаннями і професійними навичками учень розвивав у собі якості творця. Педагог має піклуватись не тільки про передачу класичних знань і досвіду, що є характерним для традиційної методики, але і застосовувати інноваційні методи, спрямовані на розвиток індивідуальних якостей дітей. Нове покоління, що зростає в епоху інформації, потребує принципово нових рішень у педагогічному вихованні. При новому підході до процесу навчання слід пам'ятати, що центральною фігурою в ньому є учень [3].

Звернення до дитячої творчості як методу виховання – характерна інноваційна методика музичної педагогіки, що обумовлена такими факторами: пошуками нових методів навчання, які допомагають вивільненню творчих здібностей дітей, виховною цінністю дитячої творчості як шляху пізнання, доступністю творчості всім дітям, а не тільки обдарованим. Під здібністю до творчості, або креативності дитини розуміють її творчі можливості і готовність до створення нового в процесі музичної діяльності, що надає їй творчу направленість. Головне завдання – допомогти будь-якій дитині, незалежно від її природних даних, виразити себе в музиці, відчувати радість творчості, розбудити в ній фантазію, інтерес, допитливість. Систематичні творчі завдання на уроках сприяють загальному творчому розвитку особистості, що, у свою чергу, виховує чуйність, художню уяву, образно-асоціативне мислення, активізує пам'ять, спостережливість, інтуїцію, формує внутрішній світ дитини [3].

Підкреслимо, що приступаючи до роботи з дитиною, перш за все, необхідно враховувати її психофізіологічні особливості. Вимагаючи нездійснення на початкових етапах, педагог може раз і назавжди втратити талановитого учня. У цьому випадку викладач виступає тонким психологом і чутливим другом. При знайомстві з учнем будь-якого віку, спершу треба провести свого роду діагностику – визначити, який вид мислення має учень. Відомо, що у першокласників і другокласників домінує наочно-дієве і наочно-образне мислення, в той час як учні третіх і четвертих класів більшою мірою спираються на словесно-логічне та образне мислення, причому однаково успішно виконують завдання у всіх трьох планах: практичному, образному і словесно-логічному(вербальному). Вирішивши для себе цю задачу, викладач може приступити безпосередньо до навчально-виховного процесу за такими темами: «Образна імпровізація» (перший етап імпровізації), «Створення мелодії

на текст», «Доскладання фрагментів мелодій», «Створення другого голосу», «Підбір лінії басу» тощо.

Виявлено, що кращим показником виконаної роботи для кожного викладача є індивідуальне зростання кожного учня з позицій його індивідуальних здібностей на початковому етапі. Внутрішні резерви і творчий потенціал кожної окремої дитини дуже тісно взаємопов'язані з умінням викладача точно підібрати форми роботи на уроках у відповідності з його можливостями і здібностями, іноді відходячи від наміченого плану. Адже процес навчання – завжди живий і з кожним учнем він відбувається по-різному.

Список використаних джерел

1. Безклубенко С.Д. Мистецтво: терміни та поняття. Енциклопедичне видання: [у 2 т.] / С.Д. Безклубенко. – К.: Інститут культурології НАМ України, 2010. – Т. 2 (М-Я). – 256 с.

2. Выготский Л.С. Психология искусства / Л.С. Выготский; под ред. М. Ярошевского. – М.: Педагогика, 1987. – 344 с.

3. Рудницька О. Музика і культура особистості: проблеми сучасної педагогічної освіти: навч. посіб. / О. Рудницька. – К.: ІЗМН, 1998. – 248 с.

Волярська О.С.,

доктор педагогічних наук, доцент,
головний науковий співробітник
відділу андрагогіки Інституту педагогічної освіти
і освіти дорослих НАПН України, м. Київ

СОЦІАЛЬНІ ІННОВАЦІЇ В ОСВІТІ ДОРΟΣЛИХ

Новий тип економічного розвитку, притаманний сучасному соціуму, спонукає громадян неодноразово впродовж життя змінювати соціальний і професійний статус, постійно навчатися, перенавчатися, підвищувати кваліфікацію та удосконалювати професійну компетентність. Це означає, що інформація, знання, а також мотивація щодо їх постійного оновлення стають вирішальним чинником цивілізаційного розвитку, ефективності й конкурентоспроможності в умовах ринку праці. Рада Європи визнала навчання впродовж життя одним із основних складників європейської моделі розвитку суспільства.

В аналітичній записці Національного інституту стратегічних досліджень [2] розглянуто європейський і світовий досвід формування та розвитку системи освіти впродовж життя. Визначено, що розвиток неперервної освіти дозволяє створювати умови для формування гнучких освітніх траєкторій кожної дорослої людини. Освіта впродовж життя має на увазі зростання інвестицій у сферу навчання дорослого населення, охоплює все цілеспрямоване

навчання (формальне чи неформальне) з метою удосконалення навичок і компетенцій.

Однією з найбільш істотних проблем розвитку освіти дорослих в нашій країні є подолання стереотипу ставлення до неформальної освіти як несуттєвої. Нерозуміння соціального потенціалу неформальної освіти порівняно з традиційною шкільною або вищою освітою породжується недостатньою увагою суспільства до вивчення проблем освіти різних категорій дорослих. Необхідно в масштабах держави проаналізувати результативність і надати оцінку провадженним інноваційним видам, формам і методам освітньої діяльності дорослих. Це дозволить виявити специфіку пізнавальної й навчальної діяльності різного контингенту дорослих в умовах неформальної освіти. Тому для України вкрай важливо найближчим часом вжити дієві заходи для впровадження педагогічних інновацій у сферу освіти дорослих.

Аналізуючи працю вчених «Україна: ідентичність у добу глобалізації» [3] щодо заходів, що сприятимуть формуванню в Україні системи освіти впродовж життя з урахуванням світового та європейського досвіду, нами встановлено, що важливою інновацією для нашої країни є поєднання громадянської активності і навчальної діяльності дорослих. Як зазначав Б. Гершунський, специфіка освіти дорослих полягає, насамперед, в тому, що її контингентом є залучені у сферу зайнятості повнолітні громадяни [1]. Звідси, на думку науковця, важливий методологічний принцип, якого необхідно дотримуватися у формуванні нормативно-правової бази: законодавство про освіту дорослих повинно регулювати відносини, пов'язані з професійною діяльністю, з різними сферами життя людини, суспільства, держави.

Таким чином, на часі розробка Закону України «Про освіту дорослих», в якому на національному рівні освіта дорослих повинна бути визначена як повноправний вид освіти з відповідною увагою до контролю й перевірки якості та забезпеченням визнання різноманітних форм і методів організації навчання дорослого населення.

Список використаних джерел

1. Гершунский Б.С. Философия образования: учеб. пособие для студентов высших и средних педагогических учебных заведений. – М.: Московский психолого-социальный институт, 1998. – 432 с.

2. Освіта протягом життя: світовий досвід і українська практика. Аналітична записка Національного інституту стратегічних досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/252/>.

3. Україна: ідентичність у добу глобалізації (начерки метадисциплінарного дослідження) / В. Кремень, В. Ткаченко. – 2-ге вид., допов. – К.: Т-во «Знання» України, 2013. – 471 с.

Котирло Т.В.,
старший науковий співробітник відділу андрагогіки
Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих
НАПН України, м. Київ

ПЕДАГОГІЗАЦІЯ БАТЬКІВ В УМОВАХ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Докорінні зміни життя українського суспільства, економічних і соціальних умов ставлять перед педагогікою нові завдання, спонукають до осмислення змісту морального і духовного життя сучасної сім'ї. Проблема морального виховання особистості є однією з нагальних проблем сьогодення.

Природним середовищем первинної соціалізації дитини є сім'я, в якій вона отримує і матеріальну, і емоційну підтримку, необхідну для її розвитку. Проте не всі батьки розуміють свої обов'язки, деякі з них недооцінюють значення сімейного виховання та, не маючи необхідних знань, припускаються серйозних помилок у вихованні своїх дітей.

Тому питання підготовки батьків до процесу виховання дітей є важливим та актуальним у наш час. Висока відповідальність батьків перед собою і суспільством за виховання своїх дітей вимагає від них значних знань у галузі психології та педагогіки. Але, на жаль, за нашими спостереженнями та дослідженнями (проведення анкетувань і опитувань) переважна більшість батьків вирізняється вкрай низьким рівнем психолого-педагогічної культури, що негативно впливає на систему сімейного виховання.

За весь час існування незалежної України не було створено жодної системи підготовки молодих людей до сімейного життя. Але ж, майже кожна молода людина безпосередньо включається в процес творення сім'ї, народження й виховання дітей. Сім'я є однією із найбільших людських цінностей. В Законі України «Про освіту» відзначено, що виховання в сім'ї є першоосною розвитку дитини як особистості. На кожного з батьків покладається відповідальність за виховання, навчання і розвиток дитини [1].

Сьогодні спостерігається підвищений інтерес науковців до дослідження і створення нової системи педагогічної освіти батьків. Сучасні наукові дослідження засвідчують, що особливим моментом у вирішенні проблем здійснення педагогічної освіти батьків є питання підвищення рівня їх психолого-педагогічної культури.

Видатним пропагандистом у галузі сімейного виховання був український педагог-філософ О.А. Захаренко. Він, спираючись на традиції народної педагогіки та ідеї великих мислителів, не лише розвинув, а й реалізував та розкрив кращі здобутки засад у вихованні підростаючого покоління. О. Захаренко розумів, що первинним осередком людини є сім'я, бо в ній закладаються основи ставлення до людей, до праці до життя. Саме в сім'ї вона пізнає традиції, звичаї свого народу, основні заповіді людства.

Популяризація педагогічних знань серед батьків та членів їхніх родин сприятиме:

- цілеспрямованому вихованню дитини;
- реалізації ідей громадянського, гуманістичного виховання;
- систематичності і послідовності в організації виховної діяльності;
- створенню сприятливого емоційного, психологічного фону виховання;
- оптимізації виховання, врахування позитивного в поведінці та якостях дитини.

Як відомо, родина – основа зростання здорової дитини, це світ, у якому вона навчається жити. Психолого-педагогічна просвіта батьків спрямована на підвищення їхньої педагогічної культури, розвитку в них позитивного сприйняття своїх дітей, себе самих, навколишнього світу.

Розглянемо шляхи та засоби формування психолого-педагогічної культури батьків. У справі педагогічної освіти батьків можна виділити такі компоненти:

- наполегливе і цілеспрямоване формування культури Матері та Батька як начала і основи усіх добродійностей;
- широке ознайомлення з раннього віку з надбанням етно-педагогіки свого народу;
- формування у молодих людей критичного ставлення до проявів масової культури низької якості, яка негативно впливає на морально-духовні засади народу, руйнує національний менталітет;
- запровадження обов'язкового всеобучу з проблем сім'ї та сімейного виховання для всіх молодих людей, які готуються до створення сім'ї;
- забезпечення в кожному навчальному (дошкільному, загальноосвітньому чи позашкільному) закладі діяльності педагогічних університетів для батьків, на яких вони зможуть оволодіти психолого-педагогічними знаннями з урахуванням поступального розвитку вихованців;
- суттєве підвищення економічного становища сім'ї, що давало б змогу батькам вивільнити свій час для роботи з дітьми;
- створення культурно-розважальних центрів, у яких мали б змогу проводити дозвілля діти з батьками.

Актуальність проблеми «виховання» батьків для нашого суспільства спричинює розробку і впровадження різноманітних програм, спецкурсів, за допомогою яких батьки будуть озброєні необхідними знаннями, уміннями і навичками сімейного виховання. Робота по просвіті батьків не втрачає своєї актуальності сьогодні, спонукаючи науковців, психологів і педагогів-практиків до пошуку як її змісту, так і винайдення адекватних потребам сучасних батьків форм і методів її реалізації.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту» // Освіта. – №31 (155) від 15 серпня 1995 р. – С.1-4.

2. Захаренко С.О. Формування духовних цінностей молоді у творчій спадщині О.А. Захаренка [навч. посіб.] / [С.О. Захаренко, Н.В. Орлова]. – Черкаси : Вид. від. ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2006. – 252 с.

Куцарська А.О.,

магістрант Національного педагогічного
університету імені М.П. Драгоманова, м. Київ

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ПЕДАГОГІВ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПОЗАШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

В умовах інтенсивного розвитку інформаційних технологій, зміни методологічних засад та філософських орієнтирів оновлення змісту сучасної освіти, гуманістичної спрямованості освітньої парадигми особливого значення набуває інноваційна діяльність педагога, що покликана сприяти утвердженню гуманної, демократичної особистості, здатної до саморозвитку, самореалізації своїх здібностей та обдарувань упродовж життя.

Для інноваційної професійної діяльності педагога характерним є творчий підхід до справи, генерування ідей, проведення експериментальних досліджень, втілення нового у педагогічну практику. Педагог, готовий до інноваційної діяльності, повинен володіти інтегральною характеристикою, яка включає в себе усвідомленні цінності інноваційної діяльності, знання методології, теорії та практики педагогічної інноватики, оцінювати свої власні можливості з певними труднощами, що пов'язані з введенням педагогічних інновацій. Готовність до інноваційної діяльності є внутрішньою силою, що формує інноваційну позицію педагога. На нашу думку, джерелами готовності до інноваційної діяльності можуть виступати особистісний розвиток, професійна спрямованість, виховання й самовиховання, професійне самовизначення себе як педагога тощо.

Вивчення науково-педагогічних джерел з проблеми формування готовності до інноваційної діяльності педагогів показало, що для реалізації цього процесу необхідно створити певні педагогічні умови. Під педагогічними умовами формування готовності до інноваційної діяльності ми розуміємо обставини, які сприяють формуванню готовності до інноваційної діяльності, і фактори, які свідомо створюються у педагогічному процесі та від яких залежить ефективність підготовки кваліфікованих фахівців.

Аналіз наукової літератури дав можливість встановити, що до *педагогічних умов*, які забезпечують результативність підготовки педагога до інноваційної діяльності відносять наступні: 1) цілеспрямоване і послідовне відображення у змісті й методиці педагогічної освіти сутності інноваційної діяльності; 2) особистісно орієнтоване навчання вчителя; 3) формування готовності педагога до інноваційної діяльності як підсистеми формування загальнопрофесійної готовності вчителя; 4) вдосконалення організаційного і науково-методичного забезпечення підготовки педагога-новатора;

5) формування професійно-ціннісного ставлення педагогів до освоєння нововведень; 6) забезпечення єдності теоретичної і практичної підготовки вчителів до дослідно-експериментальної роботи [2, с. 56].

Крім того, науковці виділяють й сукупність *соціально-педагогічних умов*, які забезпечують формування готовності педагога до інноваційної діяльності: 1) наявність соціального замовлення на підготовку вчителя до роботи із засвоєння нововведень; 2) організація процесу підготовки педагогічних кадрів до творчого пошуку в якості підсистеми навчального процесу в системі післядипломної педагогічної освіти (діяльності обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, районних методичних кабінетів, внутрішньошкільної методичної роботи) і процесу формування готовності до інноваційної діяльності – у якості підсистеми процесу формування професійної готовності вчителя; 3) вдосконалення організаційного, матеріально-технічного і кадрового забезпечення підготовки вчителя до даного виду педагогічної діяльності [2, с. 57].

О.Г. Козлова виокремлює комплекс *організаційно-педагогічних умов*, які забезпечують результативність підготовки вчителя до інноваційної діяльності:

1) цілеспрямоване і послідовне відображення у змісті й методиці неперервної педагогічної освіти сутності інноваційної діяльності як соціально-педагогічного феномена, що характеризує складний взаємозв'язок загальної культури вчителя, його громадянських якостей, творчого потенціалу і професійної спрямованості;

2) суб'єктивація позицій всіх учасників професійно-педагогічного вдосконалення, максимальна відкритість навчання, формування здатності до співучасті в організації навчального процесу, до спільних дій у нових ситуаціях;

3) особистісно орієнтоване навчання вчителя, що ґрунтується на розвитку його здатності до прогнозування наслідків професійної діяльності;

4) комплексне розв'язання завдань організації навчального процесу освіти та забезпечення в між курсовий період самовдосконалення вчителя у контексті реалізації його програми саморозвитку [1].

Проведений теоретичний аналіз досліджуваної проблеми дозволив нам визначити сукупність педагогічних умов, забезпечення яких сприятиме формуванню готовності педагогів до інноваційної діяльності у позашкільних навчальних закладах:

1) поетапний розвиток творчої особистості педагога у процесі його професійної підготовки;

2) педагогічно доцільне поєднання традиційних та інноваційних освітніх технологій, спрямованих на забезпечення особистісно-орієнтованої взаємодії;

3) набуття педагогами особистісного сенсу інноваційної діяльності через усвідомлення ними цілей та значущості такої діяльності, почуття успіху від одержаних результатів та відповідальності за результати інноваційної діяльності;

4) формування професійно-ціннісного ставлення педагогів до освоєння нововведень та передового педагогічного досвіду.

Визначені педагогічні умови формування готовності педагогів до інноваційної діяльності взаємопов'язані й доповнюють одна одну, створюючи

єдиний комплекс.

Список використаних джерел

1. Козлова О.Г. Підготовка вчителя до інноваційної діяльності в системі післядипломної освіти : дис. ...канд. пед. наук: 13.00.01 / О.Г. Козлова. – К., 1999. – 235 с.
2. Макагон К. Умови формування готовності педагога до пошукової діяльності / К. Макагон // Початкова школа. – 2002. – № 7. – С. 55-57.

Липчук Я.Б.,

магістрант Національного педагогічного
університету імені М.П. Драгоманова, м. Київ

МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ ПЕДАГОГА ПОЗАШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Мінливі та швидкоплинні умови сьогодення змінюють вимоги до особистості викладача позашкільного навчального закладу, його професійної культури, фахової підготовки, готовності до творчого пошуку. У зв'язку з цим, виникає необхідність формування нового стилю поведінки педагога, формування професійного іміджу. Усвідомлення власного позитивного іміджу самим працівником освітньої сфери зміцнює в нього почуття власної гідності, самоповагу, задоволення собою й результатами своєї діяльності, що сприяє гуманізації суб'єкт-суб'єктної взаємодії. У межах педагогічної іміджології імідж педагога кваліфікують як чинник успішності в професійній діяльності, як інструмент створення міжособистісних зв'язків і соціальних відносин.

Професійний імідж – це складний соціально-психологічний та педагогічний феномен, який передбачає створення образу конкретної професії [3]. Він створюється і розвивається в процесі певної професійної діяльності і є фактором підвищення її ефективності. Створення професійного іміджу має бути безперервним процесом. Формування іміджу – це процедура, спрямована на створення в людей (в аудиторії іміджу) певного образу об'єкта (прототипу іміджу, а саме: людини, товару чи організації) з певною його оцінкою у вигляді усвідомлюваної чи неусвідомлюваної думки про цей образ (прототип іміджу), для досягнення психологічного тяжіння аудиторії іміджу до даного об'єкта [1].

Найбільш значущим і важливим інструментарієм, що застосовується в педагогічній практиці з метою формування професійного іміджу педагога є: 1) позиціонування (застосовується для підвищення рівня ефективності комунікації, деталізація подачі інформаційного матеріалу посилює його вплив); 2) маніпулювання (зазвичай застосовується інтуїтивно для зосередження уваги на іншому об'єкті); 3) емоціоналізація (полягає у співвідношенні раціональних і емоційних складових для полегшення сприйняття інформації аудиторією і кращого запам'ятовування); 4) метафоризація (у деяких випадках стає засобом розкриття змісту, коли нова діяльність або явище немає відповідного опису; це потужний

механізм, який впливає на свідомість особистості і дозволяє перебудувати її за допомогою вербальних засобів комунікації); 5) вербалізація (застосовується для опису, з метою вербалізації уявлень); 6) візуалізація (застосовується для формування цих уявлень); 7) акцентування інформації (може полягати як у її приховуванні, так і нав'язуванні; відбір інформації відбувається з урахуванням суб'єктивних ціннісних критеріїв); 8) опитування (може застосовуватись як спосіб аналізу і як інструмент впливу, що змінює думку слухачів) [2].

Усвідомлення навчальними закладами впливу іміджу викладачів на процес навчання вплинуло на розробку та запровадження ними різноманітних заходів щодо цього питання. Особливістю сучасної іміджевої підготовки є її комунікативна спрямованість, саме тому особливо ефективними виступають методи навчання, що передбачають контакт та взаємодію, забезпечують побудову діалогу. Зважаючи на це, під час підготовки педагогів високого рівня необхідно використовувати комплекс сучасних методів для забезпечення формування практичних навичок зі створення іміджу.

До таких заходів необхідно віднести такі:

– лекції-дискусії, які спрямовані на побудову вільного діалогу та обміну думками між викладачами, студентами, фахівцями інших галузей. За допомогою цього методу відбувається самовизначеність викладачів, формується чітка професійна позиція щодо власної діяльності, з'являється натхнення та «повага» до обраної професії, бажання до саморозвитку;

– лекції-презентації, які спрямовані на збільшення знань за досліджуваною проблемою, що може бути досягнуто із застосуванням комп'ютерних та інформаційних технологій. Основною перевагою цього методу є симбіоз теоретичного матеріалу та практичного досвіду, що має педагог, а також висока інформативність. Такі лекції передбачають обмін досвідом одних викладачів з іншим, демонстрація власних методик викладання, авторських програм та надання рекомендацій;

– спеціальний курс з формування іміджу, спрямований на розуміння та бачення власної кар'єри та її перспектив, а також визначення умов для розвитку професійного іміджу викладача, ознайомлення педагогів з основними шляхами професійної реалізації;

– рольові ігри та розв'язання кейсових завдань, що дають змогу максимально включити педагога до певної моделі реальної ситуації, активізувати його досвід, виявити емоційно-по-чуттєвий стан особистості, її професійні можливості та творчий потенціал. Рольові ігри зумовлюють аналіз практичних аспектів іміджу викладача та їх подальшому вдосконаленню;

– тренінгові заняття, які мають на меті опанування нових індивідуальних, групових та управлінських навичок та умінь, виконання практичних завдань. Такі тренінги можуть проводитися за різною тематикою [4].

Наведені методи та заходи з формування професійного іміджу педагогів, насамперед позашкільних навчальних закладів є ціннісно-практичними та взаємопов'язаними.

Список використаних джерел

1. Горовенко О.А. Формування особистісно-професійного іміджу вчителя загальноосвітнього навчального закладу засобами самопрезентації : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / О.А. Горовенко. – Х., 2013. – 271 с.
2. Кузин Ф.А. Современный имидж делового человека, бизнесмена, политика / Ф.А. Кузин. – М.: Ось-89, 2002. – 512 с.
3. Савченко Н. Імідж сучасного вчителя: актуальність та перспективи наукових розвідок / Н. Савченко // Проблеми підготовки сучасного вчителя: збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / [ред. кол.: Побірченко Н.С. (гол. ред.) та ін.]. – Умань: ПП Жовтий, 2011. – Вип. 3. – С. 174-180.
4. Сперанська-Скарга М.А. Формування професійно-педагогічного іміджу майбутніх учителів філологічних спеціальностей у позанавчальній діяльності: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / М.А. Сперанська-Скарга. – Луганськ, 2011. – 266 с.

Лі Хан,

аспірант кафедри педагогічної творчості
Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, м. Київ

ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПОЗИЦІЇ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

На сучасному етапі свого розвитку людство все частіше усвідомлює, що головне його багатство – людина, точніше творча особистість, яка готова до активної творчої діяльності, здатна діяти самостійно та ефективно, відповідати за результати своєї діяльності.

У ряді документів концептуально-доктринального значення – законах України «Про освіту» (1991), «Про вищу освіту» (2014), Національній доктрині розвитку освіти (2002), Національній стратегії розвитку освіти України на період до 2021 року (2012), Концепції гуманітарного розвитку України на період до 2020 року (2012), Концепції загальної мистецької освіти (2003), Концепції художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах (2004), Концепції загальної середньої освіти (12-річна школа) (2001) та ін. акцентовано увагу на необхідності якісної підготовки педагогічних кадрів, зокрема мистецької сфери, від професійної позиції яких залежить успішність особистісного, творчого розвитку учнівської молоді, сформованість її естетичних ідеалів та ціннісних орієнтирів.

Окреслені пріоритети вносять корективи у професійну підготовку майбутнього вчителя образотворчого мистецтва. Вища педагогічна школа має забезпечити випускника не лише міцними знаннями та вміннями, скільки формування вільної, цілісної, відповідальної особистості майбутнього педагога, що передбачає наявність у нього власної активної, творчої позиції стосовно до життя, цінностей, професійно-педагогічної діяльності, себе як фахівця тощо.

Отже, сучасний учитель образотворчого мистецтва має бути не лише виконавцем професійних функцій, а й активною творчою особистістю, яка здатна впливати на моральне й духовне оновлення суспільства, орієнтуватися в соціокультурних умовах, розуміти особливості розвитку культури, відтворювати духовні й інтелектуальні цінності, бути професіоналом у всій повноті його особистісного духовного багатства й індивідуальної своєрідності.

Сучасний випускник педагогічного вузу, який отримав кваліфікацію учителя образотворчого мистецтва, стикається з широкою варіативністю різних типів шкільних освітніх установ, програм, методик навчання і виховання. Це вимагає від нього професійного вибору, здійснення якого неможливе без творчої педагогічної позиції. Однак існуюча практика педагогічної освіти не передбачає цілеспрямованого її формування, тому виникає необхідність пошуку нових шляхів підвищення якості теоретичної підготовки, здатності до самостійної творчої праці, професійного саморозвитку, а головне – засобів і методів підготовки педагога мистецького спрямування до творчої педагогічної діяльності.

Частково наукове розв'язання проблеми формування творчої педагогічної позиції майбутніх учителів образотворчого мистецтва представлено у працях І. Зязюна, М. Лещенко, Л. Масол, Г. Падалки, О. Ростовського, О. Рудницької, О. Щолокової та ін., у яких висвітлено різноманітні аспекти підготовки фахівців у галузі мистецтва та методики формування певних компонентів фахової компетентності вчителя мистецьких дисциплін. Теоретичні і методичні аспекти професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва презентовано у науковому доробку вітчизняних і зарубіжних учених, педагогів, мистецтвознавців: Л. Бабенко, Л. Базильчука, В. Бутенка, Д. Кардовського, С. Коновець, В. Кузіна, Л. Любарської, Т. Міхової, М. Ростовцева, Н. Сокольнікової, Г. Сотської, О. Ткачука, О. Шевнюк та ін. Однак у контексті наукових досліджень поняття «творча педагогічна позиція майбутнього вчителя образотворчого мистецтва» не розглядається. Тому проблема формування творчої педагогічної позиції майбутніх учителів образотворчого мистецтва вимагає рішення на теоретичному та практичному рівнях, оскільки її формування у процесі навчання у ВНЗ вона стане диспозицією до розвитку і закріпленню творчого стилю в процесі самостійної професійної діяльності.

Систематизація науково-теоретичного матеріалу показала, що творча педагогічна позиція особистості є достатньо складним феноменологічним утворенням і розглядається з позицій різних наукових підходів. Саме тому дослідження дефініції творчої педагогічної позиції особистості має бути вибудоване у динамічному ряді понять: «позиція» – «педагогічна позиція» – «творча педагогічна позиція».

Позиція – це найбільш цілісна, інтегративна характеристика всього способу життя людини, що стала в повному розумінні слова суб'єктом власної життєдіяльності. Позиція педагога – це спосіб реалізації базових цінностей особистості в її взаєминах з іншими, єдність свідомості та діяльності (А. Григор'єва, Є. Ісаєв, В. Слободчиков).

Поняття «педагогічна позиція» в психолого-педагогічної антропології

несе дуже важливе смислове навантаження. Під позицією розуміється найбільш цілісна характеристика поведінки людини, яка вільно і відповідально визначила свій світогляд, принципи і вчинки у взаєминах з іншими. Позиція – це особистісний спосіб реалізації базових цілей і цінностей людини в соціально-професійному просторі. Педагогічна позиція як культурна позиція є унікальною і єдиною в своєму роді – вона одночасно і особистісна (виявляється у всякій зустрічі дорослого і дитини), і професійна культурно-діяльнісна позиція (необхідна для створення умов досягнення цілей освіти) [2].

Розділяючи точку зору Є. Галицьких [1, с. 90], під творчою педагогічною позицією ми розуміємо ставлення творче ставлення педагога до сенсу, цінностей і цілей навчання, педагогічної науки, ставлення до викладання і змісту процесу навчання, до учня як суб'єкта його власного життя, до себе як до творчої індивідуальності, до педагогічної діяльності, яке засноване на внутрішніх мотивах діяльності – мотивах особистісної самореалізації, пов'язаних з потребою особистості реалізувати себе в різних видах творчої педагогічної діяльності.

Список використаних джерел

1. Галицьких Е.О. Интегративный подход как теоретическая основа профессионально-личностного становления будущего педагога в университете : монографія / Галицьких Е.О. – СПб. : РГПУ имени А. И. Герцена, 2001. – 262 с.
2. Исаев Е.И. Педагогическая психология : учебник для академического бакалавриата / Е.И. Исаев. – М. : Юрайт, 2016. – 347 с.

Полева Х.І.,

магістрант Національного педагогічного
університету імені М.П. Драгоманова, м. Київ

МЕТОДИЧНА РОБОТА У ФОРМУВАННІ ІННОВАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ПЕДАГОГА

Проблема організації методичної роботи сучасного педагога, яка б відповідала вимогам освітньої системи на етапі її інноваційного розвитку, стає у суспільстві все більш актуальною. Це значною мірою пов'язано з тим, що виховувати творчу, ініціативну, непересічну особистість, відповідального фахівця, громадянина, патріота, якого потребує сьогодні держава і суспільство, здатен тільки творчий, неординарний вчитель з інноваційним мисленням, підготовлений до постійного вдосконалення особистісних і професійних якостей та до здійснення методичної діяльності в інноваційному середовищі. Тому перед вітчизняною освітньою системою постають стратегічні завдання щодо підготовки педагога нового покоління, професіоналізм якого характеризується такими особистісними рисами як інноваційне мислення, інноваційна поведінка, інноваційна культура.

Аналіз педагогічної літератури, нормативних документів, практичного

досвіду з означеної проблеми свідчить про те, що організація методичної роботи в навчальних закладах належить до надзвичайно важливих завдань модернізації системи загальної середньої освіти. Так, питання ефективності методичної роботи в навчальних закладах знайшли своє відображення у наукових дослідженнях Ю. Бабанського, В. Беспалька, В. Гуменюк, А. Єрмоли, І. Жерносека, В. Лізинського, В. Павленка, О. Половенко, М. Поташника, Г. Смольникової, Б. Тевліна та інших.

Методична робота загальноосвітнього навчального закладу спрямована не лише на послідовне вдосконалення професійних якостей, збагачення й оновлення нової системи знань і вмінь керівників та педагогів, а й на розвиток їхніх особистісних якостей, самореалізації в процесі професійної діяльності, серед яких: гуманізм, висока загальна культура й моральність, активність і комунікабельність, рішучість, наполегливість, ініціативність, вимогливість, уміння володіти собою, тактовність і самостійність, творча уява, самокритичність тощо [3, с. 33].

Інноваційна культура педагога характеризується, перш за все, рівнем його здатності до творчого (продуктивного) й критичного (оцінюючого) мислення. Навіть незважаючи на те, що критичне мислення часто виступає певною перешкодою для творчого мислення, інноваційна культура вчителя передбачає наявність обох видів мислення.

Педагог, який проводить методичну роботу в школі, має усвідомлювати смисл і цілі освітньої діяльності у контексті актуальних педагогічних проблем сучасної школи; бути здатним формулювати освітні цілі, виходячи із сучасних запитів суспільства; вміти окреслювати нові педагогічні орієнтири у відповідності до вимог особистісно-орієнтованої освіти; вміти вчасно коригувати освітній процес у відповідності до критеріїв інноваційної діяльності; володіти технологіями, формами й методами інноваційного навчання; вміти аналізувати зміни в освітній діяльності, розвитку особистісних якостей учнів; бути здатним до особистісного творчого розвитку, рефлексивної діяльності, усвідомлювати значущість й актуальність власних інноваційних пошуків і відкриттів [1, с. 52].

Одним із ключових показників сформованості інноваційної культури є інноваційна активність учителів. В об'єктивному плані інноваційна активність виявляється в історичних результатах – позитивних перетвореннях педагогічної дійсності кожного окремого суспільства. У суб'єктивному плані інноваційна активність – це певна настанова особистості кожного вчителя на творчу діяльність, що виходить з необхідності педагогічних нововведень, а також визначається умовами, в яких знаходиться вчитель, розумінням ним суспільної значущості цих змін [2, с. 184]

Готовність до інноваційної діяльності є передумовою ефективної діяльності педагога, максимальної реалізації його можливостей, розкриття творчого потенціалу.

Успішність інноваційної діяльності передбачає, що педагог усвідомлює практичну значущість різних інновацій у системі освіти не лише на методичному, а й на особистісному рівні.

Однак включення педагога в інноваційний процес часто відбувається спонтанно, без урахування його професійної та особистісної готовності до інноваційної діяльності. До того ж педагогічні інновації, як і будь-які інші нововведення, породжують проблеми, пов'язані з необхідністю поєднання інноваційних програм з державними програмами виховання і навчання, співіснування різних педагогічних концепцій.

Методична робота сприяє поліпшенню фахової підготовки педагогічних кадрів у школах, спонукає кожного вчителя до підвищення свого професійного рівня; сприяє взаємному збагаченню членів педагогічного колективу педагогічними знахідками, дає змогу молодим учителям учитися педагогічній майстерності в старших і досвідченіших колег, забезпечує підтримання в педагогічному колективі духу творчості, прагнення до пошуку. Головною метою методичної роботи є безперервне вдосконалення кваліфікації педагога, покращення рівня його компетентності та ерудиції.

Отже, сучасний підхід до методичної роботи педагога повинен базуватись на новітніх формах навчання. На практиці потрібно задіювати нетрадиційні підходи до організації методичних заходів, що дасть більш ефективну віддачу, зацікавить вчителів, створить доброзичливу атмосферу в колективі.

Список використаних джерел

1. Бартків О. Готовність педагога до інноваційної професійної діяльності / О. Бартків // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2010. – № 1. – С. 52-58.
2. Гончарова О.А. Педагогічні умови підготовки майбутнього вчителя іноземної мови до інноваційної діяльності: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Гончарова О.А. – К., 2008. – 221 с.
1. Досяк І.М. Нестандартні уроки з використанням інноваційних технологій. 1-4 класи / І.М. Досяк. – Харків : Основа, 2007. – 160 с.

Савенко О.О.,

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри позашкільної науки
Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова, м. Київ

ДЕРЖАВНО-ГРОМАДСЬКЕ УПРАВЛІННЯ ЯК ФАКТОР ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПОЗАШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Державно-громадське управління є одним із видів інноваційного менеджменту, основна мета якого полягає інноваційному розвитку позашкільного навчального закладу (ПНЗ). До організаційних механізмів забезпечення реалізації його мети належать: формування нової системи управління та співуправління, створення єдиного інформаційного простору для всіх учасників освітнього процесу, розроблення якісно нових механізмів взаємодії суб'єктів спільної діяльності, науково-методичний супровід,

вироблення системи оцінювання ефективності всіх структур і підрозділів тощо.

Щоб відповідати потребам демократичного суспільства і громадян, управління ПНЗ має здійснюватися як державно-громадське через науково обґрунтовані ефективні організаційні механізми і технології, які ліквідують державну монополію на освіту й сприятимуть перетворенню ПНЗ із державної установи в соціальний інститут [4].

Більшість керівників ПНЗ «на словах» надають перевагу державно-громадському управлінню, хоча на практиці спостерігається дещо інша картина. Це пов'язано не стільки з неготовністю керівників «поділитися владою», скільки зі споживацьким ставленням, недостатньою активністю громадськості й навколишнього середовища до проблем ПНЗ та управління нею, небажання брати на себе відповідальність. Набагато легше тільки вимагати від інших, а не робити самому. Все це потребує від керівника ПНЗ створення успішного культурно-освітнього демократичного середовища: розвитку організаційної культури ПНЗ і педагогічної культури персоналу, формування культури міжособистісного спілкування між учителями, учнями, батьками, представниками громадськості; дотримання взаємозв'язку між демократичним стилем керівництва, поведінкою та громадянською позицією; реалізації на практиці соціального партнерства між школою, владою, громадою, тобто, забезпечення державно-громадського управління ПНЗ із використанням ефективних організаційних механізмів і технологій їх запровадження [1].

Технологія (від грец. *tehne* – мистецтво, ремесло, наука і *logos* – поняття, вчення) – 1) сукупність різних елементів, зокрема прийомів, операцій, дій, процесів та їх послідовність, тобто своєрідна майстерність людини. Технологія виступає як алгоритм, за допомогою якого отримується запланований результат; 2) системний метод створення, застосування знань з урахуванням технологічних і людських ресурсів та їх взаємовпливу, що має на меті оптимізацію форм освіти (ЮНЕСКО); 3) форма реалізації людського інтелекту, сфокусованого на розв'язанні суттєвих проблем буття; 4) спосіб вирішення завдань людства за допомогою технічних засобів.

На нашу думку, технологія – це сукупність способів, форм і методів, прийомів, які обирають відповідно до визначеної мети, завдань, принципів та умов діяльності. Вони забезпечують ефективне поєднання теорії і практики, стилю поведінки та культури міжособистісного спілкування учасників управлінського процесу.

Технологія управління – це комплекс методів, прийомів і засобів опрацювання управлінської інформації з метою прийняття і реалізації управлінських рішень. Вона охоплює стратегію, тактику й техніку управління. Ми погоджуємося з Н.П. Тарнавською у тому, що це комплекс усіх засобів, до якого входять і стратегія, і тактика, і техніка [5].

Список використаних джерел

1. Єльнікова Г. Теоретичні підходи до моделювання державно-громадського управління / Г. Єльнікова // Директор школи. – 2003. – №40-41.
2. Закон України «Про позашкільну освіту». – 2000.

3. Кремень В. Державно-громадська модель управління освітніми змінами / В. Кремень // Директор школи. – 2001. – № 4.

4.. Освітній менеджмент: навч. посіб. / за ред. Л.Даниленко, Л.Карамушки. – К.: Шкільний світ, 2003.

5. Тарнавська Н.П. Менеджмент: теорія та практика / Н.П. Тарнавська, Р.М. Пушкар. – Тернопіль, 2010. – 234 с.

Шестакова Т.В.,

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогічної творчості

Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова, м. Київ

САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ВИКЛАДАЧІВ ДИСЦИПЛІН МИСТЕЦЬКОГО СПРЯМУВАННЯ В УМОВАХ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Самовдосконалення є важливим аспектом діяльності будь-якого вчителя-професіонала, та найбільш актуальним воно стає для викладачів дисциплін творчого спрямування, які в умовах неформальної освіти, що базується в першу чергу на принципах доступності й добровільності, мають забезпечити потребу людини в самоосвіті й самовдосконаленні та підвищити її загальний соціально-культурний рівень, використовуючи різноманітні інноваційні технології й прогресивні методики. Без самовдосконалення педагога неможливо реалізувати дані завдання. Та й призвичаїти учнів до постійної роботи над собою може лише той, хто сам неперервно цим займається. Тож, для викладача мистецьких дисциплін необхідно чітко усвідомлювати пріоритетні форми й методи власного професійного самовдосконалення задля його цілісної реалізації й зростання як педагога і митця.

Провідна роль самовдосконалення вчителя для розвитку його педагогічної майстерності й творчості, досягнення ним акме-вершин особистісного і професійного розвитку, обумовлює увагу багатьох педагогів і науковців до цього складного феномену. Визнаючи самовдосконалення однією з провідних передумов творчої самореалізації педагога, сучасні дослідники В. Андреев, С. Єлканов, К. Левітан, Ю. Лобейко, Л. Мітіна, Р. Скульський, В. Сластьонін та ін. незмінно пов'язують його з проявом *суб'єктності* педагога як прагнення і здатності ініціативно, творчо і відповідально будувати власне життя й професійну діяльність.

Аналіз виділених у літературі характеристик професійно-педагогічного самовдосконалення та узагальнений досвід осмислення цього складного феномена дає можливість нам виділити такі його сутнісні ознаки, як аутоспрямованість, самостійність, самодетермінованість, усвідомленість, позитивну модальність, творчий характер та інтегративність, що вирізняють його серед інших форм самоактивності педагога.

Як свідчить аналіз наукової літератури, традиційне розуміння

самовдосконалення педагога як поєднання його професійної самоосвіти й самовиховання доповнюється нині розумінням самоактуалізації як важливої складової самовдосконалення педагога, яка реалізується в процесі його творчості.

Професійне самовдосконалення педагога відбувається в ході його *самоосвіти*, що спрямовується на оновлення і поглиблення наявних у спеціаліста знань з метою досягнення бажаного рівня професійної компетентності, *самовиховання*, що забезпечує систематичне формування й розвиток позитивних і усунення негативних професійно значущих рис і якостей, та *самоактуалізації*, в ході якої досягається актуалізація і мобілізація в окремий період часу власних сутнісних сил і потенцій педагога.

Так, в ході професійної *самоосвіти* вчитель на основі пізнання поглиблює набуті та засвоює нові професійно значущі знання, оволодіває предметними знаннями й методичними знахідками, збагачує педагогічний тезаурус, підвищує свою професійну компетентність й загальну ерудицію, розширює професійну свідомість, розвиває педагогічне мислення та ін.

В процесі професійного *самовиховання* педагог на основі самопізнання і самотворення досягає розвитку й удосконалення необхідних професійно значущих рис і якостей. *Самопізнання* (окремими прийомами якого є самоспотереження, самоаналіз, самовипробування, самооцінка, самопрогнозування та ін.) дозволяє виявити реальний стан розвитку окремих рис і якостей педагога, чим сприяє актуалізації прагнення до самовиховання, уточненню його цілей, а нерідко й забезпечує безпосередню самозміну педагога в результаті досягнутого самоусвідомлення. *Самотворення* (що реалізується в таких прийомах, як саморегуляція, самостимулювання, самоінструкція, самоконтроль, самозвіт, самопереконавання, самонавіювання, самонаказ, самозобов'язання, тренування та ін.) проявляється у різноманітній перетворюючій і удосконалюючій активності педагога, спрямованій на розвиток себе як професіонала.

Самоактуалізація педагога, розгортання його внутрішніх сил: творчих здібностей, мотивів, умінь, життєвих цінностей, стає можливою завдяки *творчості* учителя-вихователя, в якій, як зазначає Н.Сегеда, відбувається розвиток і прояв індивідуальності педагога як професіонала, «виявлення власного «Я» через свідому, цілеспрямовану реалізацію особистісно цінної, вільно обраної соціальної ролі вчителя», «усвідомлена, цілеспрямована об'єктивація індивідуального професійно-педагогічного потенціалу вчителя в педагогічному процесі співтворчості з учнями» (А. Маслоу), «відкриття себе в досвіді» (К. Роджерс). Завдяки актуалізації модусу служіння в процесі професійної творчості, вчитель досягає найвищого рівня професійного розвитку, на якому, за твердженням А. Фонарьова, реалізується людська сутність і поєднуються самість і соціумність педагога.

Як видно, дії по самовдосконаленню можуть носити *пізнавальний* (пізнання і самопізнання) і *творчий* (творення і самотворення) характер та спрямовуватись як на *зовнішній* (пізнання і творення), так і *внутрішній* світ (самопізнання і самотворення) особистості. Завдяки реалізації тісного взаємозв'язку між ними досягається значне підвищення ефективності

самовдосконалення як цілісного технологічного ланцюга пізнання-самопізнання-самотворення-творення з усіма можливими прямими й зворотніми, лінійними і перехресними зв'язками в ньому.

Найважливішу ж роль в самовдосконаленні викладачів мистецьких дисциплін в умовах неформальної освіти відіграватиме саме самоактуалізація, реалізована у творчості педагога як митця і як вчителя-вихователя.

Список використаних джерел

1. Байкова Л.А. Педагогическое мастерство и педагогические технологии: учеб. пособ. / Байкова Л.А., Гребенкина Л.К. – М., 2000. – 256 с.

2. Гаджиева Н.М. Основы самосовершенствования: тренинг самопознания / Гаджиева Н.М., Никитина Н.Н., Кислинская Н.В. – Екатеринбург: Деловая книга, 1998. – 144 с.

3. Елканов С.Б. Основы профессионального самовоспитания будущего учителя: учеб. пособ. / Елканов С.Б. – М.: Просвещение, 1989. – 189 с.

Шугайло Я.В.,

викладач кафедри педагогіки та психології
професійної освіти Національного авіаційного університету, м. Київ

ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УМОВАХ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Критичне ставлення підлітків до ЗМІ є важливою умовою подолання негативних проявів впливу ЗМІ на соціалізацію підлітків. Критичне ставлення до ЗМІ розглядаємо як активну, вибіркочу позицію особистості, що передбачає наявність умінь аналізувати повідомлення ЗМІ, чітко визначати власне відношення стосовно повідомлень ЗМІ та зумовлює вольову регуляцію взаємодії із засобами масової інформації.

Теоретико-методологічний аналіз сучасних українських та зарубіжних технологій соціалізації підлітків, розробок з формування критичного мислення підлітків [1, с. 2] дозволив виокремити три критерії сформованості критичного ставлення підлітків до ЗМІ: інтелектуальний, оцінно-ціннісний та практично-діяльнісний. Інтелектуальний критерій передбачає оволодіння системою теоретичних загальнонаукових, соціально-педагогічних, психолого-педагогічних знань, необхідних підлітку для формування критичного ставлення до ЗМІ. Цей критерій характеризується такими показниками як: обізнаність підлітків щодо особливостей видів ЗМІ; знання про негативні і позитивні наслідки впливу ЗМІ на особистість підлітка; здатність до критичного аналізу впливів ЗМІ. Оцінно-ціннісний критерій ми розглядаємо як сукупність ціннісних орієнтацій та моральних переконань, намірів, інтересів, установок на суспільно корисну діяльність. До складу цього критерію віднесено такі показники: система цінностей підлітків; налаштування на позитивний вплив ЗМІ; вибіркоче ставлення до ЗМІ. Практично-діяльнісний критерій

характеризує ступінь оволодіння сукупністю дій та операцій, що забезпечують розв'язання стандартних та нестандартних ситуацій щодо подолання негативних впливів ЗМІ; вмінь та навичок, якість засвоєння й узагальнення яких необхідні для ефективної соціалізації підлітків. Нами було виокремлено такі показники практично-діяльнісного критерію як: вміння використовувати ЗМІ для знаходження інформації; здатність до планування і використання часу на взаємодію зі ЗМІ; спрямованість використання ЗМІ.

З метою формування критичного ставлення до ЗМІ нами було реалізовано програму формування критичного ставлення в умовах громадської організації «Юнь Запоріжжя». Програма включала проведення міні-лекцій на таку тематику: «ЗМІ», «Стереотипи», «Наслідки впливу сцен насильства», «Законодавство щодо реклами», «Правила безпеки при роботі з мережею Інтернет». Також з підлітками були проведені дискусії «Спілкування реальне чи віртуальне?»; «Образи чоловіків та жінок у ЗМІ: реальність або вигадка»; «Стандарти краси у ЗМІ: слідувати чи ні?». Був проведений конкурс з написання есе на теми: «Чому телепередачі не схожі на реальне життя?», «Чому шкідливо занадто довго дивитися телебачення?», «Чому небезпечно наслідувати телевізійне насильство?». У ході соціально-педагогічної роботи з підлітками, було використано сюжетно-рольові ігри «Рекламний агент-споживач», «Випуск новин» та ігрові вправи «Антиреклама», «Ідеальне тіло», «Герої та героїні», «Детективи». Підлітки разом із батьками розробляли правила роботи з мережею Інтернет «Мої правила безпеки» з метою запобігання виникненню негативних наслідків впливу мережі. Для формування культури споживання підлітки заповнювали власні «Щоденники покупок». Бланк містив графі: «Що я купив» (перелічити), «Чому я це купив» за три періоди: місяць, тиждень, один день. Це сприяло усвідомленню негативного впливу реклами на споживацьку поведінку.

Результатом впровадження програми формування критичного ставлення до ЗМІ стали якісні й кількісні зміни за всіма критеріями – інтелектуальним, оцінно-ціннісним, практично-діяльнісним, у бік зменшення кількості підлітків із низьким і середнім рівнями та збільшенням кількості підлітків із високим рівнем сформованості критичного ставлення підлітків до ЗМІ.

Список використаних джерел

1. Не потони в інформаційному дощі. Навчання медіаграмотності громадян: посіб. для тренерів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.aup.com.ua/posibnik-dlya-treneriv-ne-potoni-v-infor/>. – Загол. з екрану.

2. Медіаграмотність та критичне мислення на уроках суспільствознавства: посіб. для вчителя / Т. Бакка, О. Бурім, О. Волошенюк, Р. Євтушенко, Т. Мелешенко, О. Мокрогуз; за ред. В. Іванова, О. Волошенюк. – К. : ЦВП, АУП, 2016. – 243 с.

Щербина Д. В.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
старший науковий співробітник
відділу андрагогіки Інституту педагогічної освіти
і освіти дорослих НАПН України, м. Київ

ПЕДАГОГІЧНА ПРОСВІТА БАТЬКІВ В УМОВАХ ПОЗАШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Розбудовчі інноваційні процеси, які відбуваються в національній системі освіти, суттєво підвищують вимоги до позашкільної освіти, оскільки саме позашкільні навчальні заклади стають невід'ємним складником освітньої структури, який сприяє всебічному, гармонійному розвитку особистості дитини, його соціальній адаптації та самореалізації в суспільстві. Позашкільні заклади, що працюють у соціально-культурній та освітній сферах, включають у себе усе різноманіття напрямків, які забезпечують інтереси вихованців будь-якого віку, надають великі можливості одночасно і для збереження педагогічних традицій, і для впровадження найновітніших методів навчання та виховання, надаючи можливість реалізувати потреби особистості у творчій самореалізації.

У ряді документів концептуально-доктринального значення (Закон України «Про позашкільну освіту», Національна доктрина розвитку освіти) окреслено стратегічні завдання діяльності позашкільних закладів різних типів і профілів для забезпечення розвитку здібностей і талантів обдарованих дітей та молоді, а також задоволення потреб населення у додаткових культурно-освітніх, дослідницьких, спортивно-оздоровчих та інших послугах; оновлення змісту й методичного забезпечення, індивідуалізації та диференціації навчання обдарованої молоді; створення системи підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних керівних кадрів для позашкільної освіти і виховання [3].

Останніми роками особливої значущості набула проблема педагогічної просвіти батьків, оскільки відповідно до основних положень Закону України «Про освіту», Національної програми «Освіта» (Україна XXI ст.), Національної доктрини розвитку освіти, саме родинне виховання має створити умови для повноцінного фізичного та психічного становлення особистості, забезпечити дитині почуття захищеності, рівноваги, довіри, сформувати активне, зацікавлене ставлення до навколишнього світу, таким чином виступаючи першоосновою розвитку дитини як особистості.

Головне завдання батьків – навчання дитини тому соціальному досвіду, який накопичило людство, культурі країни, її моральним нормам, традиціям народу, принципам, ціннісним орієнтаціям, які впливають на становлення особистості. Але все це неможливо без систематичного освіти батьків.

Педагогічна просвіта батьків – це діяльність суспільних структур та інститутів з метою формування у батьків знань, умінь виховувати своїх дітей у родині, надавати їм допомогу в організації самоосвіти. Доцільно організована взаємодія педагога і батьків повинна здійснюватися поетапно, спираючись на позитивний досвід родинного виховання, і має своїм завданням формування

активної педагогічної позиції ефективного батьківства; зміцнення взаємодії позашкільного навчального закладу і родини; посилення виховного потенціалу.

Діяльність позашкільного навчального закладу здатна сприяти вирішенню завдань, пов'язаних з педагогічною просвітою батьків. Інтеграція виховних сил школи, сім'ї і позашкільних навчальних закладів з метою гармонійного розвитку дітей відкриває величезні резерви і перспективи в розв'язанні цієї проблеми, якщо державно-виховні організаційно-педагогічні заходи будуть діяти в таких напрямках [2, с. 57]. Їх спільна діяльність повинна бути заснована на взаємному розумінні, повазі, довірі та відповідальності за власні дії в інтересах розвитку особистості дитини.

У сьогоденні спостерігається процес віддалення дітей від батьків. Послаблення родинних зв'язків у процесі становлення та соціалізації підлітків негативно впливає на розвиток молоді. Інколи, безвідповідальність батьків відносно інтелектуального розвитку та здібностей своїх дітей, руйнують можливий розвиток дитини. Навіть ті батьки, які би хотіли допомогти у розвитку своїй дитині, не знають як це зробити. У батьків спостерігається виховна невпевненість, не вистачає спеціальних виховних знань, а робота позашкільного навчального закладу дозволяє небайдужим батькам подолати ці проблеми, а ця допомога, перш за все, полягає у різних видах і формах залучення батьків до пізнавального та виховного середовища.

Особливий такт і мудрість необхідні керівникам гуртків при налагодженні контактів з батьками, діти яких вимагають до себе підвищеної педагогічної уваги та індивідуального підходу. Ці діти, як правило, недовірливі, байдужі майже до всього, а іноді і вороже налаштовані проти всіх, хто намагається виховувати їх. Вони сприймають таку спробу як посягання на їхню свободу, бо найменш за все, хочуть бути виховуваними. Спершу варто подумати, з ким із авторитетних людей зблизити цю «важку» дитину, як надати їй можливість хоча б у чомусь перевершити когось із ровесників або саму себе, допомогти ся нехай маленького успіху в справі, яка для неї багато значить [1, с. 91].

Таким чином, педагогічна просвіта батьків в умовах позашкільного навчального закладу завдяки різним формам діяльності з родиною має на меті не лише надати відповідні знання, навчити практично їх застосовувати у вихованні дітей, а й сприяти ефективності процесу формування творчої гармонійної особистості дитини завдяки активній позиції батьків, залучення їх до спільної діяльності.

Список використаних джерел

1. Ганнусенко Н.І. Позашкільна освіта: трансформація функцій / Н.І. Ганнусенко // Педагогіка і психологія. – 2003. – №3-4. – С. 87-96.
2. Сущенко Т. Позашкільна педагогіка: теорія, історія, практика: наук.-метод. посіб. / Т. Сущенко. – К. : ТОВ «Праймдрук», 2011. – 299 с.
3. Фіцула М.М. Педагогіка: навч. посіб. для студентів вищих педагогічних закладів освіти / М.М. Фіцула. – К.: Академія, 2002. – 528с.

Розділ III
УКРАЇНСЬКЕ МИСТЕЦТВО ТА ОСВІТА В КОНТЕКСТІ
ДИАЛОГУ КУЛЬТУР: ТЕОРІЯ, ДОСВІД, ПЕРСПЕКТИВИ

Бісюган А.І.,
магістрант Національної академії
керівних кадрів культури і мистецтв

ПОСТАТЬ ОЛЕКСИ ДОВБУША ЯК СИМВОЛ НЕСКОРЕНОСТІ
В ХОРЕОГРАФІЧНИХ ПОСТАНОВКАХ ПРИКАРПАТТЯ

Розвиток хореографічного мистецтва на Прикарпатті має велике значення у становленні культури перед гірських та гірських народів Івано-Франківської області, його повсякденному житті, яке пов'язане з побутом та звичаями кожної етнографічної групи: бойки, лемки, гуцули, опілляни, покутяни. Важливе місце в формуванні хореографічної культури займає фольклор та усна народна творчість, яка відображається в піснях, легендах та казках. Однією з відомих пісень на Прикарпатті є пісня про Олексу Довбуша, яка передає його мужність та відвагу, нескорений характер його побратимів опришків. «Народна творчість – як і взагалі творчість – не журиться тим, як саме виглядав правдивий Довбуш, що жив тому рівно двісті літ, – тільки бачить і змальовує його таким, яким нарід хотів би його мати, про якого мріє, за яким тужить» [3, с. 3].

Актуальність теми полягає у вивченні історичних аспектів походження опришківського руху та їхнього ватажка Олексі Довбуша, які є втіленням героїзму, патріотизму в хореографічних постановках. Аналіз джерел показав, що в історичній літературі та фольклорі є різні тлумачення щодо життя та діяльності ватажка опришків. «Тема опришківства вже здавна привертала увагу дослідників, коли ще активно діяли опришки і в народі жили сильні традиції цього руху» [1, с. 6].

Повість «Петрії та Довбуцуки» написана Іваном Франком у 1875 році та була надрукована у Львові в журналі «Друг». Сюжет цієї повісті взятий на основі легенди про Олексу Довбуша та опришківський рух, який був в той час на теренах Прикарпаття. Опришківські повстання беруть свій початок саме на теренах сіл Долинського району Івано-Франківської області. «Петрії та Довбуцуки» – це «фотографічне сприйняття дійсності з оптимістичною вірою ідеаліста в кращі людські риси» [2, с. 416]. Ця повість друкувалась під псевдонімом «Джеджалик», тому що на той час Франко вважав себе недостатньо зрілим письменником. Історична заслуга Довбуша полягає в тому, що йому вдалося організувати розорені феодалською системою групи селян, найбільш радикальну частину населення Прикарпаття на партизанську боротьбу проти панів, що набула небезпечною для шляхти характеру в 30-50-х роках XVIII ст. О. Довбуш був символом мужності і нескореності. Тому про нього складено безліч переказів, оповідань, легенд і пісень, танців.

Постать Олексі Довбуша та опришківський рух характеризується балетмейстерами в хореографічних постановках в гуцульському характері.

Хореографічне мистецтво Гуцульщини сформоване протягом багатьох століть.

Чоловічий танець «Опришки» представляє танець карпатських повстанців, які піднімалися проти феодального ладу та вели боротьбу за визволення поневоленого народу. В цьому танці є соліст (ватажок), який на думку багатьох балетмейстерів символізує образ Олекси Довбуша. Сюжет танцю полягає в тому, що кожен опришок показує свою відвагу та спритність, мужність, виконуючи різні складні трюки. Найсильнішим виявляється ватажок, за що всі опришки його поважають і цінують.

«Аркан» – це старовинний гуцульський танець, який своєю музичною і хореографічною структурою представляє собою окремих твір, що прожив довгі роки на Гуцульщині. Як зауважив Роман Герасимчук у своїй монографії «Танці гуцульські» (опублікована польською в 1939 році у Львові), старі гуцули кажуть, що аркан у них існує віддавна. Але на якийсь час танець зник через те, що під час першої світової війни чоловіків-гуцулів не було дома. Він відродився, як каже автор, «з покращанням умов життя (робота в лісі) в 1925-1928 роках». Тепер, говорить автор, його танцює виключно молодь, що навчилася аркану в повоєнні часи. Інша версія походження танцю «Аркан» пов'язана з ремісниками та гуцулами, які перебували на роботах в Румунії і відбували службу в австрійських полках, що були розміщені на Буковині. Протягом всього танцю виконується основний крок «аркановий крок», який завжди починається з правої ноги. Танець виконується по колу. Соліст в цьому танці виконує роль ватажка, який веде сам хід танцю, тобто надає вказівки іншим танцюристам: «батько спить», «по холевах», «а збудім», «вже зоріє».

Висновки. Сьогодні вимагає нового підходу до представлення української історії в мистецтві, нового українського міфу, бо настав час відчуження культури від власного народу, нав'язування стимулів до поза національного суспільного почуття. Але постать Олекси Довбуша і сьогодні цікавить багатьох митців Прикарпаття. Івано-Франківський національний академічний гуцульський ансамбль пісні і танцю «Гуцулія» в 2016 році представив міфо-оперу dans «ОЛЕ» – Олекса Довбуш, лібрето якої написане за мотивами Богдана-Ігоря Антонича та Гната Хоткевича. Режисер постановник – Народний артист України Василь Вовкун, балетмейстер – Народний артист України Іван Курилюк. Постать Олекси Довбуша є втіленням мужності та відважності в хореографічних постановках митців Прикарпаття. Майже кожен хореографічний колектив Івано-Франківської області має в своєму репертуарі танці («Лісоруби», «Опришки», «Чабани», «На царинці», «Аркан», «Плотогони», «Веселкова бартка»), які носять стилістичну основу гуцульського характеру, в яких відображено опришків, як борців за свободу українського народу.

Список використаних джерел

1. Грабовецький В.В. Олекса Довбуш (1710-1745): наукова праця / В.В. Грабовецький. – Л.: Світ, 1994. – 272 с.
2. Історія світової та української культури: підручник для студентів ВНЗ / В. Греченко, І. Чорний, В. Кушнерук, В. Режко. – К.: Літера, 2005. – 464 с.

3. Смольський І. Олекса Довбуш: історична повість / Григорій Смольський; ред. Л. Гринда; худ. М. Яців. – Л.: Червона калина, 1993. – 95 с.

Бородіна А. В.,
студентка Інституту мистецтв
Київського університету ім. Бориса Грінченка, м. Київ

ПРОБЛЕМА ЗБЕРЕЖЕННЯ АКАДЕМІЧНОГО ВОКАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ КУЛЬТУРИ

Для сучасних світових процесів властивим є таке явище, як культурна глобалізація, що характеризується зближенням культури між різними країнами та зростанням міжнародного спілкування. Це приводить до того, що популярні міжнародні культурні явища можуть поглинати національні або перетворювати їх на інтернаціональні. Багато дослідників розцінюють це як втрату національних цінностей і виступають за відродження національної культури. Але головною проблемою постає в такому контексті збереження національного колориту в явищах, що носять загальнолюдський характер.

Термін «культурна глобалізація» з'явився в кінці 80-х рр. у зв'язку з процесами зближення націй та розширенням культурних контактів народів. Це поняття можна визначити як прискорення інтеграції націй у світову систему у зв'язку з розширенням сучасних транспортних засобів та економічних зв'язків, формуванням транснаціональних корпорацій та світового ринку, впливом засобів масової інформації. Глобалізація є одним з найтипівіших явищ сучасного етапу суспільного розвитку. Характерним є її всеохоплюючий характер, що здійснюється не тільки в політиці, економіці, праві, але й у таких сферах, як мистецтво, освіта, виховання, наука.

Глобалізація в галузі культури має свої недоліки, що іноді негативно впливає на мистецтво, яке позиціонується як втілення парадигми культури. Насамперед, це стосується вокального академічного мистецтва. Потреба в зростанні культурного рівня нашої нації являє собою пріоритетне завдання мистецького простору. На жаль, недостатній рівень попиту академічної манери виконання й малої кількості викладачів, виникає потреба в високоякісних співаках, це призводить до руйнації академічної вокальної культури, як такої.

Саме академічний спів є найбільш повним і глибоким вираженням людської сутності (тіла і душі), так як саме в ньому співак досягає біоакустичного максимуму своїх виразних можливостей, що є для людини виразом його тілесності. Воно є і психологічним самовираженням переживання всієї палітри емоцій.

Вираження емоцій за допомогою голосу є для людини природним, воно генетично обумовлене людською природою. Причому людина так само здатна до сприйняття чужих емоцій, виражених за допомогою голосу. На цьому ґрунтується здатність співу впливати на емоційний світ людини. Окрім цього, мистецтво вокалу, як і будь-яке інше, дозволяє «відкрити істину життя в

осягненні метафізичної сутності буття» [2, с. 53].

Голосова емоційна комунікація генетично обумовлена людською сутністю, але здатність до неї деградує, якщо людина не має практики вираження і сприйняття емоцій за допомогою вокалу.

У сучасному суспільстві складаються сприятливі обставини для формування масової музичної культури, і, відповідно, несприятливі для культури академічного співу. Академічний спів вимагає від людини тривалої технологічної підготовки, психологічного розвитку, включеності в культуру, що впливає на її духовний і емоційний світ. Це створює два проблемні аспекти. По-перше, невідповідність між раціональністю сучасної людини і ірраціональністю академічної музики; по-друге, з відсутністю загального музичного виховання в середній школі.

Слід зазначити, що розвиток вокального мистецтва супроводжується поступовим становленням феномена вокальної культури, що включає і особливу «шкільну» підготовку співаків, і еталон співочого тону, а також складання особливого побуту і способу життя вокаліста, культури слухання і, нарешті, єдиного естетичного критерію оцінки. Сам факт формування вокальної культури свідчить про те, що професійний вокальний виконавець – завжди соціально значуща фігура. Виявлення в співі «трансцендентного» дозволяє провести паралелі між вокальним виконанням в давнину в магічних культурах, де співак виявляється «корифеєм» (провідником) між світом людей і світом духів (наприклад, Орфей в давньогрецькій міфології). Гарний голос в середні віки розцінювався як божий дар і «надбання» церкви, а тому жертвою потрібного звукового ефекту приноситься часом все життя співака. Це і монаші обіти, і традиції кастрації хлопчиків. Збереженням голосу перші вокальні школи займалися мало, більше – експлуатацією природних даних і їх обробкою в аспекті краси тембру, широти діапазону і сили звучання природного співочого голосу.

Навколо опери і фігури оперного співака, починаючи з епохи Відродження, поступово складається світська вокальна культура. Її важливою і значущою складовою стає публіка. Вокальна культура з цього моменту розуміється не тільки як культура виконання, але і як культура слухання; вона може відрізнити не лише талант від дилетантизму, а й представника вищого світу від непідготовленого слухача. Сучасний естрадний виконавець, який об'єднує навколо себе цілу субкультуру, – один з результатів розвитку цієї тенденції.

Поступово, відбувається об'єднання національних вокальних культур в єдину загальноєвропейську (а в сучасності у зв'язку з процесами глобалізації в загальносвітову) вокальну культуру. Спочатку приватні школи об'єднуються в єдину національну; далі вже можна говорити про становлення загальноєвропейської вокальної середовища і культури.

Вокальна культура, склавшись і відокремившись, зайняла своє місце в загальній культурі, і сьогодні відіграє значущу соціальну роль. Так, відбувається об'єднання композиторів, виконавців, цінителів музики та вокального виконання в особливе музичне співтовариство, з одного боку,

зазначене національною своєрідністю, з іншого, – відповідне загальноєвропейським, і навіть світовим тенденціям.

Подібно до розділення всієї культури на масову і елітарну, вокальна ділиться на популярну і зрозумілу для всіх (часто звану естрадною, а тепер комерційною і масовою) і елітарну (в свою чергу, зазвичай зв'язану з академічною музикою). Але, навіть академічне вокальне мистецтво має найбільш відомі зразки, завдяки яким можливе залучення більшої кількості людей до світової скарбниці академічної музики.

Втілення в життя національної ідеї засобами музичного мистецтва, пропаганда і популяризація української класичної та сучасної академічної музики, гідна її репрезентація як у світі, так і на теренах України вимагає щоденної і копіткої роботи. Успішне розв'язання цієї проблеми залежить виключно від музикантів, музичних колективів та музичних театрів в разі усвідомлення ними, що саме твори українських композиторів мають стати основою їх репертуару. Про це йшлося на XII з'їзді Національної Спілки композиторів України, що відбувся у 2005 році. З'їзду передувала своєрідна увертюра – науково-практична конференція «Розвиток української музичної культури». Делегати наголошували на необхідності захисту української культури і дієвого використання її надбань. Було особливо наголошено на тому, що треба на державному рівні вирішити питання про обов'язковий відсоток національної музичної продукції (наприклад, 50%) на радіо, телебаченні та в концертних програмах виконавських колективів. Окремо розглядалися на з'їзді питання виведення з кризи Центрмузінформу, як основного пропагандиста та популяризатора досягнень українських сучасних композиторів. Це стало підґрунтям для прийняття рішення звернутися до владних структур щодо створення на базі нинішнього Центрмузінформу, Державного центру музичної інформації, який займався б втіленням програми розвитку академічного мистецтва, його широкої популяризації як шляхом проведення різноманітних мистецьких заходів, так і здійсненням широкого спектру нотно-видавничих, мультимедійних та інформаційних проектів.

Отже, різняться, а тепер і протистоять, не тільки академічна і естрадна або народна манери виконання, а й академічна і естрадна (народна) вокальні культури, що, безумовно, відбивається на різному, часом, непорівнянному ставленні до традицій, до техніки голосоутворення, і до культури взагалі.

Список використаних джерел

1. Згуровский М.В. В водовороте глобализации: вызовы и возможности / М.В. Згуровский // Зеркало недели. – 2001. – 17 нояб. – С. 12.
2. Каблова Т.Б. Ф. Ніцше про культуротворчий потенціал духу музики / Т.Б. Каблова // Культура і сучасність: альманах. – К.: Міленіум, 2015. – № 2. – С. 51-56.
3. Невінчана Т. Композиторська рада / Т. Невінчана // Музика. – 2005. – № 4. – С. 2-3.

ХОРОВОД У ВЕСНЯНІЙ ОБРЯДОВІ УКРАЇНЦІВ

Весняні свята й обряди, а також пісні, що їх супроводжують, стосуються тієї галузі духовної культури, у якій виявляється специфіка, властива етносові. Зважаючи на це, дослідження їх виникнення, становлення, розвитку, реконструкції, переосмислення чи зникнення у побуті українців є одним із ключових завдань сучасної української фольклористики.

Основний виклад теми. Весняні календарно-обрядові пісні – надзвичайно давній пласт народного мистецтва, важливий складник культурної спадщини українського народу. Своїм корінням вони сягають у епоху слов'янської історії. На цих ранніх стадіях свого розвитку весняні пісні народжувалися як магічний засіб впливу на сили природи, оскільки у давніх слов'ян рік починався весною. Тому на початковому етапі і впродовж довгого періоду весняні пісні виконували магічну функцію, і лише згодом набули естетично-розважальної [1, с. 78].

У давнину твори, що виконувались у весняний час, були своєрідними магічними замовляннями, спрямованими на те, щоб прискорити весняні переміни: ліс – зазеленіти, траву – прорости, посіви – піднятися, квіти – розцвісти. Вони супроводжувались імітативно-магічними рухами або танцями.

Весняний цикл обрядовості супроводжують дівочі хороводи, ігри, танці. Хоровод – один з найдавніших видів народного танцювального мистецтва. Виконання їх колись пов'язувалося з обрядовими діями, традиційною зустріччю весни. Їх є декілька видів і кожен відповідає порі року або якійсь обрядовості – на зустріч весни, великодні хороводи, весільні чи купальські. Цей жанр найстаріший і є основою української народної хореографії. Хороводи являють собою синкретичний вид народної творчості, де злиті поезія, музика, хореографія. Весняні хороводи належать до найстаріших, оскільки літописні свідчення, описуючи побут наших предків, зазначають, що вони виходили на ігрища, що влаштовувалися весною поміж селами.

Хоровод несе в собі багато магічних, релігійних та соціально-побутових функцій. Виходячи на вулицю співати веснянки або грати гаївки, дівчата вбираються в білі вишиті сорочки, а на голову кладуть вінки або квітчають волосся квітами [5, с. 206]. Співаючи веснянки, дівчата беруться за руки і творять коло, півколо або ключ і так рухаються під ритм пісні. Темп руху залежить від темпу пісні, він може бути швидкий або повільний. Дівчата здебільшого творять «ключ» і рухаються швидко – «бігають з підстрибом». А коли стануть у коло, то рухаються повільніше і також співають повільніше [2].

У контексті обряду хоровод мав сакральне значення, завдяки чому він отримав розповсюдження серед різних верств населення, зберіг архаїчні форми та особливості, сформував систему танцювальних кодів, що відрізняють одні хороводи від інших та став значним поштовхом для розвитку інших, більш

складних, форм народного танцю [5, с. 209].

Танець допомагав виконувати основні дієства пов'язані з культом. Під час трудових процесів, співаючи люди водили нескладні хороводи, привертаючи до себе увагу сонця. Саме коло стало першою фігурою, яка була засвоєна та закріплена у танцювальному мистецтві. Зважаючи на повільний темп проведення більшості календарних свят, розвиток танцювального мистецтва почався з виникнення обрядових хороводів, у яких могла приймати участь велика кількість людей, різних за віком, рівнем підготовки та будь якої статі [4, с. 9].

Головним персонажем веснянок є красуня – весна. Вона веде молодь у поля та гаї, де вони збирають квіти та трави і плетуть віночки. Вінок – це символ сонця і оберіг людини від темних сил. Ходіння по колу (в іграх і хороводах) заряджає людей сонячною енергією, дає сили для весняних робіт. Аби закликати добру долю у заміжжі, дівчата водили магічні танки, які символізували безкінечне коло життя.

Календарно-обрядові свята мають найбільш розвинуту жанрову структуру, до якої входить пісенна та танцювальна діяльність людини [3, с. 9].

Найбільш яскраво хороводи представлені у системі весняних календарно-обрядових свят, і виконують велику соціальну, комунікативну, морально-виховну та художню функції. Значна кількість хороводів у святково-обрядовій діяльності свідчить про художню доступність цієї форми хореографічного мистецтва для усіх верств населення. Його простота та лаконічність допомагала проведенні обряду, який повинен був заохотити сили природи на майбутній гарний врожай, або вплинути на долю людини [5, с. 209].

Пісенні тексти завжди змістовні, вони розповідають про якусь конкретну подію, але формою – прості й короткі. Пісня у весняних хороводах має лише другорядне значення; головне тут ритм і танці, що мають своїм завданням підняти настрій, розбудити енергію і передати її навколишньому світові, щоб збудити природні сили до нового життя, дії, руху піднесення. А тому й не дивно, що переважна більшість веснянок має веселий, оптимістичний характер.

Підводячи підсумок варто узагальнити, що весняний цикл календарних свят та обрядів у середовищі українців мав особливе значення, бо пов'язувався з найважливішою життєвою справою – закладанням майбутнього врожаю. Тому люди за допомогою обрядів та ритуально-магічних дій намагалися всіляко прискорити прихід весни, тепла, дощу. Цей період – ще й пробудження природи та людських почуттів. Тому весняна обрядовість спрямовувалася на розваги молоді, ворожіння, оберегові дії. Так як хоровод ніс в собі багато магічних, релігійних та соціально-побутових функцій на сьогоднішній день хоровод втратив своє обрядове значення. Хоровод міцно увійшов у репертуар професійних і самодіяльних виконавських колективів, особливо дитячих.

Список використаних джерел

1. Жалко Т. Номінації весняних календарно-обрядових пісень українців: регіональний аспект / Т. Жалко // Фольклористичні зошити: зб. наук. пр. – Луцьк, 2010. – Вип. 13 – С. 78-88.

2. Воропай О. 3 книги «Звичаї нашого народу. Етнографічні нариси. Весна. Веснянки / Олекса Воропай [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrlegenda.org/zvychai_nashoho_narodu/vesnjanky.php (дата звернення 17.02.17) – Назва з екрану.

3. Ліманська О.В. Календарне свято як складова української обрядової культури (на матеріалі Слобожанщини): автореф. дис. ... канд. мистецтва: спец. 26.00.01 / О.В. Ліманська: КНУКіМ. – К., 2008. – 19 с.

4. Астахова О.В. Свята і побут Слобожанщини / Астахова О.В., Крупа Т.М., Сушко В.А. – Х.: Колорит. – 2008. – 2-ге видання.

5. Пісклова І.С. Хоровод як дієвий елемент у весняно-літніх обрядових циклах слобожанських свят / Пісклова І.С. // Вісник ХДАДМ. – 2011. – №6. – С. 206-209.

Горбачик Я. Ю.,
магістрант Національної академії
керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ РІЗДВА В СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ

Національна культура як сукупність традицій, звичаїв, норм, цінностей і правил поведінки реалізується на суспільно-громадянському, традиційно-побутовому й художньо-мистецькому рівнях. В умовах духовного відродження України поглиблюється природна зацікавленість багатовіковими звичаями і традиціями.

Різдво в Україні – одне з найважливіших свят у році, що має багатовікові традиції. Найбільше вони збереглися на Західній Україні, де вплив «совка» не був надто сильним і не знищив нашу давню культуру. Та із становленням української незалежності, всі надбання наших пращурів стали швидко поширюватися країною, традиції святкування релігійних свят стали відомі усюди. Те, про що колись боялися говорити, тепер на устах у кожного: від малого до великого [2].

У наш час більшість людей вважають, що Різдво Христове і Коляда пов'язані між собою. Насправді, ще з язичницьких часів, коли не було прийнято християнство на Русі, а люди вірили в різних богів, вже існувало свято, яке було присвячене небесному богу – Даждьбогу [1].

З появою християнства почали святкувати народження Ісуса Христа. Священнослужителі язичницький обряд пристосували до одного з найбільших християнських свят – Різдва Христового. За християнським переконанням, Ісус був посланий Богом на землю задля спокутування гріхів і спасіння людства. День його народження поділив історію на «до» і «після»: з цього моменту почалося сучасне літочислення – «наша ера».

Традиційно Різдву передують тривалий сорокаденний піст, який починається 28 листопада і закінчується 7 січня. Оскільки останній день перед

постом припадає на день пам'яті святого апостола Пилипа, то сам піст прийнято називати Пилипівкою [3].

Надзвичайно цікавою традицією в надвечір'я Різдва є Свята Вечера або «Багата кутя», до якої обов'язково входять дванадцять (за кількістю апостолів) пісних страв, кожна з яких має свій символ. Головна страва Кутя – символізує єднання з Богом, пшениця в якій – це сакральна частина вечері – тема життя і смерті, єднання світу живих із світом померлих, мак – символ мучеництва, безневинно пролитої крові, мед – чистоти [4].

Важливим різдвяним обрядом на Святий вечір є оформлення столу. Традиційно його застеляють свіжим сіном або соломою, зверху насипають трохи зерна і покривають скатертиною. По кутках столу під скатертину кладуть по зубчику часнику, який буде оберігати сім'ю від хвороб та злих сил.

На почесному місці в домі повинен стояти Дідух – житній, пшеничний або вівсяний сніп, який символізує урожай, добробут, багатство, дух предків і оберіг роду. Вважається, що присутність Дідуха в домі приносить гарний настрій, затишок і святкову атмосферу.

Важлива і незмінна традиція на Різдво – це колядування. Існує гіпотеза, що сама назва пісень – «колядки» походить від назви Нового року у Давньому Римі (*Calendae Ianuarie*), що свідчить про тісні контакти української культури з римською у дохристиянські часи. Ця назва закріпилася у більшості європейських народів і до цього часу: у поляків – *kolęda*, у чехів і словаків – *koleda*, у болгар, сербів і хорватів – *коледа*, у македонців – *коледе*, у росіян – *коляда*, у білорусів – *каляда*, та ін.

Завдяки підтримці і популяризації духовенством різдвяні колядки набули значного поширення в народі. Вони розповсюджувалися як усно, так і серед письменних людей у рукописних збірниках – так званих «кантиках», а з кінця XVIII ст. – і в друкованих збірниках. Авторами цих колядок були переважно звичайні братчики та монастирські, світські і духовні послушники, мандруючі дяки. Вони внесли в церковні колядки деякий соціальний елемент і тому швидко поширювалися між людьми. Уже в першому виданні почаївського «Богогласника» (1790 р.), до якого увійшло близько 250 церковних пісень, міститься значна кількість колядок. Пізніше вони друкувалися в різних виданнях, у тому числі і окремими збірниками, що найчастіше називалися «Колядниками».

Відмінність між давніми народними і церковно-релігійними колядками очевидна: вона в змісті, образній системі, структурі, віршовій формі, мелодиці, характері виконання. Якщо перші співаються лише під час колядних обходів, під хатою і в хаті, то другі стали також частиною різдвяних церковних відправ і богослужінь. Народні і церковні колядки чітко розділялися в народі: перші називалися «старосвітськими», «газдівськими», «людськими», другі – «церковними», «христосанками». Така диференціація колядок і нині зустрічається в народній традиції.

Підводячи підсумок, слід зазначити наступне, що різдвяно-новорічні обряди – це справжня скарбниця нашого народу, що вже давно стала органічною часткою української національної культури, яка живе і приносить

радість людям впродовж кількох століть. Нам так необхідно зберігати та примножувати це джерело народної мудрості, яке буде жити ще не одне покоління українців.

Список використаних джерел

1. Коляда (свято): історія та традиції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hair2014.ru/kolyada-svyato-istoriya-ta-tradytsiyi/>.
2. Різдво Христове. Давні традиції святкування [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://kolizhanka.com.ua/davni-tradytsiyi-svyatkuvannya-rizdva/>.
3. Святий Вечір, колядки і колоритний вертеп. Традиції святкування Різдва в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nv.ua/ukr/style/life/svjatij-vechir-koljadki-i-koloritnij-vertep-traditsiji-svjatkuvannja-rizdva-v-ukrajini-404548.html>.
4. Як в Україні святкують Різдво Христове: звичаї та обряди. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://patrioty.org.ua/society/iak-v-ukraini-sviatkuiut-rizdvo-khrystove-tradytsii-i-zvychai-foto-video-150388.html>.

Гузій Н. В.,

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогічної творчості

Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, м. Київ

ДО ПРОБЛЕМИ БІФУНКЦІОНАЛЬНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ ПОЧАТКОВОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ ДІТЕЙ У ШКОЛАХ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Актуальні завдання суттєвого збагачення духовно-творчого потенціалу та культури українського суспільства зумовлюють необхідність підвищення ефективності діяльності різних соціальних інституцій, у тому числі закладів позашкільної освіти дітей і юнацтва. Серед різноманітних напрямів їх діяльності особливе місце належить художньо-естетичній освіті у спеціалізованих мистецьких навчальних закладах (школах естетичного виховання), зокрема музичного профілю.

Активне залучення підростаючого покоління до художньо-естетичної сфери має неабиякий розвивально-виховний потенціал, зумовлений унікальними можливостями педагогічно організованих впливів навчання мистецтву на інтелектуально-пізнавальну, потребнісно-мотиваційну, емоційно-почуттєву сфери особистості учнів, оскільки, на думку Д. Шостаковича, людина, яка вміє грати на музичному інструменті, глибоко осягає музику, краще пізнає думку композитора [5].

Місце і роль початкової мистецької освіти, її педагогічні та мистецькі виміри визначаються такими *сутнісними особливостями* як:

- систематичність і послідовність формувальних впливів, що запобігає їх спонтанності, епізодичності, оскільки педагогічний процес організується на основі чітких навчальних планів і програм;
- широка пізнавальна спрямованість мистецького навчання, що реалізується через вивчення циклів мистецьких дисциплін історико-теоретичної та виконавської спрямованості;
- поглиблена диференціація організації навчально-виховного процесу у формі переважно індивідуальних занять, що забезпечує можливість його посиленої особистісної спрямованості.

Початкова мистецька освіта має і яскраву *функціональну своєрідність*, що полягає у її біфункціональному характері: з одного боку – вихованні митця-аматора (музиканта, художника, танцівника), для якого оволодіння певним видом мистецької діяльності перетворюється у подальшому на культуровідповідний спосіб художньо й творчо насиченої життєдіяльності, фактор особистісного розвитку та самореалізації, а з іншого – первинній підготовці майбутнього митця-професіонала (виконавця, композитора, художника, балетмейстера), який у подальшому обирає заняття мистецтвом своєю професією.

Проблеми біфункціональності початкової мистецької освіти у школах естетичного виховання, зокрема музичної, останні десятиліття активно обговорювалися мистецько-педагогічною спільнотою та були об'єктом наукового вивчення у працях Л. Баренбойма, Т. Беркман, Е. Печерської, Н. Халабузар, О. Щолокової та ін. У них наголошується на існуючій недосконалості змісту і методичного забезпечення початкової музичної освіти дітей, недоцільності її традиційної орієнтації на «лауреатоманію», невиправданості підвищеної уваги педагогів мистецького профілю до оволодіння учнями «цеховими» секретами музично-виконавської діяльності (Г.М. Ципін, 1975), ускладненні реалізації культуротворчих естетично-виховних функцій спеціалізованого музичного навчання, поширенні у практиці роботи ДШЕВ спрощених підходів до виховання музиканта-аматора. При тому автори мають неодностайну думку щодо шляхів подолання існуючих протиріч професійної та аматорської спрямованості початкової мистецької освіти. Одна група дослідників вважають за необхідне чітку диференціацію змісту і методів мистецького навчання обох груп учнів на основі ранньої діагностики їх мистецької обдарованості та професійної придатності (Б. Березовський, С. Брук, Ю.Полянський та ін.). Інші автори дотримуються позиції, яка полягає у тому, що загальна та професійна мистецька освіта мають бути діалектично взаємопов'язані, забезпечувати високий художньо-естетичний і творчий розвиток учнів, допускаючи диференціацію спрямованості їх навчання лише на більш пізніх етапах (Л. Баренбойм, З. Накабадзе, Н. Халабузарь та ін.).

Означена естетико-виховна орієнтація навчання у сфері мистецької діяльності як майбутнього професіонала, так і аматора виявляється найбільш педагогічно перспективною, що яскраво відображено у висловлюванні американського композитора А. Копленда про те, що «в ідеальному слухачеві... повинна поєднуватися підготовка навченого професіонала із безпосередністю

інтуїтивно сприймаючого аматора» [2, с. 477]. Це зумовлює визначення сутності педагогічного керівництва початковою мистецькою освітою як забезпечення динамічного переходу засвоєних мистецьких знань і набутих умінь до оволодіння учнями художньо-естетичною цінністю явищ мистецтва, вироблення здатності їх сприймати, розуміти, відтворювати й перетворювати «за законами краси» і критеріями естетичної досконалості.

Список використаних джерел

1. Гузий Н.В. Формирование музыкально-эстетической культуры школьников в условиях внешкольного начального музыкального образования: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Гузий Н.В.; КГУ им. Т.Г. Шевченко. – К., 1990. – 23 с.
2. Дирижерское исполнительство. Практика. История. Эстетика. – М.: Музыка, 1975. – 644 с.
3. Кабалевский Д.Б. Воспитание ума и сердца: книга для учителя / Д.Б. Кабалевский. – М.: Просвещение, 1984. – 206 с.
4. Шацкая В.Н. Музыкально-эстетическое воспитание детей и юношества / В.Н. Шацкая. – М.: Педагогика, 1975. – 198 с.
5. Шостакович Д.Д. Знать и любить музыку / Д.Д. Шостакович. – М.: Молодая гвардия, 1958. – 15 с.

Дорошкевич І.Л.,

викладач-методист, викладач по класу вокалу,
заступник директора з методичної роботи
Київської дитячої школи мистецтв № 3, м. Київ

АРТИСТИЧНА НАДІЙНІСТЬ УЧНІВ ЕСТРАДНОГО ВОКАЛУ

Проблема естрадного хвилювання актуальна для більшості учнів у всьому світі. І це не дивно, адже результатом напруженого творчого навчання будь-якого учня є публічний виступ. Психологи, музиканти-педагоги та методисти розглядають проблему естрадного хвилювання з різних сторін: як негативний стан, що заважає учню відтворити художній образ виконуваного твору на сцені, і як позитивний стан, що допомагає учню максимально мобілізуватися на сцені і блискуче реалізувати творчий задум.

Причиною хвилювання дітей може бути високе почуття відповідальності і зростаючої вимогливості, адже кожен твір, який виконувався на сцені, переживається дітьми, як ціле життя, він захоплює за собою слухачів у світ своїх уявлень, відчуттів, переживань.

Проблема артистичної витримки набуває особливо актуальності, починаючи з періоду розвитку масового виконавства. Вона не втратила своєї актуальності і в даний час, відрізняється достатньою складністю і зачіпає проблеми музичної педагогіки та психології.

Аналізувати проблеми сценічної діяльності неможливо без з'ясування сутності поняття «виконавська надійність». Надійність у психологічній науці трактується як інтегральна якість будь-якої системи, що в заданих умовах упродовж необхідного часу дає змогу їй ефективно функціонувати.

Очевидно, що чим важливіше для успішного виконання завдання ясність думок, тим імовірніше, що тривога завадить досягненню оптимального результату.

Оптимальна сценічна готовність – це єдність трьох компонентів: фізичного, розумового та емоційного.

Тип темпераменту впливає на характер переживань виконавця-індивідуума.

Характеристична функція інтонації має дві сторони: процесуальну і статистичну.

Підкреслимо, що виконуючи твори в класі в умовах, акустично і психологічно дуже далеких від естрадних, учень з самого початку формує певні, зовсім відмінні від сценічних звукові уявлення, по-іншому вчиться контролювати звучання. Репетиції в залі і концертні виступи, що супроводжуються стресовою ситуацією, не сприяють повною мірою засвоєнню необхідного досвіду поведінки на естраді.

Розрізняють навички: перцептивні, інтелектуальні, рухові.

Неодноразове виконання на сцені дає змогу сформувати звичку та навик, який дає змогу привчатися контролювати внутрішній та зовнішній бік виконання.

Емоційний настрій об'єднує в собі цілу гаму суб'єктивних переживань, пов'язаних з конкретизацією звучання в екстремальних умовах естрадного виконання, змістовною координованістю художніх засобів і підвищеної експресивністю динаміки виконавчого процесу, де кожен з параметрів реального звучання впливає і на окремі психологічні параметри і на виконавчий тонус в цілому.

У ланцюжку відомої тріади «композитор – виконавець – слухач» в аспекті виконавської практики приводить нас до питання артистичної витримки як взаємодії виконавець слухач.

Маючи свій «простір – час», музичний твір виходить за межі спілкування з тією реальністю, в якому воно перебуває, оскільки воно увібрало в себе «просторочас» епохи, в яку творив композитор. Замість того, щоб затримуватися на неприємних спогадах про невдачу, розсудливий учень зверне свої думки до випадків, коли він виступав з особливим успіхом.

Успішне виконання програми на сцені у великій мірі залежать від уміння позбавлятися від негативних моментів сценічного хвилювання, а також від відповідального ставлення до концертного виконання.

Список використаних джерел

1. Давидовский К. Ю. Феномен эстрадного волнения : педагогические записки / К. Ю. Давидовский. – К., 2002.

2. Москаленко В. Г. Творческий аспект музыкальной интерпретации (к проблеме анализа) / В. Г. Москаленко. – К. : Гос. конс. им. П. И. Чайковского, 1994. – 157 с.

3. Платонов К. К. Психология / К. К. Платонов, Г. А. Голубев. – М. : Высшая школа, 1977. – 225 с.

4. Юник Д. Г. Структурно-функціональна модель виконавської надійності музикантів-інструменталістів / Д. Г. Юник // Збірник наукових праць Бердянського педагогічного університету. – Бердянск : БДПУ, 2006. – № 2. – С. 110-117.

Дорошкевич Н.В.,

викладач-методист, завідувач фортепіанного відділу
Київської дитячої школи мистецтв №3, м. Київ

РОЛЬ УКРАЇНСЬКИХ КОМПОЗИТОРІВ У ВИХОВАННІ ЦІЛІСНОЇ ОСОБИСТОСТІ УЧНІВ ШКІЛ МИСТЕЦТВ

На який музиці потрібно виховувати і вчити дітей та молодь? Який репертуар у молоді і яке відношення до нього викладачів?

Питання ці завжди привертали до цього увагу а зараз вони як ніколи, актуальні.

Характеристика музичних творів, яку учні піаністи чують у виконанні викладача, повинні допомагати учням виховувати в собі здібності до естетичного судження та оцінки творів, до того що учень хоче виконувати твір, який йому сподобався.

Любий викладач підтвердить, що складний матеріал доцільно проходити на творі, який подобається учню, діти швидше засвоюють матеріал і з захопленням виконують ці твори на концертах. Тому, так потрібно на засіданнях відділів проводити педагогічні читання з грою і методичним розбором нових творів та твори забутих композиторів для розширення репертуару.

Емоційний відклик на музичний матеріал формується і виховується разом з розвитком сценічних музичних здібностей. Тому першою умовою розвитку здібностей в процесі сприйняття музики є вірний підбір музичних творів не тільки по змісту та художнім якостям але й по віку та рівню музичному розвитку дитини.

Завжди є доцільні питання розширення репертуару для дітей. На фортепіанному відділі КДШМ №3 педагогічні читання стали однією з основних форм роботи над розширенням репертуару. Так в 2015 році була зустріч з композитором Б. Фільц, діти виконували твори в присутності Богдани Михайлівни.

В цьому році учні знайомляться з творами Сергія Борткевича, творчість якого була майже невідома в Україні, але з 2000 року поступово набуває широкого визнання завдяки диригентові Миколі Сукачу та створеному ним симфонічним-оркестром «Філармонія».

Творчий доробок композитора становить 74 твори, 15 з яких втрачено. До мене ноти для фортепіано С. Борткевича потрапили випадково. Це збірники: «З мого дитинства» (твір 21); «Маленький мандрівник» (твір 21); «Маріонетки» (твір 54) та «Дві прилюді» (твір 65). В цих збірках твори для дітей які підходять по репертуару для шкіл естетичного виховання. Вони віднайдені та вийшли в друк завдяки зусиллям музикантам-меломанам Мелкома Баллана (Велика Британія), Багвана Тадані (Індія, Канада), Валтера Калктмана (Голландія). М. Баллан по частинам збирає творче надбання композитора. Тільки в тому малому, що вдалося знайти і послухати, так багато українських тем, глибокої інтелігентності і високої культури. Для всіх хто слухав музику С. Борткевича, як його називають-українським Рахманіновим, стало відкриттям те, що в ХХІ віці можливо відкрити щось нове, цікаве, невідоме, в українській музиці. Його музика глибоко лірична, програмна, піаністична, надихає учнів задуматись про любов до людей та рідного краю де ти народився.

Викладач, який знає уподобання та технічні, музичні здібності учня, може підібрати твір, в якому найбільше розкриються індивідуальні здібності дитини.

Під час проведення педагогічних читань творчості С.Борткевича учні фортепіанного відділу будуть самі виконувати твори, розповідати, що вони почули, які засоби виразності потрібно запровадити підчас виконання твору щоб розкрити обрану тему твору.

Учні відтворюють музику композитора через суб'єктивне судження про його музику. Після виступу учнів, викладачі залишаються та роблять методичний розбір творів, діляться враженнями, побажаннями. Це все формує цілісну особистість і свідомість учнів.

Музичне виховання яке спирається на класичну, народну, глибоко національну музику створює імунітет проти музики низького рівня.

Список використаних джерел

1. Шацкая В.Н. Музыкально-эстетическое воспитание детей и юношества / Шацкая В.Н. – М., 1974.
2. Боренбойм Л.А. Музыкальная педагогика и исполнительство / Боренбойм Л.А. – Ленинград, 1974.
3. День: газета. – 2004. – № 231.

Дяків О. М.,
викладач-методист фортепіанного відділу
дитячої музичної школи № 24, м. Київ

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПОДОЛАННЯ СЦЕНІЧНОГО ХВИЛЮВАННЯ МУЗИКАНТА-ВИКОНАВЦЯ

У ХХІ столітті українська методика сформувала чіткі позиції щодо виховання професійного музиканта-виконавця. Ми розуміємо, що виступ на сцені – це результат напруженої праці музиканта і є для нього відповідальним

моментом, який стимулює його на подальший творчий зріст. Різні властивості натури виконавця, воля, інтелект, глибина емоцій, творча фантазія, – все це, в тій чи іншій мірі проявляється під час концертного виступу.

Підготовка до концертного виступу перетворюється на найважливіший етап формування музиканта-виконавця, а успішність його виступу на сцені буде прямо залежати не тільки від якості і надійності вивчених творів, але й від рівня його психологічної готовності до спілкування з публікою.

Праця музиканта є однією з найскладніших видів людської діяльності, що вимагає багаторічної, щоденної праці, нерідко фізичної і психічно виснажливої. Тому, переможцем стає той, хто виявиться більш працездатним, більш витривалим, більш зібраним, більш міцним фізично і морально.

Безсумнівно, кожному музиканту буде цікаво: скільки триває підготовчий період, які прийоми регуляції психічних станів потрібно застосувати і в який момент, як грамотно побудувати процес підготовки так, щоб він не перетворився на сумбурне випробовування різних прийомів і методик роботи.

Тому актуальним є введення в педагогічну практику комплексу психотехнічних прийомів, що сприяють корекції естрадного хвилювання у виконавську практику.

До теми подолання естрадного хвилювання зверталися видатні музиканти-педагоги. Корисні поради містяться в книгах, статтях Л. Баренбойма [1, с. 352], Г. Нейгауза [2, с. 240], В. Клименка [3, с. 414], О. Рудницької [4, с. 248] та ін. Але ці рекомендації не систематизовані, не об'єднані в самостійну книгу.

Виконавська діяльність музиканта – неймовірно складний, напружений і разом з тим відповідальний процес. Готуючись до виходу на сцену, виконавець витрачає величезну кількість енергії, як фізичної, так і емоційної. Щоб самостійно визначити слабкі сторони творчої індивідуальності учня, педагогу потрібно володіти чималим обсягом знань про цю проблему. Педагог повинен виробити комплекс психотехнічних прийомів, що сприяють корекції естрадного хвилювання у музиканта, визначити тимчасовий план підготовки до концертного виступу. Рекомендації видатних музикантів і наукові праці психологів у цій галузі надають ряд практичних методів по вихованню оптимального сценічного самопочуття. Але, при цьому, слід зазначити, що дати рецепт для того, щоб концертний виступ завжди мав успіх не візьметься, мабуть, жоден з методистів і музикантів-виконавців. Кожна людина неповторна індивідуальність, тому методи підготовки завжди повинні ґрунтуватись на індивідуальних якостях внутрішнього і зовнішнього середовища людини. Тому, вивчаючи себе, свої сильні і слабкі сторони, аналізуючи і запам'ятовуючи відчуття, які передували вдалому виступу, ми можемо потім свідомо відтворювати подібний стан перед наступними виступами.

Нами виявлено, що спілкування з публікою, глядацькою аудиторією – завжди творчий процес і передбачає взаємний зв'язок: виконавець-музикант, не тільки впливає на аудиторію, а й відчуває на собі її вплив. Музика для виконавця є сполучною ланкою і одночасно засобом спілкування з аудиторією. А подолання страху перед сценою має йти шляхом творчого бажання

спілкування зі слухачем. Тільки у тісному взаємозв'язку виконавець-слухач, можна подолати елементи сценічного страху, що буде сприяти вдалому концертному виступу.

Список використаних джерел:

1. Баренбойм Л.А. Путь к музицированию / Л.А. Баренбойм. – 2-е изд., доп. – Л.: Советский композитор. Ленигр. отд-ние, 1979. – 352 с.
2. Нейгауз Г.Г. Об искусстве фортепианной игры: Записки педагога / Г.Г. Нейгауз. – 5-е изд. – М.: Музыка, 1988. – 240 с.
3. Клименко В. В. Психологічні тести таланту / В.В. Клименко. – Х.: Фоліо, 1996. – 414 с.
4. Рудницька О. Музика і культура особистості: проблеми сучасної педагогічної освіти: навч. посіб. / О. Рудницька. – К.: ІЗМН, 1998. – 248 с.

Кадирова І. О.,

Заслужена артистка України,
доцент кафедри народного пісенного виконавства та фольклору
Київського національного університету культури і мистецтв, м. Київ

КУЛЬТУРНО-ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЕТНІЧНИХ ТОВАРИСТВ МІСТА КИЄВА (НА ПРИКЛАДІ ГО «РАДА НАЦІОНАЛЬНИХ СПІЛЬНОТ УКРАЇНИ»)

Україна стала рідним домом для представників 134 етносів. Більшість з них об'єднана в громадські організації та спілки, яких налічується понад 1200.

Рада національних спільнот України є однією з титульних національно-культурних об'єднань в країні і бере свій початок ще у 80-х роках. Організація згуртувала в своїх лавах представників понад 50 етносів, яких об'єднали спільні інтереси та прагнення на шляху до національної єдності, досягнення міжнаціональної злагоди та усунення дискримінації, покращення умов функціонування національних товариств, а також збереження їх культурної самобутності.

Членами Ради національних спільнот України стали етнічні товариства, благодійні організації та культурні центри, які виникли і функціонують в регіонах України з 1991 року. Метою діяльності ГО «Рада національних спільнот України» є спрямування та координування дій національних громад на збереження і примноження культурної спадщини України, формування міжетнічної толерантності та згуртування етнічних спільнот в єдину Українську націю.

У своїй роботі Рада національних спільнот України спирається на нормативно-правову базу у сфері національних відносин, а саме: Конституції України, Декларації прав національностей України, базовому Закону України «Про національні меншини в Україні», Концепції розвитку культур національних меншин України, інших нормативних актах, а також положеннях

Рамкової конвенції Ради Європи про захист національних меншин, Європейської Хартії регіональних мов або мов меншин, інших міжнародних актах, схвалених Верховною Радою України.

Ініціатором створення та головою ГО «Рада національних спільнот України» є заслужений діяч культури України Ашот Аванесян. Завдяки колегіальному і демократичному стилю роботи А. Аванесяна та Президії Ради, яку складають представники етносів різного фахового спрямування (митці, наукові працівники, економісти, юристи, педагоги, спортсмени тощо) діяльність організації є багатовекторною.

Основними завданнями члени Ради вбачають в об'єднанні зусиль, спрямованих на вирішення національних, соціально-культурних та правових питань, і найголовніше – беруть активну участь суспільно-політичному житті країни, у законотворчій діяльності, а саме, працюють над удосконаленням Закону України у сфері міжнаціональних відносин з метою підведення законодавчої бази з питань національностей та релігій до демократичних стандартів розвинутих європейських країн.

Представники РНСУ працюють у складі Громадської Ради при Міністерстві культури України, в Міністерстві закордонних справ України, Міністерстві внутрішніх справ України, а також виступають в якості експертів з культурної та етнонаціональної політики спеціалізованих комісій при державних інституціях влади.

Для створення національного діалогу між представниками етнічних спільнот та державними інституціями Рада національних спільнот України проводить численні заходи: конференції, семінари, круглі столи.

Міжнародна конференція національних спільнот України «Будуймо нову європейську країну разом» за підтримки Міністерства культури України стала традиційним щорічним заходом громадських організацій національних спільнот, на якому обговорюються важливі питання функціонування та суспільного життя товариств.

Народну творчість та фольклор етносів України зберігають художні колективи національно-культурних громад. У жовтні 2017 році була заснована творча спілка «Асоціація діячів етнічного мистецтва», членами якої стали майстри мистецтв України та творча молодь. Асоціацію очолила заступник голови РНСУ, заслужена артистка України Інеш Кдилова. Талановита співачка і громадський діяч об'єднала у творчому процесі відомих митців і кращі художні колективи етнічних товариств. Всеукраїнський фестиваль «Мистецька палітра етнічних спільнот України» за участі художніх колективів і солістів етнічних спільнот став яскравою сторінкою в культурному житті країни. Перший фестиваль відбувся в Києві в січні 2015 року в концертній залі ДП «Український дім» в рамках Всеукраїнської конференції національних спільнот України «Будуймо нову європейську країну разом». Серед гостей фестивалю відзначилися відомі артисти та художні колективи: Олег Скрипка, Марія Яремчук, Павло Зібров, Іво Бобул, Анатолій Матвійчук, Міла Нітіч, Театр циганської пісні «Ромен» Юрія та Валенти Коржових та інші.

Творчість етнічних спільнот гармонійно доповнює сучасне національне мистецтво України. Багатогранна культура українського народу має мільйони прихильників і шанувальників в усьому світі. Завдяки плідній роботі громадських інституцій, міжнародних фондів та меценатів етноси не тільки не втратили своєї ідентичності, а навпаки, сконцентрували свої кращі традиції, культурні надбання і духовні цінності. І про цей факт переконливо свідчить творчість художніх колективів національно-культурних громад.

Також, щороку Радою національних спільнот України проводиться унікальний літературно-музичний захід «Славетний син великого народу. Тарас Шевченко – мовами етносів». Поезія Кобзаря та пісні на його вірші лунають 25 мовами світу у виконанні відомих митців і найкращих художніх колективів етнічних товариств.

Особливе значення на сучасному етапі має збереження і активна підтримка національних культурних традицій. Зв'язок між культурою і мовою народу є невід'ємною складовою життя етносу. Тому кожне національне товариство приділяє велику увагу питанню вивчення та розвитку рідної мови в середовищі спільноти. Успішне функціонування недільних шкіл та класів, де навчання йде мовами етносів, є показником етнічної свідомості та прагнення до збереження національної культури.

Громадські організації у складі Ради національних спільнот України ведуть активну діяльність у збереженні та відтворенні пам'яток національної спадщини етносів і відновленні та реставрації релігійно-культурних споруд.

Завдяки активній діяльності Ради національних спільнот України почали стрімко розвиватися інтеграційні процеси у міжетнічному середовищі, покращилася співпраця громадських об'єднань етносів України з органами виконавчої влади різних рівнів.

На сучасному етапі діяльність Ради національних спільнот України має наступні пріоритети:

- збереження етнічної самобутності;
- реставрація культурних споруд та історичних пам'яток;
- відкриття національних шкіл та класів з викладанням мовами етносів;
- створення радіо- та телепрограм, присвячених життю етнічних громад, історії етносів на українських землях, їх національним традиціям;
- проведення різноманітних культурних заходів-фестивалів, концертних програм, літературних вечорів, виставок образотворчого мистецтва, святкування національних дат тощо.

Важливим пріоритетом в діяльності Ради є робота з дітьми та молоддю з метою патріотичного виховання, соціальної допомоги в організації літнього відпочинку в таборах толерантності дітей різних національностей та з малозабезпечених родин. У 2016 році було розпочато благодійний проект «Подаруй дітям свято» для дітей представників національних товариств та родин ветеранів АТО.

Проведення мистецьких, просвітницьких та соціально спрямованих проектів Ради національних спільнот України потребують підтримки з боку держави, комерційних структур і громадськості. Величезну допомогу у

проведенні заходів Ради національних спільнот України надає відомий меценат, президент компанії «Арч ЛТД» Григорянц Віталій. Для нього громадська діяльність, спрямована на розвиток багатонаціональної культури України та соціальну адаптацію представників національних спільнот, стала важливим елементом життя. У серпні 2017 року заступником голови Ради національних спільнот України став ще один представник «Арч ЛТД», голова української філії компанії Різван Бабаєв, який неодноразово брав участь у фінансовому забезпеченні заходів РНСУ.

Завдяки активній діяльності Ради національних спільнот України почали стрімко розвиватися інтеграційні процеси у міжетнічному середовищі, покращилася співпраця громадських об'єднань етносів України з органами виконавчої влади різних рівнів. Рада національних спільнот України відкрита до співпраці і стрімко поширює свої лави представниками нових етносів і громадських організацій, які допомагають у реалізації виваженої етнонаціональної політики, спрямованої на розвиток міжнаціональних відносин та культурно-мистецького потенціалу.

Кушнарєнко Г.Д.,
викладач вищої категорії
Горностаївської школи мистецтв,
м. Горностаївка (Херсонська обл.)

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ВОЛЬОВИХ ЯКОСТЕЙ УЧНІВ У ПЕРІОД НАВЧАННЯ МУЗИЦІ

Стаття присвячена формуванню та подоланню вольових якостей учнів віку в період навчання музиці на будь-якому інструменті.

Актуальність роботи полягає в вирішенні однієї з найважливіших проблем педагогіки – формування й розвиток всебічно розвиненої особистості. Ця проблема стала особливо актуальною на сучасному етапі розвитку суспільства. У законі України «Про освіту» зазначається, що метою освіти є всебічний розвиток людини, її талантів, розумових і фізичних здібностей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу людей.

Мета статті – визначення шляхів, що сприятимуть удосконаленню процесу формування вольових якостей у дітей молодшого шкільного віку під час гри на музичних інструментах.

Аналіз дослідження. Нові соціальні умови життя потребують нового підходу до виховання підростаючого покоління, тому особливої уваги на сучасному етапі потребує питання психолого-педагогічних умов музично-естетичного виховання дітей, формування у них інтересу до музичного мистецтва у всій його різноманітності, розвитку критичного смаку, здатності орієнтуватися в різній музичній продукції тощо.

Наявність вольових якостей поряд з риродними задатками та доцільно організованою музично-навчальною роботою забезпечує успішність занять музикою.

Проблема формування «вольових якостей» у сучасній науці отримала цілий ряд фундаментальних розробок. Серед авторів цих досліджень – Анциферова Л., Виготський Л., Радугіна А., Терещук А., Ростовський О., Поліщук С., Масол Л. та ін. Дослідженню музичної обдарованості присвячені праці М. Мантуржевської, В. Ражникова, К. Тарасової та ін. Сучасні дослідження психології особистості стверджують, що відчутного успіху у роботі людина досягає завдяки ні здібностям, ні обставинам, а твердій волі, яка веде до успіху. Саме тверда воля забезпечує перемогу над собою, уміння переборювати свої природні недоліки у процесі професійного становлення. Зусилля волі спрямовуються не стільки на те, щоб перемогти та опанувати обставини, скільки на те, щоб подолати самого себе.

Сучасні тенденції розвитку соціуму детермінують необхідність застосування нових підходів у навчанні й вихованні підростаючого покоління. Це зумовлює зростання ролі мистецтва, як провідника важливих для нашого сьогодення нових духовних ідеалів. До того ж залучення до мистецьких цінностей у різних формах художньої діяльності, зокрема музичної, сприяє розвитку природних нахилів та багатьох інших якостей. Серед них важливе місце посідає вольова діяльність, з якою пов'язане особистісне, а згодом і професійне зростання.

Як важлива умова успішності будь-якого виду діяльності, воля по-різному проявляється, залежно від її специфіки. Це стосується музичного виконавства. Виконавська діяльність вимірюється трьома аспектами – фізіологічним, емоційним, розумовим, а воля (яку деякі науковці визначають як четвертий аспект) є тією ланкою, яка поєднує та забезпечує цілісність і ефективність даного процесу.

Сутність вольової діяльності полягає у здатності до вибору діяльності та внутрішніх зусиллях, які необхідні для її здійснення. Результатом закріплення способів виконання вольових і довільних дій є вольові властивості характеру. Вони характеризують своєрідність вольової сфери окремого індивіда і свідчать про рівень її розвитку. Серед багатьох вольових якостей, які складають спектр вольової діяльності для музичного виконавства, найбільш важливими є *цілеспрямованість, настирливість, впертість, рішучість, сміливість, витримка, самовладання, самотійність, ініціативність.*

Найбільш сприятливим віком для розвитку вольових якостей визначений молодший шкільний вік. Це є позитивним фактом для початкового етапу гри на музичних інструментах у період навчання гри музиці. При цьому необхідно зауважити, що розвиток волі не може відбуватися відокремлено від інтересів життєвого досвіду, які сприяють формуванню пізнавальних інтересів, тобто потягу до пізнання нового в межах певного навчального предмету.

З метою удосконалення процесу формування вольових якостей у дітей молодшого шкільного віку в процесі навчання музиці було запропоновано наступні шляхи:

- забезпечення позитивно-емоційного стану дитини через емоційну привабливість виконавства, як дії;
- підвищення зацікавленості учнів до занять музикою через використання змістового доступного репертуару;
- набуття життєвого досвіду, що є фундаментом для подальшого розвитку вольових якостей у сфері музичного виконавства;
- забезпечення потреби у виконавській діяльності через зміну мотивації;
- перетворення зовнішніх вимог на особистісні через єдність вимог з боку викладача та сім'ї.

Видатному українському педагогу А.С. Макаренку належить таке висловлювання: «Успіх виховання людини визначається у молодшому віці до п'яти років. Якою буде людина, головним чином залежить від того, якою ви її з виховаєте до п'яти років життя». Але формування волі – складний і тривалий процес, який потребує урахування багатьох обставин, віку, індивідуальних особливостей дитини, виховного осередку.

Отже, складна та багатоманітна проблема формування вольових якостей у дітей молодшого шкільного віку не вичерпується даним дослідженням, а повинна розглядатися як початковий пошук шляхів удосконалення цього процесу.

Список використаних джерел

1. Бех І. Від волі до особистості / І. Бех. – К.: Україна-Віта, 1995 – 480 с.
2. Веденов А.В. Воспитание воли в процессе учебной деятельности / А.В. Веденов. – М.: Просвещение. – 1957.
3. Поліщук С. Вольові риси молодших школярів / С. Поліщук // Початкова школа. – 2003. – С. 340-341.

Мирошниченко О.М.,

заслужений діяч естрадного мистецтва України,
доцент кафедри естрадного виконавства НАКККіМ, м. Київ

КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНИХ НАВИЧОК СОЛІСТА-ВОКАЛІСТА В ЖАНРІ ЕСТРАДНОГО АНСАМБЛЮ

Виховання професійного співака потребує індивідуального підходу у процесі засвоєння цілого комплексу знань і навичок. Основою професійної діяльності артиста-вокаліста є досконале володіння вокальною технікою, системою дихання та виконавською майстерністю. Для учасників ансамблю, крім зазначених якостей, додатковими вимогами є розвинутий гармонічний слух, володіння навичками співу в складі ансамблю.

Особливе місце у комплексній програмі підготовки солістів-вокалістів посідає музична грамота (сольфеджіо, теорія музики, історія мистецтв).

Головна мета цих дисциплін: навчити основним поняттям музичної грамоти і теорії музики; ознайомити з класичними та естрадними музичними

творами світового та вітчизняного мистецтва; розвивати ладо-тональний слух, інтонаційний контроль, музичну пам'ять, естетичний смак.

Для закріплення теоретичних знань необхідною умовою у процесі навчання юних вокалістів стала гра на музичному інструменті. Факультативні заняття на фортепіано та інших інструментах сприяють розвитку музичних здібностей і подоланню обмежень у музичній підготовці, поліпшують засвоєння нотного матеріалу, а також корисні для розвитку гармонійного слуху, інтонаційної чистоти співу.

Велике значення у навчальному процесі має практична концертна діяльність. Виступи перед аудиторією не тільки зацікавлюють вихованців, але і допомагають набути певного досвіду та майстерності виконання творів. Учні випробовують себе під час сольних виступів, краще аналізують сильні і слабкі сторони власної професійної підготовки. Керівник повинен зосередити увагу кожного вихованця на індивідуальних вокальних погрішностях, а також дати справедливую оцінку роботі всього колективу.

Основними завданнями практичної концертної діяльності є створення еталонного уявлення про основні прийоми відтворення образу засобами музики, співу, танцю, сценічного руху, жести; навчити комплексу виконавських прийомів, необхідних і достатніх для входження в репертуар колективу та для постановки нових концертних номерів; формування навичок ансамблевого виконання та індивідуальної сценічної манери.

Таким чином, виступи на концертах являються перевіркою знань, умінь та навичок співаків-ансамблістів. Спочатку у вигляді показів для батьків, а потім у вигляді творчих звітів та концертів.

Особливе значення у виховному процесі має добір репертуару. Вся робота повинна проводитись на основі доступного музичного матеріалу. Вірно підібраний для колективу репертуар буде сприяти духовному та технічному росту ансамблю, дозволить вірно вирішувати виховні задачі, а також, визначить його імідж.

Підбираючи репертуар, необхідно зважати на склад ансамблю, на індивідуальні можливості і музичний розвиток учасників. Вивчення матеріалу повинно бути послідовним. Треба слідкувати, щоб голоси в ансамблі були рівноцінні за своєю силою і при одночасному звучанні склали один характерний тембр. Добирати учасників слід за їх вмінням слухати і утворювати звуки, що складають акорд, а також за їх тембровими показниками. Доцільно комплектувати ансамбль з учасників не тільки з хорошими, а й із середніми вокальними даними, які володіють добрим гармонічним слухом.

Репертуар – найважливіший засіб творчого життя колективу, це його обличчя, його візитка. Не чувши звучання ансамблю, але знаючи його репертуар, можна в певній мірі судити про творче спрямування колективу, його виконавські можливості. Крім того, репертуар повинен стати основою музично-естетичного виховання учнів, формувати їх естетичні та моральні якості.

Мета буде досягнута, якщо учні з самого початку роботи матимуть справу з високохудожніми творами. Для того, щоб репертуар ансамблю мав виховний вплив, він завжди повинен бути доступним, відповідати вимогам часу, а

головне, відповідати особливостям членів ансамблю як за змістом, так і за можливостями подолання вокально-хорових труднощів з урахуванням голосового навантаження та загального діапазону.

Серйозний і глибокий вплив репертуару на виховання і навчання співака можливий тільки в тому випадку, коли він буде вивчатися активно і свідомо. Кожне заняття повинно проходити емоційно. А це означає, що обов'язкова умова успішних занять – жива, активно-творча атмосфера кожної репетиції.

До репертуару слід включати твори різні за характером та жанрами, які вимагають від виконавців умілого використання різних засобів виразності, що впливає на загальну культуру виконання і розвиває їх у художньому відношенні, сприяє набуттю необхідних вокально-хорових навичок.

У репертуар необхідно включати як твори духовної музики, наприклад, Д. Бортнянського «Слава отцю і синові», О. Архангельського «Світе тихий», П. Чеснокова «Душе моя», так і оригінальні обробки народних пісень. Пісенність, широта фрази, яскрава виразність народних пісень, тісний зв'язок мелодії з текстом – неоціненний матеріал для виховання та формування навичок багатоголосого співу.

При ознайомленні учнів з народними піснями, необхідно брати до уваги жанрове розмаїття, доступність змісту. Наприклад, для дитячих та юнацьких ансамблів найкраще брати веселі, ігрові, жартівливі пісні. До репертуару можна взяти українську народну пісню «Ой на горі жита много» (в обробці Я. Степового), твори в обробці М. Леонтовича.

Естрадні твори композиторів сучасності, світові шлягери в оригінальній обробці не тільки прикрашають репертуар колективу, а і забезпечують успіх серед молодіжної аудиторії. Спів популярних творів у жанрі естрадно-джазового мистецтва в обробці для вокального ансамблю є показником розвинутих вокальних навичок і високого музичного смаку учасників естрадного колективу та його керівника. Професійний рівень і світогляд художнього керівника колективу має величезний вплив на вибір репертуару та культуру звучання ансамблю.

Для естрадного вокального ансамблю важливими технічними завданнями є: однотемброве формування голосних у співі; узгодження штрихів; ритмічний ансамбль, що передбачає стійкість та гнучкість індивідуального ритму; динамічний ансамбль; дикційно-орфоепічний ансамбль; узгодженість з інструментальним супроводом; мелодійний і гармонійний стрій; взаємодія музичного і поетичного метру; принцип синхронності звучання. Художній аспект направлений на створення яскравого музичного образу, який втілюється завдяки неповторному індивідуальному виконавському стилю.

Методико-педагогічні засади розвитку майстерності естрадних співаків потребують подальшої професіоналізації. Свідомим тому є відкриття в музичних навчальних закладах поряд з класами сольного естрадного співу, класів вокального ансамблю. У зв'язку з цим розроблюються нові методики, комплекси вправ для розвитку технічних прийомів естрадного ансамблевого співу.

Мустафасв Ф.М.,
Народний артист України,
професор, завідувач кафедри естрадного виконавства
Інституту сучасного мистецтва НАКККіМ, м. Київ

ПРОЦЕС ДІАЛОГУ НАЦІОНАЛЬНИХ КУЛЬТУР СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Однією з наріжних проблем України ХХІ ст. є об'єктивна розбудова її культури, зокрема багатонаціонального музичного мистецтва.

Мета дослідження – необхідність чітко відрізнити в сучасному суспільстві ознаки *культури* від *антикультури*.

Відокремити культуру від антикультури часом буває надзвичайно важко. Істина відкривається людству не водночас і не повністю. Багатьом історико-культурним явищам згодом дають іншу, навіть протилежну оцінку. Все це зумовлює необхідність виваженого й об'єктивного підходу до дійсності.

Виклад основного тексту. Культура – це історично визначений рівень розвитку суспільства, творчих сил і здібностей людини, виражений у типах і формах організації соціального життя, взаєминах між людьми, а також у матеріальних і духовних цінностях, які вони створюють. Поняття «культура» вживається, виходячи з Великого енциклопедичного словника, для характеристики певних епох, конкретних суспільств і народів, основних сфер соціального життя, у вузькому значенні - духовної сфери життєдіяльності людей [2, с. 607]. Проблема культурно-цивілізаційного розвитку людства присвятили свої праці видатні мислителі Європи: Платон і Аристотель, Полібій і Дж. Віко, Вольтер і Гердер, Гегель і Фур'є, Данилевський і Шпенглер, Тойнбі і Сорокін, М. Вебер і А. Вебер, Дюркгейм і Гелбрейт, Фурастьє та ін. [1, 4], а також сучасні українські науковці, серед них - величні філософи державні діячі: С. Б. Кримський, М. П. Бажан та ін.

В наш час термін *культура* сприймається суспільством досить суперечливо: наприклад так: – це є все те, що створене людством, але лише «особливої якості».

Найхарактернішою рисою масової культури є її комерційний характер. У ринковому суспільстві ця культура, розрахована на основну масу населення, обов'язково виступає в ролі продукту, споживання якого має приносити прибуток. Для вивчення попиту на цей продукт сучасна західна цивілізація вже давно використовує могутній потенціал наук про людину – соціологію, психологію, менеджмент, політологію. Одночасно не лише вивчаються, а й формуються культурні потреби і бажання мас. Існує досить розгалужена система індустрії масової культури, що включає в себе такі підрозділи: засоби масової інформації – ЗМІ (практично всі приватні канали радіо та телебачення, газети та журнали існують за рахунок реклами споживчих товарів та послуг); система організації та стимулювання масового попиту на продукцію (реклама

на вулицях, транспорті тощо; індустрія моди, шоу-бізнес); індустрія дозвілля (туризм, книговидання, популярна музика та ін.); міжнародна комп'ютерна мережа Internet; тощо.

Термін *антикультура* увійшов у мовний обіг і ним активно користуються. Предметне поле «антикультури» охоплює такі суспільні явища, процеси, ідеї та відносини, які, за джерелом свого походження (це результат людської діяльності) підпадають під загальне визначення культури і, водночас, є якісно іншим, оскільки «антикультура» суперечить суспільним принципам гуманізму. Нажаль, є факти, що досить міцно і розгалужено феномен антикультури укорінився в духовній сфері українського суспільства, зокрема, в релігії, літературному та музичному мистецтві. Підкреслимо, що антикультура є прояв і результат дегуманізації людських відносин, відхід від загальнолюдських цінностей і пріоритетів, втрата глибинних моральних орієнтацій, що ґрунтуються на мудрості, вірі й любові. Підкреслимо, що в свою чергу це поглиблює ознаки негативності в сучасному процесі діалогу міжнаціональних культур в українському середовищі та їх європейської інтеграції.

Сучасна література оперує ще одним терміном для позначення явищ і процесів, які не підпадають під однозначне визначення «культури». До таких понять належить «контркультура», яке використовується для позначення соціокультурних установок, що протистоять фундаментальним принципам культури. Контркультура протистоїть культурі не як негативне явище, а просто як інше. Є реальна загроза, що це «інше» поступово увійшла в культуру і стає «культурою». Контркультура розглядається як реакція на кризу традиційної культури в переломні історичні періоди. Зразки контркультури існують і в сучасній Україні, серед таких: окремі види театральнo-видовищного, кіно- та естрадного мистецтва. Вже сьогодні виникає потреба аналізувати культуротворчу практику в Україні, а також вимірювати культурну та гуманістичну ефективність людської творчості, моделювати горизонти її майбутнього розвитку в сучасній українській державі.

У сучасних умовах українська багатонаціональна культура реалізує свої функції, спираючись на досягнення людства, українського народу, нації, особистості в усіх сферах суспільного життя (духовного, національного, економічного, соціально-політичного). У системі новітньої доби (XXI ст.) багатонаціональна культура українського народу органічно поєднується з його іншими складовими і набуває повноцінного звучання, подальшого розвитку, інтеграції та прогресу. Кожен народ (нація, держава) постає перед іншими передусім і найповніше через власну культуру. Загалом, культура в єдності з іншими науками має аналізувати стан справ у суспільстві та своєчасно надавати пропозиції державним органам, політичним та громадським структурам на місцях щодо прийняття певних рішень, заходів для оптимізації процесу розвитку й зміцнення української нації, українського народу та його державності.

Список використаних джерел

1. Бокань В. Культурологія : навч. посіб. для студ. ВНЗ / В. Бокань; Межрегион. акад. управл. персоналом. – К.: МАУП, 2000. – 134 с.
2. Богуцький Ю. Стан та перспективи розвитку культури в Україні / Ю. Богуцький. – К.: ДАКККіМ, 2004. – 49 с.
3. Діалог культур: Україна у світовому контексті: Мистецтво і освіта: зб. наук. праць. – Л.: Каменяр, 1998. – Вип. 3. – 600 с.
4. Фрейд З. Психологія. Релігія. Культура: лекції / З. Фрейд. – М.: Наука, 1992. – 200 с.

Туріна О.А.,

кандидат мистецтвознавства, доцент
Інституту сучасного мистецтва Національної академії
керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

МОДЕЛІ КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКОГО СЕРЕДОВИЩА В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ НАУКОВОЇ ДУМКИ

У ХХІ ст. виникає доцільність реконструкції історичних еталонних моделей минулого на користь сучасних культуротворчих процесів. Еталонні культурно-мистецькі моделі формуються за філософськими, мистецтвознавчими та культурологічними напрямками знань.

Завдання дослідження – узагальнити науково-теоретичні підходи до вивчення історичної динаміки розвитку еталонних моделей культурно-мистецького середовища в науковій літературі.

Середовище як теоретична модель – це стійка естетична структура буття людини в цілісності особистісних елементів, в якій взаємодіє певний суб'єкт у відповідному осередку його соціокультурного буття, в єдності особистісних елементів, що визначають та відповідно впливають на культурний рівень, на потреби життєдіяльності з паралельним освоєнням і створенням духовно-естетичних цінностей, на творчий спосіб життя індивіда і груп, до яких він належить. Розвиток людства розуміється в поєднанні з культурою [3, с. 4]. Для здійснення об'єктивного аналізу характеристик моделей культурно-мистецького середовища необхідне ґрунтовне теоретичне осмислення історії культури і мистецтва. Важливо розглянути наступні питання: зовнішніх факторів інтеграції культури та внутрішніх традиційних умов буття – за дослідженнями Х. Ортега-і-Гассет, О. Шпенглера, І. Мазепи та ін.; вплив естетичних ідеалів на соціальне планування в культурі – О. Семашко; пошук суспільством *нового* середовища – А. Келлер; визначення характеристик культурних цінностей, завдяки яким особа не тільки пізнає сенс життя, а й формує власну модель буття, що певним чином впливає на духовне здоров'я, що залежить як від середовища, в якому вона перебуває – М. Бердяєв, О. Леонтьєв, С. Франк, так і від якості використання вільного часу – І. Бех, М. Вебер, Е. Дюржер, М. Моссом; вирішальної ролі

мистецтва, як невід'ємної частини культури – В. Скуратівський, де інструментом створення необхідних умов буття є модель спільної творчості – М. Бахтін, в процесі якої стимулюється самопізнання, саморозвиток, або наприклад самолікування мистецтвом, зокрема музикою; визначення сутності творчості, як майстерності особливого гатунку, яку вирізняє надзвичайна тривкість мистецької діяльності в людській історії – В. Лук'янець; виокремлення функції духовного освоєння світу, де головними її регуляторами є істина, добро і краса – Ф. Шиллер; проектування певної нормативної єдності – середовища художньої творчості людини-митця, яке є провідником способу співіснування духовно-матеріальних утворень мистецтва – С. Кримський; встановлення якісного показника феномену творчої соціалізації, культурно-мистецькі традиції способу життя, зокрема, архетип здоров'я як історично сформованого первообразу, символу колективності, що посилює відчуття спільності, належності до одного середовища; вироблення національних культурних архетипів, тощо.[1; 5, с. 15-18.].

Співставляючи різні наукові підходи до осмислення сутності сучасної моделі культурно-мистецького середовища, ми розуміємо, що за об'єктивно-суб'єктивним аспектом вона (модель) може визначатись як: модель зі стійкою структурою буття людини, в якій взаємодіє певний суб'єкт у відповідному оточенні його соціокультурного буття, в єдності особистісних елементів, які визначають та відповідно впливають на його спілкування з культурою, мистецтвом, тощо, на власні потреби життєдіяльності, на створення духовно-естетичних цінностей, на спосіб життя чи творчості, рівня творчої соціалізації тощо. Нами виявлено, що суб'єкти середовища, одночасно постають у ролі його творців і споживачів. Це різні соціальні групи, що об'єднані багатьма ознаками: соціальними, віковими, рівнем освіти, творчими інтересами тощо, а також умовами споживання культурного продукту, що уможлиблює процес творчої соціалізації. Для осмислення процесу формування моделей середовища пропонуємо враховувати, що вони бувають різних типів. Наприклад, сучасними науковцями сформовані наступні моделі комунікацій в областях гуманітарного знання це: модель В. Шкловського (літературна), М. Євреїнова (театральна), В. Проппа (фольклорна), М. Бахтіна (культурологічна), П. Бурдьє (соціологічна), М. Фуко (філософська), Й. Хейзінга (ігрова), М. Мосса (антропологічна) та ін. [2].

Отже, еталонні моделі культурно-мистецького середовища – унікальне історичне явище. Їх константами є: *культура, мистецтво* (зокрема *музика*, як комунікативний засіб гармонізації та оздоровлення особи). Такі моделі можуть характеризуватись за видами комунікації та поділяються на просторові, візуальні, вербальні, художні тощо. Принцип комунікативності дає можливість формулювати їхні характеристики. А залучені в площину мистецтвознавчої проблематики еталонні моделі діють через інституційні форми художньої творчості, що в свою чергу формують сучасну вітчизняну еталонну модель культурно-мистецького середовища.

Список використаних джерел

1. Аристотель. Политика / Аристотель; пер. с древнегреч. С.А. Жебелева, ред. перевод А. В. Кубицкого // Сочинения: в 4-х т. – М.: Мысль, 1983. – С. 331.
2. Афанасьев Ю. Социально-культурный потенциал художественной деятельности / Ю. Афанасьев. – Л.: Свит, 1990. – 160 с.
3. Діалог культур: Україна у світовому контексті: Мистецтво і освіта: зб. наук. праць. – Л.: Каменяр, 1998. – Вип. 3. – 600 с.
4. Кримський С.Б. Архетипи Української культури / С.Б. Кримський // Вісник НАН України. – 1998. – № 7-8. – С. 74-87.
5. Бітаєв В. До питання взаємодії соціокультурного середовища і людини / В. Бітаєв // Українська культура і мистецтво в сучасному державотворчому процесі: стан, проблеми, перспективи : наук.-практ. конф. – К., 1991. – С. 15-18.

Шереметова Т. І.,

Лауреат міжнародних конкурсів,
магістрант факультету музичного мистецтва
КМАЕЦМ, м. Київ

ВПЛИВ АНГЛОМОВНОЇ ЕСТРАДНОЇ ПІСНІ НА ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЕСТРАДНОЇ ПІСЕННОЇ КУЛЬТУРИ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХХ – ПОЧАТОК ХХІ СТОЛІТТЯ)

Естрадна музика посідає особливе місце в світовій культурі кінця ХХ століття. Закономірним наслідком розвитку глобалізованого світу рубіжного періоду став феномен світової масової музичної культури, що яскраво сконцентрувався в позиції англомовної естрадної пісні, яскравим творчим феноменом (в цьому процесі) став великий співак – Фреді Меркулі. Саме естрадна пісня, як тип музичної культури відповідає людським потребам у дозвіллі, розвагах, творчості, емоційній розрядці тощо.

Мета дослідження полягає у визначенні та конкретизації сутності, та механізмів впливу англомовної естрадного пісенного репертуару на формування української естрадної пісенної культури. Завдання дослідження: дослідити теоретичні підходи науковців до вивчення естрадної музики, зокрема творчість Фреді Меркулі.

Сучасні мистецтвознавці, розглядаючи процеси, що відбувалися і відбуваються в сфері естрадної музики, по-різному висвітлюють своє ставлення до цього явища. Незважаючи на те, що предмет дослідження в цій галузі ще не досить чітко визначено, формуються деякі загальні підходи стосовно дослідження естрадної музики орієнтованої на різні групи споживачів. У зв'язку з цим актуалізується потреба у фаховому поглибленому аналізі естрадної пісні, як складової масової культури, виробленні принципів об'єктивного наукового дослідження вітчизняної пісенної традиції та її ролі у подальшому розвитку музичної культури нашого народу [1]. Для нас важливо

розкриття різних підходів вчених до дослідження феномена масовості в музичній культурі, що розглядається в ракурсі впливу англомовної естрадної пісні на формування саме української естрадної пісні другої половини ХХ ст., що в свою чергу аналізуються на прикладі творчої діяльності поп-зірки світової естради Фреді Меркулі.

У науковій літературі існує досить великий масив досліджень, присвячений вивченню як зовнішніх факторів інтеграції масової культури, так і внутрішніх традиційних умов її буття [1], фахові розвідки в аспектах функціонування розважальної музики її соціальної функції у молодіжному середовищі тощо. Науково-теоретичну основу дослідження становлять (Н. Довга, М. Мозговий, О. Туріна, О. Сапожнік та ін.) [2; 3; 5].

Естрадна музика посідає особливе місце в світовій культурі кінця ХХ – початку ХХІ століття. Закономірним наслідком розвитку глобалізованого світу став феномен масової музичної культури, що яскраво сконцентрувався в позиції англомовної естрадної пісні [1]. Тенденція позиції впливу англомовної естрадної пісні пов'язана із наявністю специфічного різновиду духовного виробництва, орієнтованого на «середнього» споживача, а також й такого, що передбачає можливість широкого тиражування оригінального продукту. Цей тип музичної культури відповідає її потребам у дозвіллі, розвагах, творчості, грі, емоційній розрядці тощо. Популярна естрадна пісня є специфічним засобом світопізнання, формування світоглядно-ціннісних орієнтацій особистості, акумуляції й примноження нею кращих надбань світової та національної культур. Цей вид мистецтва є засобом засвоєння естетичної реальності; орієнтації наших сучасників у потоці музичної інформації, засобом їхнього естетичного самовдосконалення. [2].

ХХІ ст. спонукає світову спільноту до активного культурного особливо мовного співробітництва. Тому в процесі розвитку систем комунікацій створилися умови до вироблення нових моделей спілкування і на перші щаблі в кінці ХХ ст. вийшла англійська мова. А феномен масовості спілкування англійською мовою супроводжується різними підходами до розгляду цієї проблеми. Англійська мова як складова масової культури, попри традиційну професійну мову музикантів італійською, зумовлює свої пріоритети: професійну музичну термінологію, що стосується естрадного музичного мистецтва (джазу, року, поп-музики тощо) [6].

Завдяки уточненню історико-естетичних тенденцій популяризації англомовної естрадної пісні в культурному просторі на прикладі аналізу творчості світових та національних поп-зірок виявлено, що українська пісня – це найкраще, що створив і створює українській народ в період своєї історії. В двадцятому столітті естрадна пісня стає найбільш улюбленим жанром українського народу. Естрадна музика в Україні відзначається великою популярністю завдяки енергетичній динамічності, доступності, поліфункціональності, своїй спроможності бути серйозним і розважальним, безпосередньо творчим і прикладним мистецтвом, об'єктом активної виконавської діяльності супер зірок. Прикладом є унікальна творчість групи «Квін» та Фреді Меркулі.

Список використаних джерел

1. Абрамович С. Зарубіжна та українська культура / С. Абрамович. – Чернівці : Просвіта, 2002. – 290 с.
2. Дряпіка В.І. Розкриваючи світ джазу, рок і поп-музики: книга для вчителя / В.І. Дряпіка – К.; Кіровоград: Трелакс, 1997. – 184 с.
3. Козлов А.С. Рок-музыка: истоки и развитие / А.С. Козлов – М: Знание, 1990. – Ч.2. – 56 с.
4. Мозговий М. Феномен масовості в музичній культурі: дослідницькі підходи / М. Мозговий // Музичне мистецтво і культура ОДМА ім. А.В. Нежданової. – О., 2009. – Вип. 10. – 20 с.
5. Сапожнік О.В. Музично-естетичне виховання старшокласників (на матеріалі сучасної популярної естрадної музики): автореф. дис. ... канд. пед. наук / О.В. Сапожнік. – К., 2001. – 20 с.
6. Естрада. Рок-музыка. Джаз: термінологічний словник. Методичні матеріали по впровадженню та використанню спеціальної термінології / авт.-укл. В.М. Откидач. – Суми, 1993. – 24 с.

Розділ IV
**СУЧАСНА БІБЛІОТЕКА – ВІДКРИТИЙ ПРОСТІР
СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ**

Аніщенко О. В.,

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач відділу андрагогіки
Інститут педагогічної освіти
і освіти дорослих НАПН України, м. Київ

Прийма С. М.,

доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри педагогіки та педагогічної майстерності
Мелітопольського державного педагогічного
університету імені Богдана Хмельницького, м. Мелітополь,

Іванова Н.А.,

аспірант кафедри педагогіки та педагогічної майстерності
Мелітопольського державного педагогічного
університету імені Богдана Хмельницького, м. Мелітополь,

**ДІЯЛЬНІСТЬ СУЧАСНИХ БІБЛІОТЕК У КОНТЕКСТІ
ОСВІТИ ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ (НА ПРИКЛАДІ ПРОЕКТУ
«ЗАМІНИМО МУРИ ВІДЧИНЕНИМИ ВІКНАМИ»)**

В умовах суспільства знань все більшого значення набуває культурно-освітня, просвітницька діяльність бібліотек і музеїв, спрямована на передачу соціального досвіду, забезпечення діалогу поколінь у контексті цінностей освіти впродовж життя. Бібліотеки і музеї перетворюються на важливі осередки навчання, виховання й розвитку дітей, молоді та дорослих, оскільки саме вони забезпечують доступ до національної культурної та природної спадщини громадянам різних вікових і соціальних категорій, стають своєрідними просвітницькими дороговказами у контексті освіти впродовж життя.

Вважаємо за доцільне акцентувати увагу на інноваційній діяльності бібліотек. Як свідчить аналіз «Української бібліотечної енциклопедії» [1], просування інновацій, ініційованих бібліотеками, спрямоване на популяризацію освітніх і просвітницьких ініціатив у професійному середовищі, серед користувачів бібліотеки, представників громади здійснюється з використанням різних форм, методів і комунікаційних засобів, із залученням елементів паблік рілейшнз. Технологічною базою інновацій у бібліотеці є інформаційно-комунікаційні технології, внаслідок розвитку яких оригінальні ідеї та проекти, репрезентовані на сайтах, у соціальних мережах, професійній пресі, дозволяють залучати до обговорення й участі співробітників бібліотек різного регіонального рівня та підпорядкування, а також соціальних партнерів. На досягнення цієї мети спрямовані конкурси, ярмарки інноваційних ідей і реалізованих проектів загальноукраїнського та регіонального рівнів. Серед

ініціаторів таких акцій – Українська бібліотечна асоціація, численні громадські організації, спілки та об'єднання, публічні бібліотеки у різних регіонах України, програма «Бібліоміст» та ін.

Проект «Замінімо мури відчиненими вікнами» було реалізовано упродовж 2016 р. Представництвом DVV International в Україні (Інститутом з міжнародного співробітництва німецької асоціації народних університетів DVV International) спільно з громадською організацією «Інформаційно-дослідний центр «Інтеграція та розвиток». Мета проекту – розвиток культури співробітництва у локальних спільнотах України через посилення знань і навичок активістів громадянського суспільства, представників місцевих закладів культури, органів влади і журналістів в рамках культурно-освітніх ініціатив, спрямованих на підтримку форм культурного розмаїття та просування інноваційних підходів в освіті дорослих [2].

Цільова аудиторія проекту – активісти громадських організацій, фахівці установ культури (будинки культури, музеї, бібліотеки та інші), представники органів влади та місцевого самоврядування, журналісти місцевих медіа. Завдяки партнерству з активістами місцевих громад проект дозволив розширити функції культурних установ, розробити освітні та інші програми для різних груп дорослого населення. Культурні установи стали своєрідними платформами примирення, діалогу і зміцнення довіри на локальному та міжрегіональному рівнях.

Серед вагомих результатів проекту [2] – відкриття трьох центрів освіти дорослих у Житомирі (на базі Житомирської обласної універсальної наукової бібліотеки імені Олега Ольжича), Смілі та Сумах. Загалом в освітній програмі проекту взяли участь 172 особи. Зокрема, бібліотекарі та співробітники музеїв і клубів із 9 регіонів України пройшли курс професіоналізації та ознайомилися з сучасними бібліотечними і музейними практиками, івент-менеджментом, культурним менеджментом, технологіями успішної комунікації і превенції конфліктів.

На нашу думку, заслуговує на увагу аналіз проекту «Консолідація зусиль провайдерів освітніх послуг у сфері формальної та неформальної освіти дорослих для формування громадянської компетентності мешканців Запорізької області» (2016 р.), який був складовою міжрегіонального проекту «Замінімо мури відкритими вікнами», зреалізованим за підтримки Інституту з міжнародного співробітництва німецької асоціації народних університетів (DVV International) та ГО «Інформаційно-дослідницький центр «Інтеграція і розвиток». У рамках проекту зокрема здійснено аналіз відповідності змісту навчальних програм культурно-освітнім потребам населення й запитам роботодавців у Запорізькій області, розпочато роботу з розвитку громадянської компетентності шляхом надання освітніх послуг у сфері громадянської освіти жителям Мелітополя та ін.

Здійснений аналіз потенціалу ринку освітніх послуг для дорослих у запорізькому регіоні дозволив виявити мережу бібліотек і музеїв, які є повноцінними провайдерами освітніх послуг для дітей, молоді та дорослих, надійними партнерами у справі популяризації й упровадження освіти впродовж

життя. Зважаючи на актуальність зазначеного вище, було започатковано новий напрям роботи Науково-методичного центру освіти дорослих МДПУ імені Богдана Хмельницького – професіоналізація працівників закладів культури м. Мелітополя й району, їх підготовка до надання культурно-освітніх послуг відповідно до сучасних потреб громади [3, с. 5]. Для бібліотек і музеїв участь у програмі професіоналізації «Співпраця бібліотек і музеїв Мелітопільщини як ресурс розвитку освіти дорослих» у рамках проекту – це не тільки підвищення освітнього та професійного рівня їхніх працівників, а й слушна нагода продемонструвати громаді свій культурно-освітній потенціал зі створення нових культурно-освітніх послуг.

Було зrealізовано три основні блоки: навчальний, практичний (культурні події), інформаційний (широка інформаційна кампанія). Виходячи із результатів опитування працівників бібліотечних і музейних установ міста й району, було проведено чотири тренінги (з вивчення досвіду проведення інноваційних практик бібліотеками та музеями світу; особистісного зростання; проектного менеджменту; просування культурного продукту, взаємодії з журналістами, залучення цільової аудиторії, вивчення основ PR-технологій, налагодження міжкультурного діалогу). Також відбулася спільна організація публічних заходів на базі Центральної міської бібліотеки м. Мелітополя у форматі «Жива бібліотека» та на базі Мелітопольського міського краєзнавчого музею у форматі «Ніч у музеї», проведено конкурс міні-проектів серед учасників і профінансовано кращі з них. Бібліотекарі й музейники на практиці навчилися писати проектні заявки, формувати бюджет, визначати цілі проведення заходів [3, с. 7]. Це дало змогу перевірити, як учасники опанували навчальну програму, наскільки якісно й правильно було обрано напрями співпраці. Беззаперечне практичне значення має й проведена у Мелітопольському міському палаці культури ім. Шевченка разом із партнерами фінальна частина зазначеного проекту – виставка «Ярмарок інноваційних практик бібліотек і музеїв Мелітопільщини», яка візуалізувала кращі напрацювання учасників проекту, що уможливив актуалізацію освітнього, інноваційного та комунікаційного потенціалів інституцій культури й посилення ролі культури й освіти як чинників порозуміння в суспільстві.

Таким чином, викладене вище дає підстави для висновку про те, що в Україні набуває актуальності створення навчального середовища у музеях і бібліотеках для дітей, різних категорій молоді й дорослих, упровадження культурно-освітніх проектів, популяризація ідей музейної педагогіки, а також діяльність установ культури як провайдерів освітніх послуг у місцевих громадах, що сприятиме піднесенню іміджу бібліотек і музеїв, перетворенню музеїв і бібліотек на суб'єктів інноваційної освітньої діяльності у галузі неформальної освіти дітей, молоді та дорослих.

На часі – розвиток соціального діалогу в місцевих громадах і в суспільстві в цілому, налагодження партнерської взаємодії громадських організацій з освітніми та культурними установами, розширення співпраці бібліотек, а також музеїв, театрів, арт-просторів з бізнес-структурами, міжнародними культурними центрами, соціокультурними інституціями

(державної, приватної, комунальної форм власності), органами виконавчої влади у сфері культури, туристичними центрами, готельно-ресторанними комплексами, інститутами громадянського суспільства, які здійснюють діяльність у сфері культури і мистецтва (фонди, асоціації, творчі спілки тощо) та ін.

Список використаних джерел

1. Інноваційна діяльність бібліотеки // Українська бібліотечна енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ube.nplu.org>. – Загол. з екрану. – Мова укр.
2. Проект «Замінімо мури відчиненими вікнами» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dvv-international.org.ua/uk/ukrajina/proekti/2016/2016-9/>. – Загол. з екрану. – Мова укр.
3. Співпраця бібліотек і музеїв Мелітопольщини як ресурс розвитку освіти дорослих / Авт. колектив; за заг. ред. С. Прийми. – Мелітополь: МДПУ ім. Богдана Хмельницького, 2016. – 50 с.

Havrylenko K. M.,

candidate of pedagogical sciences

National Technical University of Ukraine

«Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute», Kyiv

LIBRARY OF THE MODERN UNIVERSITY

Nowadays libraries of modern universities have long been not just a repository of books. Leading world universities develop their libraries as intellectual centers. One example of such university libraries is functioning at the Kyiv Polytechnic Institute named after Igor Sikorsky. The library's mission is to provide high-quality academic and scientific process in the university through meeting the needs of all members of the university community in educational, teaching and research spheres granting free, easy and convenient access to the information, ideas and technologies, as well as to develop users' computer literacy skills and to ensure high-quality, modern and innovative services in comfortable conditions.

The repository was founded in 1898 as *Fundamental Library*. The main fund at the beginning was 556 books and 17 magazine titles, as well as books received as gifts from private donations of individuals, public and state institutions. Its first director and librarian in one person was a future academician of the Ukrainian Academy of Sciences Mykola Fedotovych Bilyashivsky (a famous historian, ethnographer and archaeologist).

Recently, the library has been elaborating its development strategy, which goal is to conduct high-quality changes for satisfying the users and university needs through innovative solutions and advanced technologies. For this it focuses on the last world trends and best practices in scientific, educational and information-library spheres.

The implementation of the strategy is envisaged through a radical reconsideration of the library practical activities, its transformation into an intellectual, communication, innovation center, recognized by the university and professional communities, which will flexibly respond to new needs and expectations.

For the achievement of the defined goals, modern world trends such as Open Science, Open Education, which influence the development of libraries, should be taken into consideration. The intensive development and dissemination of information technologies should also be accounted since the vast majority of library users are so called *Digital Natives* and *Digital Citizens*.

A few basic points important for the University Library are worth noting: autonomy; a combination of learning and research activities; implementation of the results of innovative researches in practice; academic integrity as a key role in the educational and scientific development of the university.

Taking into account all these factors, the mission of the library has been outlined as integration into the world scientific and educational space, where a special scientific medium will be created and developed for the university community to facilitate research and teaching activities, as well as to provide a high-quality information support, service and comfortable physical and virtual space.

Therefore, the main strategic goals for the library in the next five years are to help in the improvement of the research and teaching environment at the university. Today research activities are the basis of modern university science and education. And the library, being at the center of the University's scientific communication, can be included in all stages of the researches and help to organize work of teachers, undergraduate, postgraduate and doctoral students in order to achieve the highest results with minimal resources.

Today the library collection of informational resources is not sufficiently used in university studies and researches. Since 2000 the total number of titles of the printed funds is less than 10%. Therefore, it is necessary to develop a current library collection on different media resources, involving the university community in this process. At the same time, the amount of electronic resources is constantly increasing. These are commercial research databases and the university electronic library. The introduction of modern IT systems allows users to receive relevant information when and where they need it. This is a search and delivery system for simultaneous searches both in external scientific and educational electronic resources, as well as internal electronic resources created by the library (e-catalog, e-library, e-archive). The resources are available through remote authorized access so that they can be used not only in the university network, but also from home, a hostel, another country via the Internet.

The library has been computerizing its processes for about 20 years using the world-class software ALEPH 500 (the same system works in Harvard University libraries and the Massachusetts Institute of Technology). Currently, the library is actively working on the development of ALEPH 500 and offers new services to its users. Thereby, since September a remote electronic access to the electronic catalog is available round the clock. The library provides a friendly virtual space for its users.

In the past few years, the library specialists have been actively involved in the support of scientific journals and taken part in the project EAKPI (Electronic Archive of Scientific and Educational Materials of KPI) – an open electronic archive of the university. The library will continue its work on integrating the university into the international scientific and educational society. By April next year, the educational and consulting center for education and research support will have been created in the library as a separate structural subdivision. The Center's staff will monitor and analyze the scientific and technological indexes of the University's academic performance, as well as provide counseling on organizing research activities.

The library today is functioning as an open system. Its funds are available to everyone and everywhere.

References

1. Drygajlo V.G. 100 years of scientific and technical library of NTUU "KPI" named after Professor G.I. Denysenko. – K.: NTUU «KPI». – 2000. – P. 171.

2. Bruj O. KPI Library: Looking to the Future. – 2016. Available: <http://kpi.ua/1628-4>. Last accessed 11th Oct 2017 (in Ukrainian).

Гомеля Н.С.,

кандидат педагогічних наук,
завідувач кафедри педагогіки і психології
Київського професійно-педагогічного коледжу
імені Антона Макаренка, м. Київ

Скінтея Я.,

студент Київського професійно-педагогічного
коледжу імені Антона Макаренка, м. Київ

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕКИ ЯК УМОВА ЯКОСТІ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНОГО ВНЗ

Основними завданнями бібліотеки як соціокультурної структури незалежно від часів і суспільних устроїв є зібрання, упорядкування, зберігання знань та інформації на всіх носіях і з усіх каналів інформації. Багатство бібліотеки, її життєздатність і життєдайність – в інформаційному ресурсі, форми матеріальної фіксації, канали передачі якого невинно змінюються, збагачуються, ускладнюються. Все це зумовлює оновлення суспільного інформаційного середовища, органічною складовою якого є бібліотека [1].

Сьогодні виникла необхідність врахування якісних комплексних змін в інформаційному середовищі: змін у виробництві, розповсюдженні, використанні інформації, змін в інформаційних потребах людей і можливостях їх задоволення. Доцільно сформувати інноваційний образ бібліотеки, що відповідає тенденціям розвитку інфосфери. Над нами все ще тяжіє уявлення про бібліотеку як про «теку» «біблію», тобто сховище книг. А це звужує інформаційний потенціал, закладений у природі бібліотеки як центру накопичення і введення в суспільний обіг інформації на всіх її носіях у кожен

період.

Сучасна бібліотека закладу освіти розвивається як компонент його інформаційно-освітнього середовища, метою якого є надання інформаційних потреб суб'єктів освітнього процесу шляхом надання доступу до інформаційних ресурсів.

Варто наголосити, що в сучасних умовах жорстокої конкуренції між ВНЗ, коли демографічна ситуація в Україні свідчить про тенденцію зниження кількості абітурієнтів, навчальні заклади фактично «виборюють право» на навчання кожного студента. Звідси витікає необхідність для провідних ВНЗ виходу на позиції лідерства в освітньо-професійній сфері, тобто бути кращим у наданні освітніх послуг, підготовці, перепідготовці та підвищенні кваліфікації фахівців різних освітньо-кваліфікаційних рівнів та ступенів, виконанні наукових досліджень та дослідно-конструкторських розробок. Переорієнтація бібліотечного обслуговування на особистість, увага до динаміки читацьких потреб та забезпечення рівноправного співробітництва у діаді «бібліотека-читач» обумовлює конкретизацію необхідних заходів щодо розширення спектру та покращення якості бібліотечних послуг, сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень щодо подальшого розвитку наукової бібліотеки у цілому. Тому бібліотека як важливий складник ВНЗ відповідно до вимог Болонської системи бере активну участь у наданні послуг освітньої та наукової діяльності, чітко орієнтуючись при цьому на вимоги та побажання споживачів (замовників) послуг.

Найбільш актуальна, для молоді, електронна бібліотека її ще називають «покоління Google», де зі зміною соціокультурного середовища змінюється і читач, який віддає перевагу візуальній інформації у зрівнянні з текстовою [3]. Для сучасної молоді читання все більше втрачає статус естетичного задоволення та перетворюється в засіб отримання інформації також раціоналізм студента як користувача інформації диктує впровадження нових форм бібліотечних послуг, які дозволять конкретну інформацію надати швидко і в повному обсязі.

Звідси випливає висновок, що бібліотека, щоб виконувати своє родове призначення, має перетворитися на різновид медіатеки, збирати і використовувати інформацію на всіх носіях, старих і нових, сьогоdnішніх і тих, що будуть. Традиційна думка образ бібліотеки як медіатеки сприймає насторожено. Водночас курс на медіатеку – це стратегічний курс виживання бібліотек [2].

На наше переконання, перед бібліотечним співтовариством ВНЗ постає завдання створити нові умови комунікації, які слугували б покращенню розуміння, орієнтації окремих користувачів. Бібліотекам, що бажають увійти у віртуальний простір соціальних медіа, важливо сформулювати стратегію розвитку «свого» нового комунікаційного середовища: змінити орієнтацію діяльності в медіа середовищі зі створення контенту на дослідження інформаційних потреб користувачів; позиціонувати себе як надійне та безпечне джерело інформації, використовуючи для цього всі продукти та послуги, здатні запропонувати аудиторії глибшу і цікавішу концепцію самореалізації; створити та постійно

підтримувати імідж, щоб виокремити бібліотеки з-поміж інших учасників онлайн-спільнот; запропонувати новий, привабливіший образ бібліотеки, за яким стоять реальні люди; заохочувати внесок користувачів (коментарів, конструктивної критики) у діяльність бібліотечних веб-проектів.

Список використаних джерел

1. Горовий В.М. Центр досліджень соціальних комунікацій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=469:biblioteka-majbutnogo&catid=8&Itemid=350. – Загол. з екрану.

2. Мар'їна О. Бібліотеки та соціальні медіа: технологія взаємодії / О. Мар'їна // Вісник Книжкової палати. – 2012. – № 8. – С. 19-21.

3. «Покоління Google» не вміє думати головою [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oglyadach.com/news/2008/2/21/189799htm>. – Загол. з екрану.

Зінченко С.В.,

кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник
відділу андрагогіки Інституту педагогічної освіти
і освіти дорослих НАПН України, м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ ПЕДАГОГІВ У ЗАКЛАДАХ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ

Неформальна освіта стає джерелом поповнення необхідних знань і формою адаптації до життя в умовах швидкоплинних змін, тому що є більш вмотивованою, усвідомленою, та відкриває нові можливості для самореалізації особистості в будь-якому віці. Необхідність неформальної освіти дорослих має глибоку соціальну обумовленість. В умовах науково-технічного прогресу змінюється зміст і характер праці. Відповідно у дорослих виникає необхідність постійного оновлення знань. Неформальні освітні проекти в Україні почали з'являтися за компенсаторним принципом, заповнюючи прогалини в освіті формальній. Адже неформальна освіта – гнучкіша, ніж формальна [2].

Неформальна освіта в Україні розвивається як інноваційна, додаткова, громадська; включає освітню діяльність позаінституційного характеру; характеризується орієнтованістю на потреби, суб'єктністю, децентралізованістю, індивідуалізованістю, добровільністю [1].

У Законі України «Про освіту» зазначено, що одним із складників системи освіти є спеціалізована освіта. Відповідно до статті 21, спеціалізована освіта – це освіта мистецького, спортивного, військового чи наукового спрямування, яка може здобуватися в межах формальної, неформальної, інформальної освіти, спрямована на здобуття компетентностей у відповідній

сфері професійної діяльності під час навчання у неперервному інтегрованому освітньому процесі на кількох або всіх рівнях освіти та потребує раннього виявлення і розвитку індивідуальних здібностей.

Держава створює умови для здобуття освіти мистецького, спортивного, військового та наукового спрямування, зокрема в закладах спеціалізованої освіти всіх рівнів. Мистецька освіта передбачає здобуття спеціальних здібностей, естетичного досвіду і ціннісних орієнтацій у процесі активної мистецької діяльності, набуття особистістю комплексу професійних компетентностей й спрямована на професійну художньо-творчу самореалізацію особистості й отримання кваліфікацій у різних видах мистецтва [3].

Саме заклади культури і мистецтв є основною сходинкою в набутті спеціалізованої освіти, зокрема початкової. Проте потрібно зазначити, що на сучасному етапі зростає роль закладів культури та мистецтв у набутті неформальної освіти дорослими, зокрема педагогами. В першу чергу, бібліотеки є тими закладами, де можна організовувати курси, майстер-класи, зустрічі для різних категорій дорослого населення.

Тому актуальним є створення на базі бібліотек центрів освіти дорослих. Одним із напрямів діяльності таких центрів є організація лекторіїв для дорослих. З метою визначення доцільності тематики лекторіїв слід проводити анкетування для різних категорій дорослого населення з метою визначення їх культурно-освітніх потреб. Так, у відділі андрагогіки Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих Національної академії педагогічних наук України було розроблено анкету для вчителів, працівників бібліотечної справи, батьків щодо виявлення культурно-освітніх потреб з метою їх особистісного та професійного розвитку в умовах неформальної освіти. Анкета має на меті виявлення зацікавленості та бажання отримати знання з: основ здоров'я, психології, тайм-менеджменту, а також необхідності набуття громадянської та інформаційно-комунікаційної компетентності.

Таким чином, центри освіти дорослих сприятимуть проектуванню та реалізації андрагогічно орієнтованої освітньої діяльності в умовах неформальної освіти.

Список використаних джерел

1. Павлик Н.П. Неформальна освіта у системі освіти України / Павлик Надія Павлівна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [file:///C:/Documents%20and%20Settings/Admin/%D0%9C%D0%BE%D0%B8%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%8B/Downloads/362-987-1-PB%20\(1\).pdf](file:///C:/Documents%20and%20Settings/Admin/%D0%9C%D0%BE%D0%B8%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%8B/Downloads/362-987-1-PB%20(1).pdf). – Загол. з екрану. – Мова укр.

2. Платонова А. Неформальна освіта в культурі: довгострокові внески з високими відсотками / Анастасія Платонова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://life.pravda.com.ua/culture/2016/03/29/209983/>. – Загол. з екрану. – Мова укр.

3. Про освіту: Закон України (Прийняття від 05.09.2017. Набрання чинності 28.09.2017) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ru.osvita.ua/legislation/law/2231/>. – Загол. з екрану. – Мова укр.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ
УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
У СФЕРІ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ**

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ**

**Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих
Національної академії педагогічних наук України**

відділ андрагогіки

м. Київ, вул. М. Берлінського, 9

Тел.: (044) 440 62 86

E-mail: *andragogika@ukr.net*